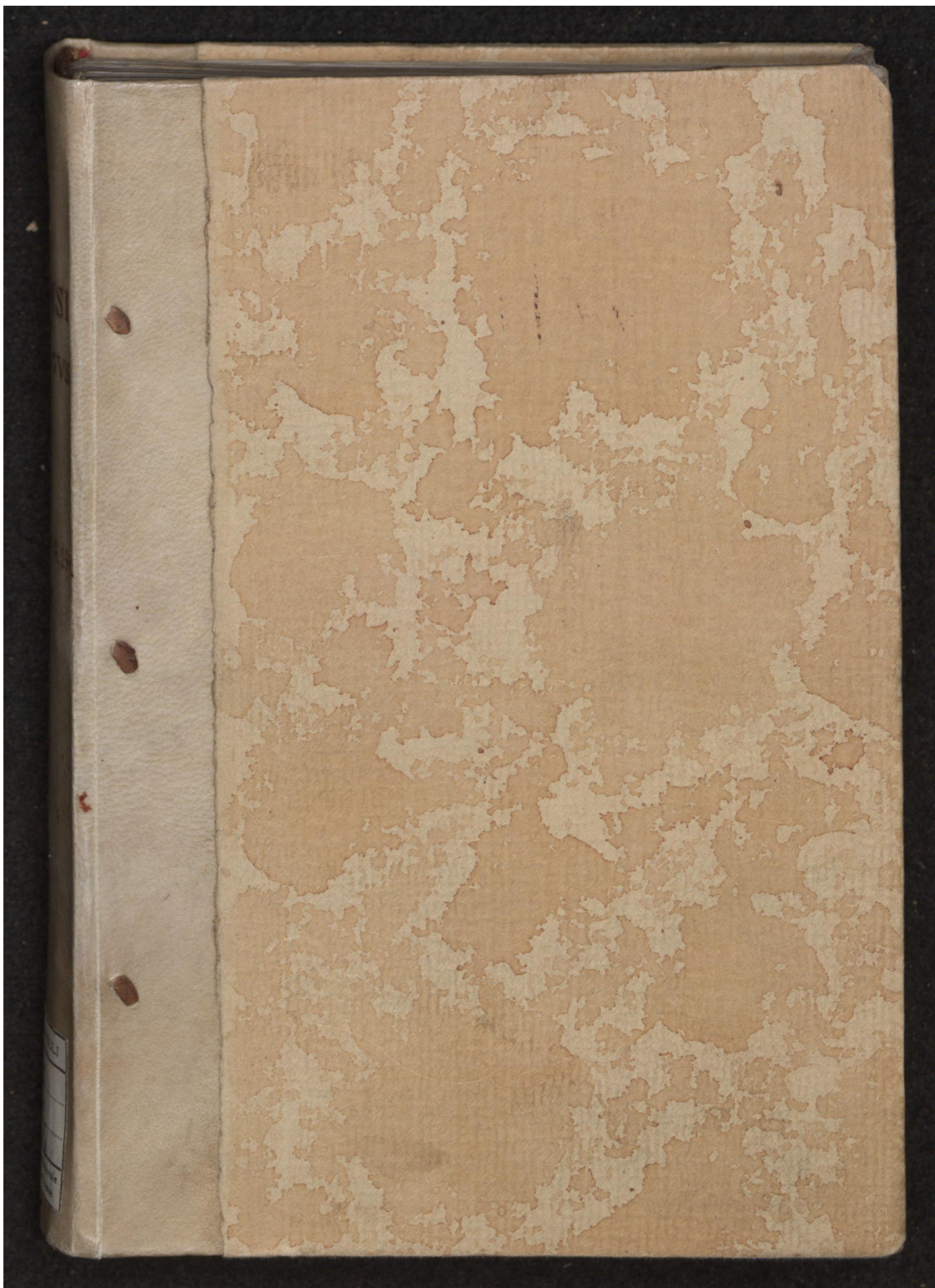
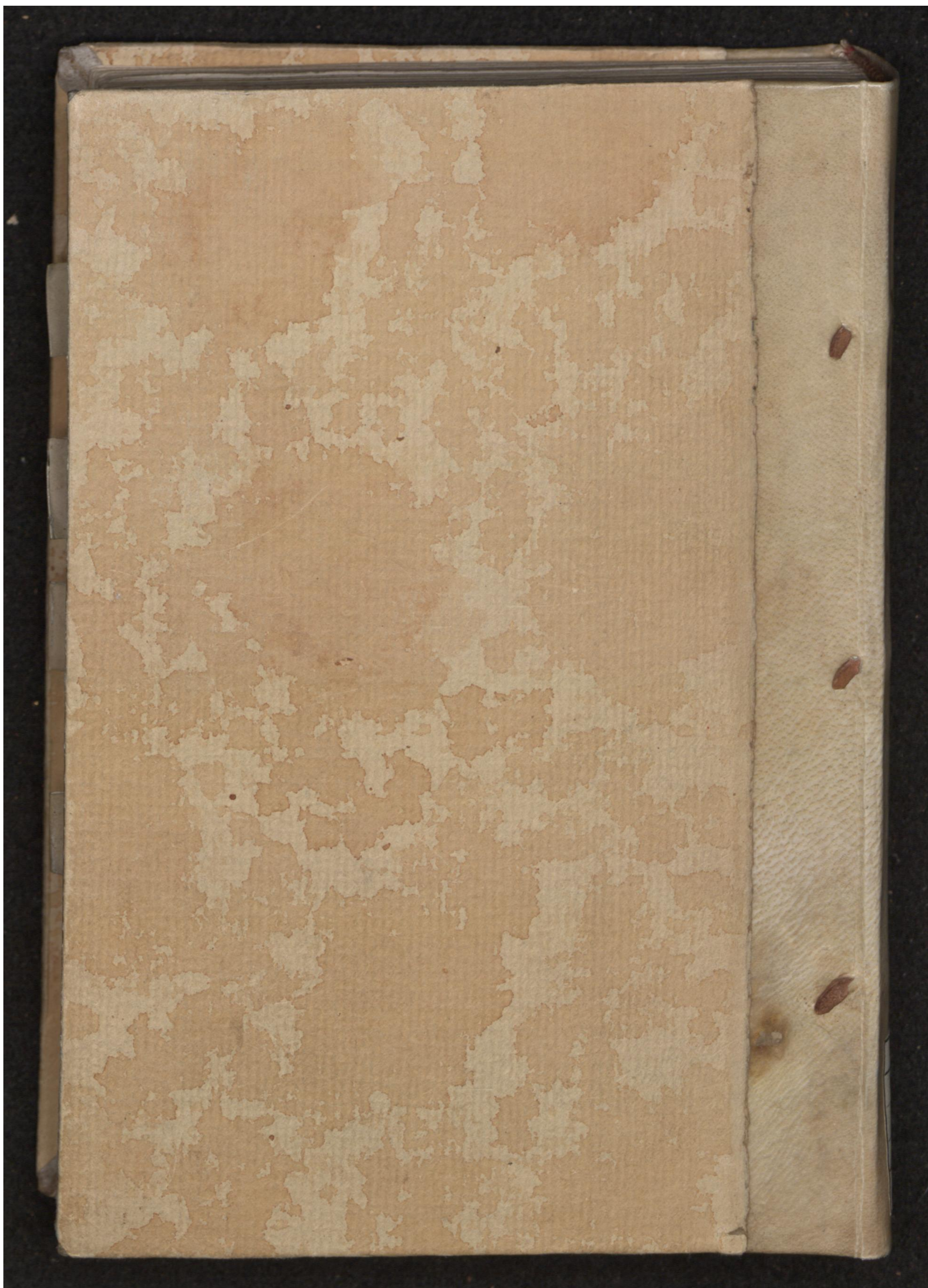

M. BOSSI
DIALOGVS
FLORENTIÆ
ETC.
INCUNABULI
A
5
64
Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze

a)
b)
2
c)
e)

a) Bossus - IGI 2025

b) Maffeus H 10436 - Reich. V, 181 [Roma, Schönberger, dopo il 28 aprile 1484]

c, d) Faela - IGI 3794

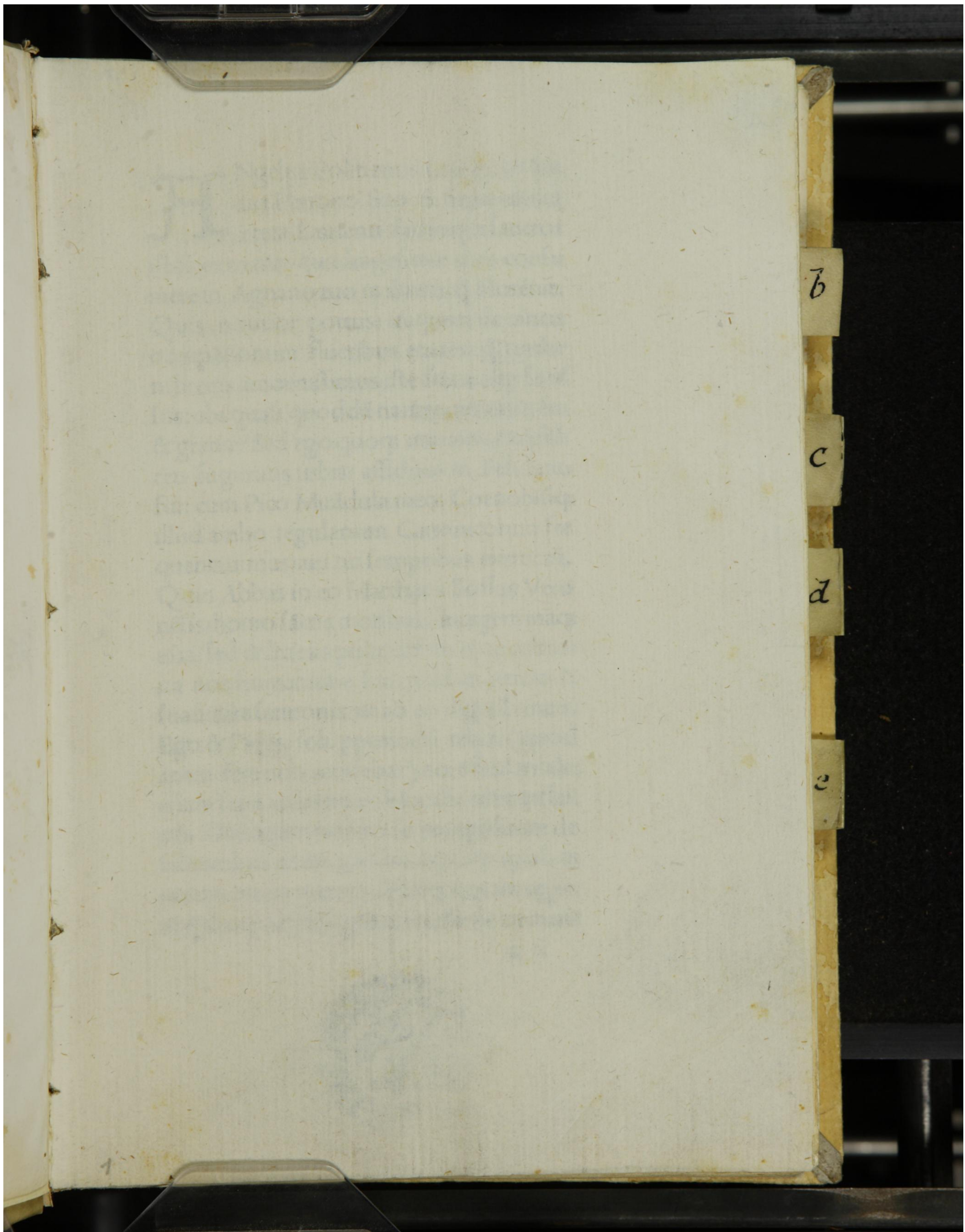
e) Bardutius - IGI 1249

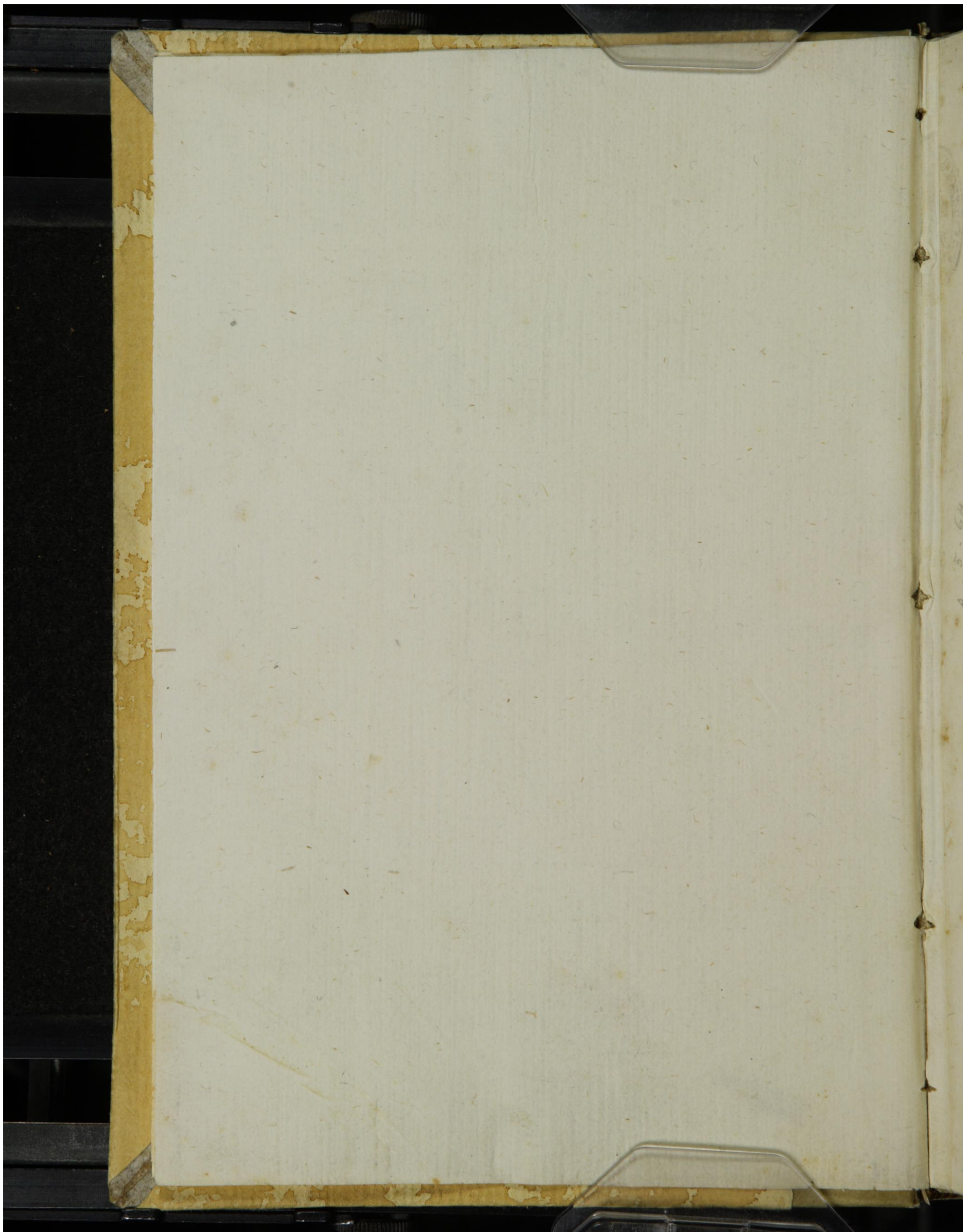
b

c

d

e

ANgelus Politianus Laurentio Medici Patrono Suo .S. Sapienter ut cetera Laurenti facis: qui sanctos istos extremæ quadragesimæ dies consumere in Agnano tuo malueris/ q̄ Florētiæ. Quis .n. tutior portus: in quem de tantis occupationum fluctibus enates: q̄ tyrrheni litoris amoenissimus iste sinus atq; secessus: ubi quasi quoddā naturę certamen sit: & gratiæ? Sed ego quoq; imitatus exēplū/ ceu fugitiuus urbis/ assiduus in Fesulano fui: cum Pico Mirādula meo: Coenobiūq; illud ambo regularium Canonicorum frequentauimus/ aui tui sumptibus extructū. Quin Abbas in eo Matthęus Bossus Veronēsis/ homo sāctis moribus! integerrimaq; uita! sed & litteris politioribus mire cultus/ ita nos humanitate sua quadam tenuit/ & suauitate sermonis/ ut ab eo digressi mox/ Ego & Picus/ soli ꝑpemodū relicti (quod antea fere non accidebat) necesse alter alteri iam satis uideremur. Hoc ille arbitror sentiēs Dialogum nobis a se compositum de salutaribus animi gaudiis optulit/ quasi uicarium: cuius materia stilusq; nos ita cępit: ut q̄diu quidem legebamus/ facile auctoris

pręsentia careremus. Eum igitur ego Dialogum mitto ad te quoq; Laurẽti: quem sub ter pineta ista legas/ad aquę caput. Delectaberis arbitror argumento: sensibus: indole: nitore: uarietate: copia: nec in eo tamen domesticas quoq; laudes desiderabis. Ac si tuus huc etiam accesserit calculus: dabitur opera protinus: ut ĩ multa liber exemplaria transfundatur. Vale.

MATTHAEI BOSSI VERONENSIS CANONICI REGVLARIS AD TIMOTHEVM VERON. CANON. REGVL. PRAECONEM DEI SVMMVM DE VERIS AC SALVTARIBVS ANIMI GAVDIIS. PROHOEMIVM FOELICITER INCIPIT

S I QVIS EST VTI SApientem ac christianum uirum oportet: qui uel de sua/uel de comuni hominũ uita cogitet aliquãdo: illum equidem plurimum non admirari nõ posse existimo Thimothee pater/ mortales ipsos maiore ex numero ĩ tantã cæcitatẽ errorum esse deductos: ut quod ab iis deberet curari maxime: uideatur negligi maxime. Id autẽ ipsum/quod est omnino spernendum/ac fugiẽdũ: totis uotis atq; animis appeti. Quis nobis his tẽporibus dabitur: qui non in tanta opinionis puersitate uersetur: ut sese prosternat/uel saltem incuruet honoribus/insanis uoluptatibus/imperiis/ ac populari gloriæ? qui nõ trudat naturã suam uel inuitam

ad uitia: atq; illi p flagiciosam persuasionē falsi nō illudat? Quam certe naturā omnes si ut optimā sortiti sumus: ita optime seque remur: haud esset sane, q quisque minus: q̃ beatissime atq; sanctissime uiueret. Sed accu sare merito nos illa iam potest: & conqueri. Quid miseri: quos libero arbitrio genui! & cum sublimi ore ad cęli fulgorē erexi: effecti estis mortiferarum uoluptatum foeda māci pia? Quid prolapsi tam diu premitis ima? quid certis falsa, sempiternis fragilia, opti mis praua anteponitis? & non magis uirtu tem sectamini: quæ uerā & egregiā laudem uobis dabit: quę trāquillitatem uitæ pariet: quę nulla incōmoda, nulla infesta, sed neq; ipsum mortis terrorem formidabit? Hæc ita cōsideranti mihi sæpenumero, ac mecum ta cito animo uoluēti, multa sane se offerunt: ex quibus impius procedat hic error: & tan ta omnium feruescat insania. Sed præter cę tera, unum illud potissimum: q popularis opinio, ac omnis semp erroribus fauēs mul titudo efficit, ut sine rationis delectu passim singuli ruant in uitia: ducātq; nihil præstan tius, atq; eminētius in homine esse: q̃ quod uidetur: simulq; esse nihil in uita iucūdius:

Naturæ cō moditates

Cā errorū fauorabilis multitudo

nihil amabilius: nihil deniq; experibilius/ q̄
cumulari his uanis honoribus/ diuitiis/ cęte
risq; fortunę bonis tanq̄ saginari: his sūmū
bonum constare/ summa gaudia/ sūmas de
licias: quibus qui careat/ aut miserū esse/ aut
miserabilē: qui uero affluat/ fortunatissimū.
Quæ sane peruersitas quoniā maxima est:
suisq; illecebris ad uerum illud atq; eminēs
uirtutis decus homines ire non sinit: incur
sanda est a nobis sæpe & impetēda: quibus
erudiēdę concionis/ & alendę multitudinis
credētium cælestibus pabulis munus est cre
ditum. Quod si nōnunq̄ cum publicis uo
cibus/ tum priuatis conqueri solitus sum: &
tāto stomacho succēsere huic morbo/ q̄ ma
gna est læsio humani animi: cuius uigorem
lumēq; corrūpit: nuper id maxime egi una
cum Seraphim meo apud eum triduo de ue
ris ac salutaribus animi gaudiis differens/
excludensq; quicq̄ in bonis esse ducēdum/
nisi excellentem uirtutem: quæ sola est/ quę
nos usq; ad beatam uitam/ idest gloriosum
deum & immortalem perducat: Illorūq; die
rum disputata/ ac deinde in dialogos uersa
tibi inscripsi/ atq; dicaui. Sic. n. uisū est mihi
laborem nostrum nulli gratiorem futurum

q̃ tibi: quippe qui primus mihi & beneuiuẽ di formam/ & sacrarum litterarum ornamẽ ta contuleris. Debet. n. si quid est in me uel ingenii/ uel doctrinę (quod certe perexiguũ esse sentio) id ꝓpe suo iure eo referri: unde factum est/ ut nasceretur. Quare ex ipso in genio nostro/ tanq̃ ex agello arẽte ac tenui hos fructus accipies: munus certe tuo meri to non satis dignum! sed debitum tamen/ & grati animi mei idoneũ (ut spero) apud te restem: emẽdationem uero magis & casti gationem/ q̃ laudem postulaturum. Quod ut sane tibi gratius esset: effeci potissime/ ut idem Seraphim noster mecum quęrat/ & di sputet: quo inter omnes/ quos tuis prædica tionibus/ monitisq; sãctissimis ad diuini cul tus ritũ & cerimonias illexisti: qui tibi ma gis afficiatur: & in te deum sanctius adoret noui neminẽ. Tu uero de re ipsa iã utriusq; cape sententiam: quam sic benigne atq; aui de legere debebis: ac nos paterno quodam amore complecteris.

PROHOEMIVM
FINIT.

INTER MATTHAEVM VERON. ET SERAPHIM PATAVVM CANONICOS REGVLARES DE VERIS AC SALVTARIBVS ANIMI GAVDIIS DIALOGVS INCIPIT.

TOLLE GVSTA EXVLTA

VID CAVSAE EST QVOD tā festiuus ad nos uenis mi suauissime Seraphim? SE. Quod quem diu absentem desideraui/ nunc tādem præsentem te complector atq; cōspicio. MA. Id etiam cum te intuerer sic esse arbitrabar. Sed oro/ affers ne aliquid noui: an aliquid a me expetis? SE. Mihi sane nihil est noui: quod scire te uelle existimē: Sed iucunda est mihi tua præsentia: iucundior sermo. Quare/ si ut cōsuesti pro tua humanitate de aliquo disserueris: erit (ut spero) iucūdissimus hic mihi dies. MA. Omnia iam ut uideo: iucunditatis plena sunt: neq; possum existimare/ nō mihi quoq; tanta ex iucunditate fore lętandum. SE. Lętabere si uoles: & quātum ipse uoles. MA. Bene est: sed iam age quo læter. SE. Id in te est: atq; ex te nascentibus gaudiis. MAT. Hei quę

intra me gaudia? qui inter religiosos hosce & cęlestes pene uiros tanq̃ inutilis sic uiuo. Me ifęlicẽ! ut cũ miser sim, puter posse gaudere. In tanto & tam crebro uitę naufragio inualidus nauta, & rei naualis ignarus qui possum lætari, si non amens sim? præsertim cum Salomon, uir omniũ suo æuo atq; priore sapiẽtissimus Risum ĩquiat reputaui męrorẽ: & gaudio dixi quid frustra deciperis? SER. At quo modo non lętandum: cũ iam uix cepta tua ista me delectet oratio. Vox, gestus, uultus, & oẽs corporis motus iucũdi mihi sint & uideantur. MA. Id accidere tibi minime inficior, uiro quidẽ innocẽtissima uita, atq; suaui ingenio. Mea uero ignauia & ĩ orto domini sterilitas nihil tale mihi pmittit. Quod si tu tamẽ ex ipsis tuis gaudiis non nihil nobis uales impartiri: & nos continuo forsitan adgaudebimus. SE. Desyderio meo hodie puto satisfactum iri: ut ex his uerbis aliqua oriatur disputatio. Cũ ad te ueni, incertus penitus erã de quo quęrerem! sed iam ut uideo: eo pductus est sermo: ut de gaudiis animi possit disputari. Quare, si est tibi ocium: & te non pigeat: ut in reliquis antea persæpe fecisti: ita nũc hac

in re mihi gratificabere. MA. Vtinã possim nedum quidem nõ pigebit: sed erit res ipsa mihi pergrata. Ocii uero tantum mihi erit: quantum & tibi: cum utriq; par quies: parq; negocium sit: eadem uita: æedem studiorũ uoluntates: ęque ad uirtutẽ animus currẽs. SER. Me beant isthæc promissa. Sed si tibi uidetur/ petamus abdita. Hæc ampla porticus/ & splendenti cælo patula/ pratiq; amoena uiriditas animum dissipat. MA. Est ut dicis. Nam opaca sensum continẽt: apertiora dilacerant. Igitur secedamus. SE. I præ: te sequar. MA. Iam mihi intereundum succurrit mos ille socraticus puetus: & interdũ a Cicerone suis i dialogis usurpatus: ut cũ alter dixerit. alter nõnunq̃ cõtradicat: quo facilius ex utroq; quod uerũ est elucescat. SER. Mos iste nõ modo Socraticus est/ sed eorum etiam: quos theologos modo nũcupamus. Afferunt. n. ad utranq; quæstionis partem rationes: & deniq; quid certum sit/ firmius clariusq; diffiniunt. MA. Est/ ut dicis. Et quoniã iam de ratione differẽdi inter nos conuenit: consedeamus. Hoc enim sacellum nos inuitat. SER. Nusq̃ melius. Fauebunt nobis sacra. Sed uis ne de uero gau

Mos socraticus Cicero

Theologorũ Argumẽ rationes

dio interrogem: an affers tu aliud ĩ mediũ problema. MA. De gaudio/si placet: quando nescio quomodo/ut ãte dicebas/ ĩ illud sermo profluxit. SER. Primum igitur quero/unde ueniat homini gaudiũ. MA. Nõ potest tibi plene responderi: nisi tripartito ordine diuisionis: quoniã bonorum malorumq; hominum gaudia inter se differunt: itemq; sanctorum in patria. Ex quo triplex adhibenda disputatio. Sic.n. uidemus tria hæc genera hominũ posse gaudere. SE. Si de singulis futura ẽ disputatio: de inani ac uoluptuoso gaudio oro incipiamus: sic.n. ordo exigit. Ex uoluptate præterea ingens adeo gaudiũ ꝓcreari compertũ est: ut in ea non nulli philosophorum summũ bonum esse putauerint. Ex quo quidẽ numero fuit imprimis Aristippus: deĩde Epicurus: quorum sectas/ut procliuior est quisq; in uitia: ita est popularis turba semper imitata/ imitaturq; adhuc. MA. Qui putãt cum corporibus animos simul interire: & suorum scelerum impunitatem affectant: ii forrasse senserint/optimum bonum uoluptate constare: ex quorum genere uideto Epicurum ne dixeris. SER. Miror ꝙ Epicurum excipias: de

Aristippus
Epicurus

quo etiam scurrę locuntur ad calicē: & eum quisq; conuiciis incessit: cuiusq; obscenitas uitę peruenit ad probra uulgaris infamiæ: & uentris ingluuies iam tāto ludibrio est: ut sit cuiq; turpissimum uocitari Epicureū: Quod uero ut dicis / uoluptatis assertores immortalitatem animi negēt / nihil dubius sum. Verum quoq; qui nūc uoluptuosam uitā sibi pręscribūt: eos ipsos sētire nō mul to secus / q̃ priores illos arbitror. Sed age: da primum / si lubet: cur Epicurum excipis. Tum possit ne argumētatione comprehen di animi ꝑpetuitas. Si. n. nulla ratione ostē ditur animum non posse dissolui! hos pro fecto sapientes appellemus / qui uoluptatē corporis sibi proponunt. Sin autē perennis ille demōstratur: uniuersi nimirum stultissi mi sūt: qui ex uoluptatibus / diuitiis honori bus / ac reliquis fortunę bonis gaudia quæ ritant / est necesse. MA. Quāuis copiosam siue de Epicuro / siue de īmortalitate animo rum orationē res postulet: tamen ne nimiū a ꝓposito digrediar: simulq; tibi satisfaciā: breuiter utrūq; perstringam. Ita dico mi Se raphim. Nō audio eum / qui Epicuro impu ritatem uitæ / uentrisq; saturitatem obiiciat:

de Epicuro Not.

cum siquidē fuerit ille philosophus singu
laris continentię/ & tenuissimi uictus: pane
cibario duntaxat & aqua sit usus: & ad so
lēnem interdum mēsam solum accederent
orti: aut si epulari pretiosius uoluisset/ pau
lulum casei. Illum apud Diogenem Laertiū
de se loquētem audi. Cum dicamus inquit
uoluptatem finem esse: non luxuriosorum
uoluptates: easq; quæ in gustu sunt positæ
dicimus: ut quidā ignorantes: aut a nostra
sententia dissidentes: aut male accipientes
arbitrātur. Sed nō dolere corpore: animoq;
trāquillum esse: & Perturbatione uacare di
cimus. Non.n. cōuiuia & commesationes:
non puerorum mulierumq; congressus: nō
piscium æsus/ & cæterorū quæ affert pretio
sior mensa: suauem gignit uitam. Verum ra
tio sobria/ causasq; pscrutans/ cur queq; uel
eligenda uel fugienda sint: opinionesq; ex
pellēs: p quas animos ut plurimum tumul
tus occupat. Horum omnium initiū maxi
mūq; bonum prudētia est. Quo circa philo
sophiā quoq; prudētia extimatione ātecel
lit: ex qua reliquę uirtutes omnes oriūtur.
docentes ut nō sit iucunde uiuere/ nisi pru
dēter/ honeste/ iusteq; uiuatur. Quippe uit

Diogenes Laertius

Qūo acci piēdus est Epicurus

No.

tutes suaui ac iucundæ uitę cōiunctæ sunt:
Iucūdaq; uita seperari a uirtutibus nequit.
En cur Epicurum excipio. Cuius uerba nō
uoluptuosi & eneruati hominis sūt: sed ani
mosa & profecto christiano Hercule digna.
At uero quoniam de se ipso testatur: si res
non satis fidem capit: Aneum Senecam au
diamus: Virum sane splendidissimo inge
nio: & ut Stoycum rigidissimo animo: qui
illius continentissimam uitam atq; frugali
tatem ad Lucilum scribēs/ est his laudibus
prosecutus. Egregia Epicuri dicta cōmemo
ro/ ut isti: qui ad illa confugiūt spe mala in
ducti: qui uelamenta se suorum uitiorū ha
bituros esse existimant: probent quocunq;
ierint: honeste esse uiuēdum. Cum adierint
ista audient ortulos & inscriptū ortulis: ho
spes hic bene manebis. Hic sūmum bonum
uoluptas ē. Paratus erit istius domicilii cu
stos/ hospitalis humanus: & te polenta ex
cipiet: & aquam quoq; large administrabit:
& dicet hic. Quid. Bene acceptus es?. Non
irritant inquit hi ortuli famē: sed extingūt.
Nō maiorem ipsis potionibus sitim faciūt:
sed naturali & gratuito remedio sedāt. Alia
plerisq; suis ī epistolis de hoc philosopho

Seneca in laudē Epicuri

8

pene innumera magnifice & sanctissime dicta commemorat summa laude & ueneratione dignissima: quibus non sicut humanis sermonibus: sed ꝓpe diuinis oraculis utitur: suaq; scripta passim ueluti margaritis qbusdam/ flosculisq; suauissimis ac redolētibus ornat. Quæ oīa si ꝓsequi uelim: me potius destituet dies: q̃ illorum copia: & quod nitimur euitare: modum non habebit oratio.

Hierōimus

Venio potius ad Hieronymū nostrum sanctissimum: cuius auctoritas apud nos semper plurimum ualuit. In secundo .n. aduersus Iouinianum libro Epicurus inquit oēs suos libros repleuit oleribus/pomis/ac uilibus cibis dicens esse utendum: quia carnes & exquisitæ epulæ ingenti cura ac miseria præparantur: maioremq; penam habent i inquirendo: q̃ uoluptatem in abutēdo. Non pergam plura de Epicuro referre. Nos.n.q sequimur ueritatē: nec ultra id/quod spōte se offert ueritati/disceptamus/tantis auctoribus fidem oportet habeamus. SER. Grauia sunt tantorum hominum testimonia/& clarissimæ ac firmissime uoces: quibus auertat Deus/ut ausim contradicere. Sed nō parua tamen adhuc me admiratio tenet/ atq;

animum pulsat/cur causę est: ut non modo imperitũ uulgus/a quo facile est dissentire: Verum & non nulli eorum/qui docti habẽtur: illum cõtumeliis afficiunt & morsibus lacerãt. Nã Cicero caput linguæ latinę græcę uero ęque peritissimus: sed pręterea indagator omnium rerum solertissimus/cũ multis in locis/tum maxime ĩ tusculanarũ quæstionum libris ĩfesto aduersus eum animo acerrime pugnat. Illum irridet ĩ Phalaridis tauro eam uocẽ emissurum. Suaue est: nihil curo. Et in suis se torminibus atq; strãguria gloriantem: quasi constantius ista diceret: q̃ sequeretur. Oratius quoq; poeta non obscurus ĩ eius probrum his uersiculis utitur. Cicero

Me pĩguẽ & nitidũ & bene curata cute uises
Cum ridere uoles epicuri de grege porcũ. Oratius

MA. Verisimillima & ad rem tua est admiratio: & efficit/ut pluribus q̃ putarã de Epicuro loquamur. Sed dic: habes ne plura cõperta in eum: ut omnibus una opera possit responderi? SER. Habeo nihil/præter uulgarem infamiam. Sed leuitatis ac pessimi erroris auctor semper est turba. MA. Adaugebimus autẽ.n. suspicionem: ne quid post hac tibi animum pulset: simulq; uniuersa re Not.

Diotimus fellemus. Diotimus ac Possidonius Stoyci
Possidõius in illum inuecti plurimum sũt. Alter quidẽ
quinquaginta epistolas ĩpudicas & turpes
Leontia ab eo scriptas referẽs. Alter uero ipsũ Leon
Epitetus tiæ meretrici cõgredi solitũ. Epitetus quoq;
eundem ut lasciuum loquacemq; increpat:
Timocrates magnisq; cõuiciis insequitur. Timocrates
item bis illum diebus singulis uomere soli
tum ex nimia crapula asserit. Multa quoq;
peccare in oratione: ac in uita multo plura:
minamq; quotidie in cibos cõsumere. Hæc
sunt quæ Epicuro obiici solẽt: quæ a nobis
Defensio hoc ordine sunt refellenda. Primum ut iis
Epicuri. omnibus/quos modo commemoraui: tum
ut Ciceroni tuo atq; Flacco respondeatur:
Atq; ut ab his incipiam: Diotimum Stoycũ
possidonium: Epitetum: Timocratem: hos
D. Laertius omnes insanire & obloqui testis ẽ Laertius
qui Epicuri uitam & diligẽter & ornate cõ
scripsit: quam nostris temporibus latinam
Ambrosius fecit Ambrosius Florẽtinus/uir monasticæ
Florẽtinus ꝓfessionis: atq; eloquens. Causas uero con
tumeliarum nullas repperi/ præter inuidiã.:
Not. quæ inuidũ quenq; suis semper stimulis cõ
citat: ut in altero doleat uel uirtutem eius:
uel fęlicitatem: & ĩ propriam penam bona

aliena conuertat. Nam uiri huius egregias
laudes/ & presertim frugalitatem uitę pmul
ti testantur. Sūma prætereа illum ī parentes
pietate: ī fratres pręcipua beniuolētia: man
suetudine in seruos: humanitate in credibi
li in omnes fuisse Laertius iterum testis est.
Quid dicam de cultu ad deos? De amicitia
ad patriā? in qua tanta modestia & pbitate
se gessit: ut statuis æreis illum donare decre
uerit/ atq; donarit: quod ulli philosophorū
raro legimus accidisse. Schola eius cæteris
ferme oībus deficiētibus quotidie numero
sior erat. Multi ad eū undiq; cōfluebāt. Plu
rimis quidē maximisq; philosophis carus
extitit. Edidit uero tot librorū uolumina:
ut in multitudine facile ei cōparari nō pos
sit alius. Talia atq; similia/ quę multo plura
in ipso fuere/ q̄ dixerim/ illi inuidorum ma
ledicentiam/ calumnias/ simultates/ odia pe
pererunt. Ciceroni uero tamen liuorem/ aut
maledicentiam haud quaq̄ ascribo. Neq;
enim fas esse duco/ tanti uiri summiq; ora
toris maiestatem illibatam non relinquere.
ubi maxime non uidetur aperte de uitio.
Eum potius existimemus: ut qui erat Aca
demicus totus: ita facile ab aliis dissensisse.

Cicero

O. Flaccus

Restat ut Flaccum recte intelligamus: tum omnis soluetur tibi dubitatio. Is nãq; non quasi suem Epicurum obiurgat: sed in morsum uoluptuosorũ hominum ruit: eos notans: qui legem Epicuri nequiter interpretati/ uoluptuosam uitam/ suisq; simillimam sibi imitãdam anteponunt. Quare/ ut iã tandem tã multis ultro citroq; habitis atq; discussis: reliqua breui narratione perstringã. Epicurus noster summũ bonũ non ĩ corporis uoluptate diffinit: Quod uel solus ex

Aristippus

philosophis omnibus fecit Aristippus: uilissimum profecto carnis mancipium: quẽ cum hominem natura genuisset: pecudem electione se maluit. Sed in uoluptate animi censet: quem nõ putauit posse/ aut esse feli cem: aut dici/ nisi per summã uirtutẽ. Eãq; ob rem uirtuti seruiens/ panem/ & aquam/ polentam/ atq; olera omnibus ubiq; prędicabat publice/ atq; priuatim: caste/ sobrie/ iuste/ sancteq; dicens esse uiuendum. Verum illud fateor quoq; illum fortasse nõ uidisse

In quo peccare potuit Epicurus

quid mali posteris sua importaret assertio: & quantum licentiæ peccandi concederet: dum moribus omnium congruentissimam sectam apponeret: cum animum ipsum ui

deamus tã scelere q̃ ꝓbitate idifferẽter de lectari: eosq; raros esse / quos uirtus alliciat: sed ferme ifinitos / quos error iuoluat. Aut certe mala ista si uidit / iprobe dissimulasse: ut populari uoluptatis appellatione sua disciplina esset multo celebrior: & ea ratio ne ad se multitudinem traheret: ut certe cõ traxit. SE. Quantũ attinet ad epicuri sectã / satis i pręsens per te mihi factum ẽ. Quod reliquum est: si tibi uidetur: de immortali tate dic animorum: quod utinam quemad modum antedicta possim æque percipere. MA. Cũ. n. philosophi uniuersi qui aut de moribus aut de natura rerũ aliqd recte sen serũt: cũ Astronomi: medici: hystorici: ora tores: poetę: sibyllę: oracula ipsa: & totius pene orbis terræ consensus icorruptibiles esse animos clara uoce pronuntiet: nihilq; certius: si auctoritatibus sapientum fides habenda est: teneatur. Quid est tandem: cur uelis rem tam compertam: tamq; ꝑspi cuam denuo confirmari? SER. Legi profe cto q̃plurima tum ueterum / tum nostrorũ hominũ testimonia: & nuper quidẽ Fran ciscus Philelphus: uir summo ingenio: exi miaq; doctrina Mediolani librum edidit: Franciscus philelphus

in quo ea omnia quæ dici posse de immortalitate animorum uisa sunt/ est elegãter & copiose complexus: quem eumdem & te uidisse paucis ante diebus reor/cum ibi esses:

Aeneas sophista. Et Aeneam sophistam persæpe in manibus habeo: quem transtulit ex græcis fontibus

Ambrosius monachus ille Ambrosius Florẽtinus monachus: quẽ ante cõmemorasti. Sed uellem prætera id ipsum argumentationibus firmioribus disputari: neq; tantum tribui auctoritatibus: quantum rationibus: quę hoc egregium in se habent: ut eis animus acquiescat: & si qd tribuendum est auctoritatibus: diuinæ illæ sint.

Socrates Plato: cyrus Scipio: cato Cicero: salustius: Liuius Valerius Socratem uero: Platonem: Cyrum maiorem: Scipionem Affricanum: Catonem: & reliquam huiusmodi turbam: Cicero: Salustius: Valerius: cæteriq; scriptores sibi habeant: quorum testimoniis omnia sua uolumina immortalitate referserũt. Nos uero sanctorum prophetarum uaticinia accipiamus.

Thomas de aqno Thomam Aquinatẽ & uitæ sanctimonia/ & ingenii sublimitate præstantem: reliquosq; doctores catholicos imitemur. MA. Recte sentis mi Seraphim: ut nobis ꝓfessioniq; nostrę innitẽdũ sit efficacibus argumẽtis/ sacrisq; sermonibus. Sed i hoc disserẽdi

genere nõ ęque splẽdet oratio: contractior incultior: asperior sit ẽ necesse. SER. Assen tior plane/ sed non tam expetendus est no bis orationis lepor: q̃ ueri maiestas/ atq; fir missimorum locorũ uis. Quare ut aliquid theologicæ dicas/ quemadmodum dici po test: expecto. MA. Faciam: & id quidem q̃ breuiter ac dilucide potero. Negẽt igitur im mortalitatẽ animi/ qui quadrupedum mo re uiuentes sibi ipsis uoluptatem carnis de ligũt: quiq; dedecore omni cõscientias pol luerunt: dicantq; post mortem nullum infe ris sensum esse: ac dissoluto corpore spiritũ euanescere. SER. Nihil ꝓfecto melius. Sed tu modo illis respondeas. MA. Id conten dã atq; emoliar. Tu interim da mihi operã. SERA. Do sane. MA. Humanus animus si dissoluẽdus esset: nullo modo dissolui pos set: ut Theologi putãt: nisi quẽadmodum dissoluuntur cætera omnia. Verũ enimuero q̃cquid natura ipsa ꝓducit: qcqd apparet in terris trifariam labefactari/ extinguiq; po test. Id enĩ oportebit: Aut fiat actione con traria: hoc est cũ expugnãt se inuicẽ frigidũ & calidũ: humectũ atq; aridũ: aut ꝓprio sub acto & exterminato subiecto: q̃le ꝑfecto est

Rõ theologica

Triplex modus corruptionis. ĩ oĩbus

cum destructo ore destruitur uis eloquen di. Aut certe postremo imbecillitate regen tis cõseruantisq; causæ. Id genus subtracto sole/qui est fulgoris origo: adimitur mox omnis in aere fulgor. At uero animus ipse primo illo modo quẽ diximus destrui ne quaq̃ potest: cũ contrariorũ elementorum lęsione uacet omnino: nihilq; ĩ eo sit mix tum/atq; cõcretum: nihil igneũ/ aut ex hu more/ aut aere/ aut terra ꝓductum: sed ex trisecus ex nullis seminibus: nullaq; mate ria creatus ab opifice rerũ deo optimo ma ximo ueniat ad corpus: & simul infunden do creetur: & creãdo infundatᷣ/ut Augusti ni nostri terminis utar: Nulla certe corrup tio ĩ eo inueniri potest: quod simplex est/ & immixtum. Generatio autẽ omnis atq; corruptio in cõpositis fiat est necesse/ atq; ex cõtrariantibus inuicẽ. Quaꝓpter corpo ra illa cęlestia ĩ quibus est nullius elementi cõmixtio/ nihilq; dissidẽs: sẽpiterna omni no esse dicimus. Quod si sup̃iores illos or bes/q̃to magis animũ sempiternũ esse dice mus: cuius gratia cõditi sunt? q sacer est: q diuinus: qui inuisibilis: & par ipsi Deo ma iore sui parte: si dictu fas est: Quem deniq;

Aĩus nõ extiguitᷣ actione cõtraria

Augustinus

Cæli ĩcorruptibiles

M. Tullius ita diffinit? Singularis ē. n. quę dam natura / atq; uis animi / seiuncta ab his usitatis / notisq; naturis. Itaq; quicquid est illud / quod sētit: quod sapit: quod uiuit: quod uiget: cæleste & diuinum ē. Ob eāq; rem ęternum sit necesse est. Hęc igitur cum ita sint: extinguet nulla uis animum: siue illa sit ferrum: siue eculeus: siue ignis: siue gurges: siue humidū: siue flabile: siue etiā ut poetę dicerēt: apud Acheronta / stygiāq; paludem tricipitis Cerberi faucibus glutia tur. Quid ē uero animus ipse potissimum: nisi cuiusq; rei intelligendę principiū? Qui cum intelligit contrariorum rationem / atq; uim: illum non tamen uidemus ullo pacto corrumpi / quēadmodum corpora ipsa con creta contrariis / quādo cōtrariam uim sen tiunt?. Neq; quod ē a nobis secundo dicen dum / cū emorit̃ corpus / potest & animus emori. Exuit̃. n. corpore instar operimēti: quo tegebat̃: & ab illo diuellit̃ / ac seperat̃ / tanq̃ diuinum quiddam & sempiternum a corruptibili & crassiore quadam massa ea tenus destructioni ac putredini obnoxia: quoad in fine sęculorum omnis caro repa ret̃ ad uitam. Cū uero ex corpore animus

M. Tullius

Cerberus

Aīus qd

Quod animus p corporis mortē nō extinguit̃

nullatenus pendeat: magis autem ex animo corpus: ipseq; animus corpus iformet: uiui ficet: agitet: regat: cõseruet ut suã forma ma teriem: fieri nullo modo potest/ ut extermi nato cadauere/ exterminetur & aius. SER. Recte tu quidem ista prosequeris: & ex theo logiæ philosophiæq; fontibus tua dicta cõ stituis: qua quidem te admodum lætor. Sed licet ne ad ista respondeam? MAT. Licet ue ro: atque ut facias oro. Nulla enim ueri inue niẽdi facilior ratio: q̃ ut refellas/ uel obiicias sæpe. SERA: Si quæ attigisti uera sunt: con sequens est: ut brutorum animas sempiter nas esse dicamus: quia inuisibiles sunt: nul laq; ex materia compositæ: & corpora sua in formant: uiuificant: agitant: regũt: & ex cor poribus quasi tenues auræ uidentur exire MAT. Argutius nihil potuit per te dubita ri. Sed tamen in pmptu est: quod tibi respon deam: quod cum acceperis: fies tu quidem statim ĩgẽtis certitudinis plenus. Brutorum

Brutorum aię cur sũt ĩmortales

& enim animas post corpora manere non di cimus: quoniam materiẽ ex qua ortę sunt ha bent. Educuntur enim ex uirtute ipsa/ poten tiaq; materiæ: estq; illis ex crassa & destructi bili concretione terrena/ mortaliq; natura ori

go atque principium. Quod ſatis diuino te
ſtimonio a conditione rerum eſt declaratum:
cum in principio libri Geneſeos quantum Geneſis
ad hæc animantia dixerit deus: Producat ter
ra animam uiuentem. Quantum autem ad
hominem / qui particeps quodammodo di
uinitatis futurus erat: Faciamus hominem
ad imaginem & ſimilitudinē noſtram. Qui
bus rationibus adductus Salomon / Reuer Salomon
tatur inquit puluis ī terram ſuam: unde erat:
& ſpiritus ad eum: qui dedit illum. Quę uer
ba catholici interpretes ſic intelligenda cen
ſent: ut puluis referatur ad muta: ſed ad ho
minem ſpiritus. Ergo ſi hæ formæ brutorum
materiales ſunt: ut certe ſunt: utique neceſſe
eſt ad generentur ad generata materia: & in
tereant interempta materia. SERA: Liquet
iam mihi res: atq; eo amplius: ꝙ tam magnū
eſt dei teſtimonium / quod induxiſti: ut illi
fidem nedū habeam: uerum quoq; nudato
uertice reuererēter aſſurgā. MA· Lętor ꝙ cū ho
mine magnę pietatis & fidei ē mihi res. SE.
Me tenet eadē parq; uoluptas: ut nactus ſim
q pie & fideliter doceat. Quare te quæſo ut
pergas abſoluere quod tertio loco reſtat ab
ſoluēdum: utrum ne ſcilicet impotentia ſuę

ac ꝑprię causæ humanus animus possit in
Quod de fectu suæ causę aīus iterire non potest
terire/ MA. Nihil ꝑfecto minus: nisi orbis
ipse rector de cælo labar̃ & cōcidat: quod
tam absurdum ē dictu: ut absurdius nihil
possit humana ratio cogitare. Vniuersam
.n. mundi machinam quæ tractu cęli ambi
tur: cunctaq; creata quæ cernimus finxit sa
pientissimus ille/ ac potentissimus artifex
deus hominis causa: & illa īperio eius sub
strauit. Hominē uero suum uoluit esse cul
torem. Illum ꝑpter se condidit: illum inten
to ad se ore figurauit. Illum ad cælum: un
de ortum habet/ erexit atq; cōstituit. Cum
igitur ex hac uita tanq̃ ex lōga ꝑegrinatio
ne atq; naufragio ad suum factorem/ cæle
steq; illud domicilium/ unde decerptus ē/
euolauerit/ ibi ꝑpetuo cōquiescat oportet:
quoniam ibi eius est finis fęlix atq; perpe
tuus: idest gloriosus deus & immortalis.
SER. Perpulchre q̃tum ad sanctos hoīes
attinet. Sed quid de reprobis: quorū finis
nequaq̃ est deus: cū a deo sint ꝑrsus auer
Aīe dāna torū ēt ī mortales
si? MA. Idem de quibuscūq; mortalibus
sentias. Pares siquidem uniuersos natura
generauit/ & unius eiusdemq; rei gratia:
quanq̃ ī meritis dispares efficiat uirtus &

uitiũ: & dignus sit malo ꝑpetuo: qui cõtra se reclamante natura bonum quod erat per petuũ/paruifecit: cõtẽpsit: abiecit. SE. Tri partito ordine perpulchre hactenus est a te mõstratum animos haud interire: uel ꝙ eã cõpositionẽ non habent/ quę corruptionis est causa: uel nulla in quæ resoluantur prin cipia: cũ sint ex nullo creati: uel ꝙ deniq; nequeunt ab suo fine diuelli: qui Deus est uita/ gloria/ imperio/ & maiestate sempiter nus. Ceterum supest quod iterum moueat/ possint ne extingui: & in nihilum redigi. MA. Acute me iterrogas: atq; etiam urges. At sine parumper occiput fricem. SER: Fri cato q̃diu lubet. MA. Sed & subrides? SE. Id efficit tua ista fricatio. MAT. Eia age. Quã tantã uim putas: quæ stirpitus animũ queat extinguere. SER. Mors fortasse: sed deus ipse certo imẽsus ac prępotens. MA. Cum est sermo de aliquo: quod fieri nõ po test/ sublimem illam diuinamq; maiestatem semper excipio: quæ nihil agit difficulter. Si uero mortem dicis: certum ẽ unde respõ deam. SER. Sat id mihi erit: MAT. Nulla est enim uirtus tam firma: tam ualida: tãq; cumulata: quæcunq; quotaq; illa sit: neq; si

ꝑticularis epilogus

Aĩa rõnalis nõ põt ad nihilari.

tantum dixeris mortẽ: sed sydera etiã/aut angelos/aut demones/aut aliud/ quod maius his cogitari possit: quæ se se eo usq; procẽdat: ut facere queat siue ex nihilo aliqd: siue ex aliquo nihil. Reluctatur utriq; natura. Non conflat artifex statuam/nisi ex prę existente materia. Sed neq; partum generat aliquod animal/ nisi p semẽ: si illis fortasse

Aura cõcipe aĩalia q̃dã

non consenserimus: qui scripserunt animalia quædam aura cõcipere solere: quod quidem etiam in nostrã sententiam uenit: cum aura non nihil existat. Similiter dico nec ualet rẽ quisq̃/que iam sit/ ĩ nihilum uertere: siue illam laniet: siue suffocet: siue comburat: siue aliquid eiusmodi inferat: Deterior sane fieri potest: alterari quoq; uariis uicibus atq; mutari/sed ĩ nihilum uerti ac euanescere minime potest. Nulli. n. data sunt arma

Not.

tam fortia quæ naturam expugnent: nulli telum tam pernix: quod necem animis inferat. Dei est. Dei inq̃ ista facultas: qui tam & si potẽtissimus in omnibus est: non tam uiribus tamen: q̃ æquitate moderatur uniuersa. Nec certe quantum potest: sed quantum decet/ exequitur. Perindignum sane esset: non solum Deo/sed etiam homine uel me

diocriter instituto decertare aduersus natu ram: quæ paret Deo ipsi, & ancillatur: si nõ est ipsa deus. Animaduertendum prætęrea illud est, q si animũ deus uoluisset esse mor talem: nunquam dixisset id quod paulo an te tetigimus. Hominem faciamus: qui præ se ferat imaginem & similitudinẽ nostram. Cum similitudo hęc atq; imago, nõ ad cor pus, sed ad animum tota referenda sit: qui cum nullo alio magis, q̃ cũ Deo ipso com parari potest. Cum enĩ noscat & intelligat: præteritorum reminiscatur: futuris consu lat: complectatur præsentia: meditetur: con templetur: administret: imperet: doceat: ac cipiat: & quicquid eiusmodi est: an aliud dici potest q̃ diuinum quiddam? Quod si diuinum etiam & immortale planeq; sempi ternũ. Sed neq; in ueteri testamẽto se deum esse patriarcarũ tam sępe dixisset: si illorum animæ cũ corporibus interissent: Ego sũ in quit deus Abraã: deus Isaac: & deus Iacob. Testimonio dei maius non est. Idcirco ait. Ego sum deus: ut tanto testimonio illę cre dãtur uiuere. Ostẽditur insuper Abraam ex euãgelio eo in loco quem appellant Theo logi limbum & in eius sinu perinde atq; in

Alia ĩmor talitatis rõ

Alia rõ

Limbus

hospitio tranquillitatis & pacis amoenissi mo Lazarum sanctum & pauperē exceptū: qui ābo plane nisi uiuerēt: non potuissent sine mendacio alter conspiciendus demonstrari: alter ī tutissimo illo excipi sinu. Illud etiam satis declarat: humanos aīos necessitate esse immortales: q deus ipse hac ī uita suis electis sanctissimisq; hoībus aut nunq̄ aut certe rarissime ulla pręmia reddit tantis digna uirtutibus: Sed neq; ī malos insurgit quotiens peccant. Magis uero iustitia ipsa: æquitas: innocentia: fides: pietas conculcatur/ prævalente utiq; atq; dominante libidine: hisq; facilius prospera cuncta eueniunt: qui īprobe/ nepharie/ ac turpiter uitā agūt: q̄ iuste/ sancte/ casteq; uiuentibus. Quod sane ita esse apprime Iuuenalis his uersibus docet.

Alia rō

Iuuenalis.

Aude aliqd breuibus gyaris & carcere dignū
Si uis esse aliqd. ꝓbitas laudať: & alget.
Criminibus debēt ortos: prętoria: mēsas:
Argentū uetus: & stātē extra pocula caprū.

Enīuero si recta/ si iusta/ si benefica natura illa diuina cēsenda est: oportet profecto ut ex rectitudine sua atq; beneficētia & bona ꝑ meritis: & mala pro īpietatibus aliquādo

nobis redditura sit: quod alia nulla ratione
fieri potest: q̃ ꝙ sit animus immortalis. Sed
quid opus est tam multa congerere. Si mo
rituri simul cum corporibus animi erãt! pu
tamus ne Christũ dei filium/ & humani ge
neris saluatorẽ deuenisse ĩ terram? carnẽ in
duisse mortalem? uagiisse? exuriisse? alsisse?
sudasse? An ꝓposuisset futuro æuo regnũ
cælorum? & decoram illam gloriosamq; im
mortalitatem? An minitatus fuisset ęternos
cruciatus/ & tartareas umbras? An tradidis
set pręcepta illa iustitię: de qbus apud Mat
theum est ita locutus. Si uis ad uitam ingre
di: serua mãdata. Aut ioco fortasse tot/ tan
tisq; sermonibus/ atq; legibus uetuisset ini
qua? Cur quoq; dedisset ĩ Mattheo iterum
magnifica illa saluberrima ac certa cõsilia?
Si uis perfectus esse: uade/ & uẽde quæ pos
sides: & da paupibus: & sequere me: & ĩ cæ
lo thesaurũ habebis. Cur deniq; genus hu
manum tot tantisq; beneficiis: donis: reme
diisq; cumulasset? Nascit̃ quidem hyeme: &
inuisibile dei uerbum/ sublimemq; maiesta
tem capit tugurium uile/ & cõgestum cespi
te culmẽ. Datur fęminę. Credit̃ fabro ligna
rio. Prædicat pęnitentiã: morit̃ crucis horri

Alia effi
cax rõ

do turpiſſimoq́ʒ ſupplicio. Reſurgit: lega
tos mittit diſſeminare euangelium: ac ſpar
gere Dei archana ab ortu ſolis uſq́ʒ ad occa
ſum in communem orbis terræ publicamq́ʒ
ſalutẽ. Taceo ſacratiſſimas uiſiones: & mul
tis reuelata myſteria. Taceo ꝓphetarum uo
ces: ſibyllarumq́ʒ uaticinia. Taceo reſponſa
idolorum: ipſa portenta: atq́ʒ ꝓdigia: aliaq́ʒ
ĩnumerabilia tum hominum/ tum ſignorũ
teſtimonia: quibus liquet ſole ipſo clarius
humanos animos nũq̃ morituros. Videor
mihi effeciſſe hactenus/ ut tu te iã poſſis ex
paucis his & enarratis ꝑbreuiter multa col
ligere. SER. Reliquum nihil mihi feciſti:
quod aut dubitem: aut niſi uelim curioſius
cauillari/ putem amplius ꝑquirẽdũ. Quod
omnium ſane mihi difficillimum uidebaẗ:
id potiſſimũ ſum aſſecutus: ut catholice de
immortalitate animorum differeres. Iam ue
ro ſi placet difficultatibus his tanq̃ ſcopu
lis ſuꝑatis planum æquor & tranquillũ na
uigemus. MA. Admodum lætor ꝙ te quie
tum iſta dimittant/ quæ diſputauimus. Sed
ut unde diſceſſit/ reuertaẗ oratio: illud ꝑuto
ꝑfacile demonſtrari iam poſſe: Cum ſit ani
mus ĩmortalis: homini malo ac uoluptuo-

so ex rapinis/ atq; ꝑditionibus/ deliciis/ la sciuiis/ aliisq; foede nequiterq; commissis: nullum gaudium nō diuturnum dico: sed uix diurnum posse contingere. Inter cætera mala hoc grauissimum habet omnis praua uoluntas/ & male institutus affectus. Semꝑ laborat occulto atq; intestino supplicio: & aculeis pungit̃ suis. Gemit intra nos ratio/ cognitioq; peccati ea/ quam sinderesim uo cant. & dies atq; noctes stimulis nescio qui bus mentē increpat/ atq; admonet ꝓ stultis libidinibus: ꝓ caducis fluxisq; rebus: ꝓ ter renis illecebris: quæ omnia æque fragilia & peritura sunt: ac uenter: cui exhibēt̃ uolup tatem: non esse post habēdam uirtutem: ac aīorum uerā sempiternāq;/ salutē sed aduer sus pessimas cupiditates īstructa acie tanq̃ aduersus hostes/ esse magnifice aīoseq; di micādū. Latrat īstar domestici canis cōsciē tia: morsus atq; uulnera sētiēs sua. Scelus illa benigne nō accipit: nec uitia sine murmure atq; querela. Mordet ubiq;: ęternūq; morde bit uermis ille edax: q̃ nūq̃ morit̃: Recorda tio receptarū uoluptatū mētē ipsā cit: & ma gno torquet metu. Pulsat illā cōtinue ange lus sacer: q̃ apud nos ē: imo ītra nos residet

Infelix con ditio ini quorū

Sinderesis

Conscia

Vermis.

Memoria.

Angelus.

18

bonorum omniũ inſpirator & cuſtos: malo
No. rũ uero diſſuaſor & teſtis. Defluũt exiguo
ſpatio atq; breuiſſimo: & ſingulis momẽtis
quaſi fluẽta decurrũt hę corporis fędæ dã
noſęq; libidines: neq; finem alium habent:
q̃ dolorem: ignominiam: luctum: interitũ.
Quis ergo ſatis ſanę mẽtis eiuſmodi uitiis
delinitos/ & luxuriis inquinatos diu tuto
ac perfecte gauiſuros affirmabit: cum mor
dentem intus conſcientiam ſentiãt? Deum
in ſcripturis animaduerſionẽ minitantẽ ex
timeſcant: cum deniq; poſt ſe relinquat niſi
pęnitentiam/ amaritudinem/ pauorẽ uolup
tas empta dolore? Quo. n. cõmento: q̃bus
iocis: quibus ue ludis hoſce mihi dabis ple
ne exultantes: ut non ſit acrior ſollicitudo/
q̃ ſuauis libido? Erit ne cithara? an ſimpho
nia? an ſaltatio? an cantus? an noui concubi
tus? an lautiora cõuiuia? an inſignia/ hono
reſq; delati? an deniq; ouationes/ triũphiq;
ipſi: qui in riſũ illos ſoluant: in intrepidãq;
lætitiam? aut ſomnus talibus/ cibus ue pote
rit eſſe iucundus? Suſpirabunt itaq; ſępe: &
ingemiſcent/ ut diximus/ etiam inuiti occul
to quatiente animum tortore flagello. Sed
ne omittamus externa: oro des mihi homi

nem omnibus affluentem diuitiis/ muneri busq; fortunæ: quem frequens puerorũ an cillarumq; turba circundet: Serica & purpu ræ uarii coloris: acu pictæ/ gemmatæq; ornẽt. Nõ desint calices: sciphi: uasa cælata argen ti auriq; fului: & quicquid eiusmodi ars ulla effingere conflareq; potest. Habeat ingẽtia palatia: ortos consitos: ubiq; domos: ubiq; uillas: Iugera uero in diuerso solo tot: ut ea singula uix centum uertat aratris. Iungãtur nauigia: quæ maria sibi oĩa sulcẽt: Aedes marmoribus: statuis: tabulis: ære: picturaq; resplẽdeant. Cũ proficiscat̃: eum equorũ mul titudo comitet̃. Præcedant impedimẽta: se quant̃ quadrigę onustę ingẽtibus sarcinis. Sit admirabilis magnificẽtia & sũptus epu larum. Subiice illi populos: urbes: prouĩtias. Imperet Regibus/ atq; Terrarchis. Hæc oĩa fortunæ bona quæ in unum congessimus: si uni tribuant̃: tanget ne hũc perfecta soli daq; lætitia? aut fęlix censendus erit? SER. Nihil certe minus dicturũ te existimo. Ego tamen nondum satis uideo: cur lętabũdus futurus non sit. etiam si fęlicem non dixe rim. MA: Ego uero existimo utrunq; faci lius negari: q̃ alterum posse defendi. SER.

In bõis for tunæ nulla fęlicitas

Aueo te cur ita sit ꝓsequi. MA. Quoniam ut constat grauissimo atq; sanctissimo testimonio Pauli nimia quadã anxietate & animi simul & corporis discrimine ista querun tur. Qui uolũt inquit diuites fieri: incidũt in tentationem: & laqueum diaboli: & ĩ desideria multa / & inutilia & nociua: quę mergunt homines in interitum & ꝑditionem. Malorum insup omnium radicem cupiditatem appellat: quã quosdam appetẽtes naufragasse inqt a fide: & se se multis ĩseruisse doloribus. Discurre per singula uitia: tecũ cogita omẽs suggestiones / & irritamẽta diaboli: nihil inuenies / quo mortalium mẽtes facilius uincat. Quis animus tã rectus / tãq; bene institutus: in quem cupiditas non dominetur? Quę uirtus tam pręcipua / tãq; diuina / in quam auaritia non frequẽter incur set? Quod deniq; ꝓpositũ tam firmũ: tãq; continentissimum: quod nõ aries iste pecunię de gradu dimoueat: incuruet: sibiq; sub mittat? Aptissime quidem Diogenes ille cynicus rerum omnium contemptor. Arcem omnium malorum / pauli nostri more cupiditatem nominauit: atq; cur aurũ croceum esset & pallens interrogatus ferẽ respõdisse

Paulus.

No. Cõtra auaritiam

Diogenes

illud ideo pallere: q̃ se cerneret obsideri a multa turba prędonũ: nunquãq; careret in sidiis. Non potuit quicq̃ facetius ac uerius responderi. Prædones sane passim intuet̃: qui fraudibus: mẽdaciis: piuriis: furtis: usu ris: circũuentionibus: ꝑditionibus: rapinis ipsũ inuadunt: Quotidie a nouis siccariis: nouis artibus capit̃: Occulit̃ tantisper. Sed ecce protinus alius alius arripit: nullo præsi dio: nulla arce: nullis ꝓpugnaculis septũ de fẽdi potest: etiã si illud medio ĩ capitolio / ac collina turre reponas / aut ĩ phanis: secre tioribusq; delubris Deo suisq; supis dices. Pallet igit̃ ubiq; ac trepidat: eo q̃ ubiq; ab oĩbus petit̃ quasi aptis hiatibus: nusquãq; habet ꝑfugium: quietem: inducias. Sed ubi omnes idem queritant: idem suspirant: idẽ anhelãt: queso in quę desyderia: sollicitudi nes: curas: molestias: supplicia ĩcidũt cõpeti tores? quę mergũt eos ĩ interitũ & ꝑditionẽ ut Paulus rite uidebat? Cętera.n. uitia & lo corũ & tẽporũ sunt: ac mẽsura q̃dã / certoq; fine cõtinẽt̃. Cupiditas uero & domi & fo ris: & terra & mari: & pace & bello: & ĩ ocio & negocio dnãtur ac regnat. Luxuria cessat in sene: hęc tũc ita ĩualescit: ut nulla libido

Facete
Nunq̃ tutę diuitiæ

Auaritia in insatiabile malũ.

maior: nulla rabies acrior. Superbia non capit abiectum & inopẽ: hęc illum excruciat. Iniuria modum habet in mora: hęc nullum terminum habet. Post feritatem homicidii, paricida ingemiscit. Blasfemus post furorẽ se cogit. Iracundus dimisso stomacho conquiescit. Auaritiæ uero neminem uideas pęnitere. Iuge est. n. & semp excrescẽs, ac sine fine peccatum: cui possit quisq̃ nulla ratione mederi. Ex quo illud horrendum est in euãgelio dictum. Facilius est camelum trãsire per foramen acus: q̃ diuitem intrare in regnum cęlorũ. SER. Ita esse ut dicis censeo: cũ de auaro ac cupido loquimur. Sed esto qs bono ęquoq; iã parta possideat: nihilq; sit: quod præterea quærat: aut cupiat: hunc non beatum aspicies: & uberius exultantẽ? MA. Minime uero. SER. Ede cur. MAT. Quoniam nõ minoris negocii est ista quærere, q̃ quæsita tueri. Bona. n. fortunæ eiusmodi omnia philosophi idcirco nuncuparunt: ꝙ nulla ratione comparari possideriq; possint: q̃ casu & temeritate fortunæ. Quam obrem diuinum honorem eidẽ ipsi fortunæ Romani tribuerunt: arãq; dicarunt cum simulacro dextera gubernaculũ tenen

Exteriora q̃re dicũẽ bona fortunę

te: leua autem cornu plenũ: quasi orbis re
gimen obtineat: solaq; sit: quæ opem precã
tibus mutuet. Isti ꝑfecto errauerũt ex parte:
ut fortunam deam facerent: cęloq; locarẽt.
Sed monuerũt simul quod uerissimũ erat/
non esse confidendũ iis rebus: quas nobis
mutuatas tantum cerneremus: & tanq̃ ara
neo filo pẽdentes: ac paruis spatiis breuissi
misq; curriculis pręterfluere: labi: & ex aliis
ad alios demigrare suaptenatura deoq; si
nente constaret: quæ si quando usq; ad ex
tremum nobiscum maneant: incertis postre
mo hæredibus omnino sunt relinquenda:
ut quippe qui uenientes in hunc mundum
nihil intulimus: æque & exeuntes nobiscũ
nihil feramus. Adde cum talibus quis spo
liat: & ex illustri loco sũmisq; diuitiis in ob
scurum gradum/ remq; deuenit angustam:
quæ uulnera excipiat: quę tormẽta: quę ma
la. Huius uita ꝑfecto est morte deterior. Vi
deas quosdam pudore suffusos amatã pa
triam/ carosq; deserere. Alios ꝑ furorem sibi
ipsis manus iniicere. Non nullos (proh ne
phas) aĩas demonibus dedere. Omitto ma
ledicta: blasphemias: ꝑfidias: prædas: dire
ptiones: sacrilegia: in quę q̃plurimos egit

bonorũ amiſſorũ dolor: & imẽſus q̃dã nõ tã inopię q̃ erubeſcentiæ pauor. Poterit ne igit̃ qſq̃ qui recte ſapiat/ uniuerſa hęc terrę bona lętiſ oculiſ/ac comi frõte cõſpicere: ni ſi aciẽ mẽtiſ excęcauerit oĩo falſiſ erroribuſ: atq3 aĩum a ueri cognitiõe detorſerit? SER. Atq effeciſti/ut ꝓpemodũ iã cõfitear/eos eẽ beatos: q ſpõte ſe oĩbus terrenis exuũt: no ſtroq3 uiuendi more paupes/paupẽ chriſtũ: & nudi nudã uirtutẽ ęmulãt̃/nihilq3 habẽt/ quod cõcupiſcãt/quod metuãt/quo efferãt̃/ quo ue angãt̃. Cęterũ ſi unũ tãtũ in quo ite rũ aĩus fluctuat: enucleare potueris: cõſtan tiſſime affirmabo/nullũ eſſe uiuendi genus hoc noſtro iucũdius. MA. Quid nã eſt: in quo fluctuas? SE. Nũ q in ſũmis bonis for tunę ẽ: ſi pręterea ſãctus/tẽparuſq3 ſit: publi ca atq3 priuata iuſte religioſeq3 adminiſtret: tribuat ubi tribuẽdũ ẽ: nihil timeat iſidiarũ: nullius formidet iuidiã: nulliuſ trepidet po tẽtiã: carus ſit oĩbus: cupiat̃: amet̃: dicẽdus ſit miſer: nec ne? MA. Caue hunc miſerũ di cas: cũ ex hoc numero plurimi extiterit ſan ctiſſimi atq3 cõtinẽtiſſimi uiri: quales accipi mus diuĩos hoĩes Abraã: Iſaac: Iacob: Moy ſẽ: Dauid: q̃lẽ uiderũt prioribuſ tꝑibuſ maio

Abraã: Iſaac Iacob: Moy ſes: Dauid

res noſtri Ludouicū galliæ Regē: Nos uero
noſtra hac tēpeſtate Galeotū Robertū mala
teſtā arimini pricipē/humaniſſimū uirū atq;
doctiſſimū: & Paulā Gōzagā Iohānis Frā
ciſci primi Marchionis Mātuę cōiugē: ſāctiſ
ſimā & memorabilē fęminā: eiuſq; filiū Ale
xādrū: qui meritis laudibus hic mihi habē
dus eſſet: ſi adhuc uiuēs laudari ſe pateret̄.

Ludouicus rex
Galeotus
Robertus
Paula Gonzaga Alexāder.

Qui oēs ꝑfecto ſi miſeros eos copiæ reddi
diſſent: atq; īperia: ea eueſtigio abieciſſent.
SER. Obſeruaui ut his adiungeres Coſmū
Medicē tuū: de quo ſoles ſępe multa narra
re & magnifica & egregia cū homis laude:
ſed hoc loco me fefelliſti. MA. Soleo q̄dē
cū licet/eius uiri cū dicta tū facta laudare: il
liuſq; memoriā crebris libenter uſurpare ſer
monibus.. Quis.n.noſtri generis ē/atq; ꝓ
poſiti: q̄ illi nō ſe plurimū debere fateat̄: &

Coſmi egregia laus

eius recordatiōe nō ſe ſētiat recreari?cū ſiq
dē ille tot tēpla eminētia/ædes: ac monaſte
ria miro quidē ornatu/& arte elaborata no
bis erexerit?Bibliothecas uero omniū diui
norū humanorūq; uoluminū liberaliſſima
īpenſa & elegātia regia cōſtruxerit?nos prę
terea largitiōibus pene quotidiāis/ſūmiſq;
officiis cumularit?An uſq̄ loci gentium ue

alius omnibus seculis inuētus est Cosmus?
An Florētiæ tantū suo se iactare licet alum
no: ut nō magis dono quodam prouiden
tię in totius orbis uel usum uel exemplar:
q̄ in unius ciuitatis gloriā natus esse uidea
tur? Fateor recēti illius hominis morte plu
rimum me esse commotum: ꝙ in unius obi
tu iam pridē iacturā maiorem res humanæ
non fecerint: uisumq; sit uniuerso pene or
bi unicum specimen beneficētiæ ac pietatis
ademptum. Quis uero tam ingrato animo
atq; agresti: qui etiam tacēdo lugubre illud
merito non ingemuerit?: Quod tum Cam
bius Bossus meus/ Vir sane ex hac schola
nostra Iesu Christi doctissimus edidit?

Cambius bossus Epigrāma ī Cosmū

Hei mihi damnato Cosmus qa raptus ab orbe:
Orbis erat uiduus & sine sole dies.
Vnus sol terris: unus modo Cosmus in orbe.
Ve miseris: qd. n. durius? ah Superi.

Sed illud tamē satis animū merore leuauit
ꝙ Petrus filius deo optimo maximo: supe
risq; beneuertentibus reliquus nobis ē: non
modo paternæ opulentiæ hæres pulcherri
mus? sed beneficētię: uirtutis: honoris: inge
nii: aīq; expressa quedā imago: ī qua & oīa
patris ornamenta relucēt: & suū præterea ac

Petrus Medices

proprium quiddam. Sed quoniam Cosmi nostri uirtutibus recēsendis / meritisq; erga nos maximis atq; immortalibus maior debet / q̄ hic locus sit: efficiam / ut unde detorta est: reuertat̃ oratio: Illud tantum cum dixero: me nunq̄ uel legisse quenq̄ ex ueteribus: uel uidisse præsentem: qui in pręclaro usu rerum illi merito sit comparandus. Vides itaq; hos miseros non esse dicendos. SER. Ergo ĩ his potest esse fęlicitas? MA. Cum uētum fuerit ad bonorum gaudia de quibus in principio sermonis nostri secundo loco seperatim polliciti sumus nos esse dicturos: tum arbitror fluctuationem hanc tuam satis sędatum iri. Sed iterim quod in manibus est / psequamur: ut ostendamus q̄ ista tanta sęculi bona: quæ longo ordine recensuimus / atq; sępius: auidius quærat: aut tenatius seruet: eum ipsum non cape plenā animi tranquillitatem / serenamq; frontis lætitiam. Ratio est: q̄ horum nihil animū explet: sed quo lōgius quisq; pcesserit: eo minus inuenit ubi consistat: quoniam finē in quem desinat / cupiditas nō habet: estq; hydropisi similis: aut ęstuātibus febribus: quę nullis potationibus sędant̃: sed quotiēs bi

Terrena nō faciant

No.

bitur: totiens inualescunt. Qua quidem in
Xerses re poportuno Xerxes ē nobis exēplo: quē
Cicero Cicero refert non sūmo imperio & regno:
non īfinito exercitu: ac cōfertissima classe:
non immenso prærerea auri & argenti pon
dere: nō denique omnibus præmiis donisque
fortunę cōtentum: publicis ꝓuocasse stipen
diis inuentorem uoluptatis: qua usus non
fuisset. Sed turgidus etiam ille atque insanus
Nabucdo nosor. Nabucdonosor Babyloniæ rex humanis re
giisque honoribus minime cōtentus diuinū
sibi cultum instituit: suamque imaginem suis
populis colēdam erexit. Neque parto iam to
Alexāder to pene orbe Alexander qeuit: ad remotissi
mas gentes & immanitate barbaras situque
inaccessibiles uictorem exercitum duxit: ut
uastionibus terrarum spatiis īmortalitatem
nominis sui ꝓpagaret. Sed neque ei satis fuit
Philippus Macedo: tantus uir: tantus rex:
tātusque pater: famam inuexit ab Ioue Amo
ne se esse ꝓgenitum. Quid: quod audito alios
orbes esse: q̄ eum quem cerneremus incole
remusque: illū obortis lachrymis īgemuisse:
& acclamasse ferūt: Quę te ad illos Alexan
der fortuna ducet? aut quę tāta tibi uita cō
tigerit: ut tuis uictoriis Herculis ęquato ful

.gore in concilio deorum ascendas? O cæca cupiditas. O sacra fames. O habendi nunq̃ adęquata uoluntas. O honoris & nominis interminata libido. O uorax & auara hom num mens: cui nulla regna: nullæ opes: nu læ diuitię suppetunt. An ĩ usum unius crea ta sunt om̃ia? An tam paruus aqualiculus alimẽta uasti orbis solus absumet? An agro rum fruges/marisq; nauigia una tantũ men sa uorabit? Quid miseri coniungimus do mum domui: & agrũ agro copulamus: ut deflet Isaias? Nũquid soli habitabimus su per terram? Cur tam inflammato studio ad ea suspiramus: quibus nunquam satiari fas est? Sitim non extingunt ista: sed acuũt: ap petitum non explent: Sed longius protra hunt. Ad ista nati non sumus: ideo maiora cupere nunq̃ desinimus: nec animus ualet alicubi consistere: quoniam alio est diffini tus. Incorruptibilis corruptibilibus: Diui nus humanis: Cælestis terrenis: Sacer ꝓha nis impleri nõ potest. Solo deo gloriosaq; ĩmortalitate: quorũ gratia natus ẽ: põt esse beatus. Quod certe post multos errores tũ manifeste uidit diuus Aurelius primus hu ius nostrę religionis parẽs/cũ in cõfessionũ

Isaias

Augustinus i cõfessio nibus

libris claram hanc uocem emisit: Fecisti nos ad te deus: & ĩquietum est cor nostrum do nec requiescat in te. Et alio loco hisdem li bris cum declararet uniuersa mortalia labo rare fastidio: & quidem quotidianis tempe statibus frangi: Versa inquit atq; reuersa in tergum: & in uẽtrem: & ĩ latera: & dura sũt

No. omnia: & tu solus requies. Est sane/ut ĩqt/ irrequietus animus/ & semper in fluctibus: quem terrena delectant: & paruum ei & an gustũ totius orbis ĩperium: cui nunq̃ deus est satis. Ad ea uero si adducaẽ animus: in quæ quiescit: eamq; regionem & cælestem fulgorem: unde ut ita dixerim / decerptus est: semp intueaẽ: & eo q̃tum natura hęc fra gilis patiẽ ex hoc exilio ire se paret: regna bit in angusto tugurio paup: & in paruo la tibulo/ & humili casula etiá uasti orbis spa tia transgredieẽ: eiq; erit ubiq; patria: ubiq; domicilium: ubiq; latissima curia: quoniá ubiq; in se deum habebit: & ubiq; extra se: unde cælum aspiciat: & quocunq; se moue rit comites secũ habebit omnes turbas uir tutum/ Prominebit: & tanq̃ ex alto inferio ra despiciet: ac ueluti supiore quadam in ar ce positus/ omnia sua in tuto habens nihil

formidabit humanũ. Nã ei deerit amictus: nõ equs nõ uehiculũ: nec alterius cuiusuis rei ĩdigebit: sed neq; prędonẽ, neq; exiliũ, neq; bellũ trepidabit: tãtasq; uires habebit: ut omnibus resistat: quoniã fortuna ab eo nihil potest arripe: cui nihil mutuauit: neq; uis ulla quempiã territat! qui magis ad naturæ legẽ, q̃ ad uulgi opinionẽ, cõmunẽq; errorẽ uitã ducit. Lætiores aspicies paupe res: quibus nulla est unq̃ dominata cupiditas: q̃ locupletes qui auidius infinita possideant. Viuebat ĩ dolio Diogenes multo fęlicius: q̃ Alexander ĩ regia: & cõcaua manu potauit aquã multo iucũdius: q̃ rex iste uina pretiosa capacioribus sciphis. An paupratẽ extimuit Anacharsis scytha: cuius epistola ad Cræsũ extat his uerbis? Ego lydorum rex ĩ græciã ueni: gręcorũ mores & studia & instituta percepturus. Auro aũt nihil egeo: satisq; mihi est ad scythas reuerti meliorẽ atq; doctiorẽ. Et quẽ Hãnoni eximia quędã munera ei offerẽti respõdisse ferunt: Munera aũt ista qbus es delectatus, uel ciuibus tuis, uel diis ĩmortalibus dona. Verum & Socrates ipse non ne potuit diuitias pro nihilo ducere? q cũ magno põdere auri ar

Diogenes.
Alexander
Anacharsis
Cręsus
Epistola
Socrates

gentiq; donaret: tam multa nõ desidero in quit. Cũq; interdũ nõ nulla uenalia/uel noua uel pretiosa uideret: subridens diceret: Istis ipse nõ egeo. Anthistenem quoq; qui prior sectã cynicã inchoauit/ oĩa sua publice distribuisse legimus: tantũq; sibi paliolũ quo opiebat/ reseruasse. Cratem Thebanũ quod mirabilius ẽ: magna ui pecuniæ i mari proiecta/ Abite dixisse malæ cupiditates. Ego uos mergã: ne ipse mergar a uobis. Nõ referã Attiliũ primũ/ aut alterũ/ primi belli punici gloriã. Nõ Valeriũ Publicolam. Nõ Aemiliũ. Nõ Fabritiũ. Nõ Cincinatum. Nõ Curiũ: Nõ Scipionẽ. Nõ Scaurũ: q Romano ĩpio decori & nomini fuere: magis paupertate/ q̃ armis: magis cõtinẽtia/ q̃ ĩsignibus cõsularibus: cur hi oẽs potuerũt ista cõtẽnere? & tã alto atq; eminenti aĩo calcare? nisi quia debãt iucũdiorẽ esse uitã frugalitate: q̃ multarũ rerũ luxuria? atq; pulchrius ĩpare diuitibus: q̃ diuites fieri? Et paupertatem non ita subiici temeritati/ telisq; fortunæ: ut rerũ copiã/ & potẽtissimorũ hoĩum gradũ? Solãq; uirtutẽ ĩpredabilẽ esse/ & illesã: cetera oĩa præter illã inania/ atq; caduca? Nõ igit ĩmẽse opes: non carnis illecebra: non habiti ho

Anthistenes
Crates thebanus
Attilii duo
Valerius publicola
Aemilius
Fabritius
Cincinatus
Curius.
Scipio
Scaurus
Cõclusio

nores atq; magistratus. nõ dignitates: non sceptra: nõ ĩfulæ: nõ sup uniuersas orbis terrarũ nationes ꝓpagatũ imperiũ: nõ deniq; qcqd speciosũ mũdus falso ꝓmittit/beatos nos efficit: sed neq; oĩa simul sufficiũt ad uerã uniuß diei solidãq; lætitiam. Multo plus macerãt: urgẽt: laniãt: fallũt: excruciant: perdũt: q̃ iuuẽt: adulenẽ: ac palpẽt. Quare siqs est/q ratione utaẽ: q uelit homo nũcupari: q de sua salute curet/ac cogitet aliquando: necesse est: aut hæc uniuersa cõtẽnat: aut cõtemnentis certe se similẽ pręstet: Quod si tibi iã satis cõstare fateris: locus ẽ/ut inanibus gaudiis: falsis: adũbratisq; modũ imponamus: diẽq; posterũ certis ac salutaribus designemus. SE. Quas possũ gratias ago deo meo optimo maximo tibiq; pater: q hunc diẽ fęlicẽ & faustũ mihi reddidisti signãdũ certe ãnuis notis/alboq; lapillo. MA. Facis ex consuetudine tua: ut oĩa mea tibi sint cara ac pretiosa. Sed quoniã elapsũ ẽ id quod nobis ocii daẽ: nunc tãdẽ redeamus ad religionis cõsueta negocia: finisq; oratiõi deẽ.

PRIMA
DISPVTATIO
FINIT.

SECVNDA DISPVTATIO INCIPIT

VONIAM SATIS TI bi uisum est disputatũ sermo ne superiore Seraphim frater quemadmodũ nulla sint/ aut certe inania cũcta sęculi huius oblectaméta: supest/ quod ante ꝑmisimus: ut secũdus hic dies de uero bonorum gau dio/ quod ex sola uirtute ac ꝓbitate orit̃: initium dicendi faciat. Quod eo uehemen tius te cupe arbitror: quo fere ab ipsa ineun te ætate una cũ parentibus tuis ingenii ani miq; tui præclaris auctoribus: deinde sũpta religionis toga: & Christi militiã ingressus/ caste semp & sobrie & religiose uixisti. De bet. n. fructus industriæ tuæ laborumq; tuo rum tibi speciosissimus esse: ac benefactorũ uitæq; innocéter actę recordatio iucundissi ma. Me uero q eo tẽpore/ quo Timotheus noster ueronensis pręco uerbi dei sũmus te primum suis sãctissimis manibus ad tyroci niũ accepit: ad ĩgrediendã huius uitæ rõnẽ tibi quãdoq; calcar ĩcussisse gloriari possũ: ac deinceps adolescentiã tuã instituisse/ no

MA.

Timotheus

lo rei terreat difficultas: quę q̃dē erit nō exigua. Nã fructus recensere uirtutis / solatiaq; uitæ sãctissimæ / uis quędã est diserti & eminētis ingenii. Nihil est.n.ex omibus / qbus efficit̃ uita beata / grauius magnificentiusq; susceptu: q̃ id genus disserendi assumere: quod reginam omnium rerum uirtutē atq; principē celebrat. Tale tamen est: ut quanq̃ ꝑ rei dignitate minus elaboratum sit: non parum ꝓpterea in se momenti ac suauitatis existimet̃ habiturum. Quæ res cum ita sit: iam dicendi locũ sumat oratio. Tuq; prior interroga. SER. Quoniam mihi interrogãdi facis arbitriũ. non mihi uidet̃ uir temperãs ac sapiens posse ullo gaudio frui. MA. Et improbus quidē hesterna disputatione uidebat̃ tibi: nisi forte ueri inueniēdi causa id contendebas. SER. Feci id sane / cum ea de causa: tum uero quoniam sic aliquotiēs esse uidebat̃. Verũ cum tu omnes seculares illecebras aĩ lętitia uacare ostēderis: multo firmius adiudico / uirum sanctum atq; prudentem haud posse ĩ uita lętari. MA. Quã obrem? SER. Diuina ferme scriptura id affirmãte multis ĩ locis. MA. Quibus? SER. Iis sane quos frequēter habes in ore / atq;

Euāgelia praedicas: ut euangelicus ille: ubi passuros discipulos dominus praemonet: Plorabitis & flebitis uos: mūdus autē gaudebit. Atq; ubi inqt: Qui uult uenire post me/ abneget semet ipsum: & tollat crucem suā/ & sequatur me. Itemq; arta est uia/ quae ducit ad uitam.

DAVID Ex hoc numero est etiam Dauiticum illud lugubre carmen. Lauabo per singulas noctes lectum meum: lachrymis meis stratum meum rigabo. Et alterum altero ī psalmo. Fuerūt mihi lachrymae meae panes die ac nocte. Reor quoq; memineris uirum sanctissimum

Iob Iob/ atq; fortissimum/ de se ita restantem: Anteq̄ comedā/ suspiro: & quasi inundantis aquae sic rugitus meus. In prouer

Salomon biis uero Salomon ait: Beatus qui semp est pauidus. Solent praeterea omnibus solatiis quae habētur in uita/ omnibusq; oblectamētis sese sancti uiri sponte priuare. Non celebrare conuiuia: non indulgere choreis: nō egredi ad ludicra. Non amiciri sūptuosius Nō fari profusius. Cōiugiis uero aut omnino carere: aut timidius uti. Supra naturā carnis edomare luxuriā. Quasi aspidis uirus:

O sic aspectū/ uocē/ cōsortiūq; declinare fęminarū.

q̄ dure Sed cū his omibus pati egestatē/ igno

miniam: dolorē: supplicia: nexus: carceres: horrēdaq3 tormētorū & multiformia genera necis: q̄lia priscis tpibus/ & ab rudimētis nascētis ecclesiæ i sacris christi martyribus expendit tyrānorum īmanitas? Cęteri post laborē q̄etē captāt: Dies festos ludorū/ solē nesq3 calēdas ac cętus celebrāt: uenatiōe: cursu: pila: alea: circo: fidibus: cantu: hisq3 similibus quādoq3 oblectāt. Horū uero nulla ē uita rigidior: nulla tristior: nulla idigētior nulla humilior/ His q̄si infęliciter natis tantū datus ē luctus: pauor: & mētis afflictio: adeo ut extiterint multi/ q̄ more Pithagoreorū hoiem nō nasci satius ducerēt: aut certe natū primus ex tātis erūnis: q̄bus statī inuoluit̄ excedere. Ex quo Iob ille noster de quo sumus āte locuti: suū natalē diē & puerperiū lugēs: Quare iquit de uulua eduxisti me q̄ utinā consūptus essē: ne oculus me uideret: fuissē quasi nō essē de utero trāslatus ad tumulū. Et gemebūdus Dauid id ipsum hoc uersiculo exprimit. Heu mihi quia incolatus meus p̄lōgatus ē: habitaui cum habitātibus cedar: multū incola fuit aīa mea Sed ab horū sētētia neq3 lōge abfuisse apostolū Paulū crediderim cū id precaret̄ Quis

Pithagorei

Iob

DAVID

Paulus

me liberabit a seruitute corporis huius?
Et cupio dissolui/& esse cum Christo. Tali
bus multoq; pluribus adductus/nõ uideo
bonos uiros/de quibus pręsẽs est sermo:in-
animo admittere posse lætitiam. Tu modo
si secus existimas: rationẽ afferto. Attentũ
me semper habebis & docilem. MA. Mihi
quidem quę attigisti cõsideranti tria occur
runt:quibus respõdeam. Vnum ut sic esse
assentiar/quemadmodum ipse dixisti:quo
niam res ipsa priore quidem aspectu sic po
stulat. Alterum ut cõtradicam:ne abhorrea
mus a uita iustorũ:& quasi infamis illa nos
exterreat. Tertiũ ut postremo eliciamus il
lam/quæ quærit̃ a nobis ueri notitia. SER.
Hæc erit mihi admodũ grata: præsertim ꝙ
theologica est disputandi ratio. Quare ut
contradicas expecto: deniq; ut concludas.
MA. In tuam sententiam induxisti ueteres
sacrosq; sermones:subinde id:quod quoti
dianum est/& ante oculos iugiter:ut omío
bonorum nemo queat esse comis/ ac lætus
Imꝑfectior aliquanto est tua ista cõclusio.
& quæ infirmari paribus locis ac dilui põt.
An non legisti mi Seraphim/qui in diuinis.
semꝑ uersatus es litteris illud Dauiticũ car

men. Lętabitur iustus ī domino / & sperabit in eo: & gloriabūtur oēs recti corde? Et illud / ubi sic pręcipit. Lętamini ī domino: & exultate iusti: & gloriamini omēs recti corde? Illamq; uocē ī mentis excessu. Exultate deo adiutori nostro: iubilate deo Iacob. Sumite psalmū: & date tympanū / psalterium iucundum cum cithara? Paulus quoq; ad Philippenses scribens gaudium illis cōgeminat / Gaudete inquiens in domino semp: iterū dico gaudete. Sed quid est iucūdius illa mitissima domini uoce: Venite ad me omnes qui laboratis / & onerati estis: & ego reficiā uos. Iugum. n. meū suaue est: & onus meū leue: & requiē inuenietis animabus uestris? Quid q̄ omnia ꝓphetarum uaticinia: oīs fere pagina diuinorum uoluminum: omēs deniq; hymnorum psalmorumq; soni sunt pleni lętitiæ / exultationis / & pacis? Cæterū ut iam res ipsa loquatur: quid est q̄ tu lęto uultu semp incedis? & frōte serena? residet in ore moderatus quidā & igenuus risus: nisi q̄ intra te ē nescio quid latentis gaudii quod animū afficit: cōpletq; ora quodāmodo? Vnde illa in rebus agēdis / & labore tolerando fratrum nostrorum ꝓnitas? Vnde

DAVID

Paulus

Vox dnī

tanta tamq; admirabilis in eis semper hilari
tas: nisi de iteriore gaudio/& concepta mē
te lætitia? Non fert rerum natura: ut quis læ
to omni tempore uultu uersetur: si non est
intus animus lætus: neq; hilariter atq; impi
gre fiat/ quod ab inuito fit ac tergiuersāte:
Verissime Effigies enim quædā animi certa est & ora
tio: & incessus: & uultus: & his tanquā nun
tiis intrinseca proferentibus utimur etiam
inuiti sæpissime. Num probas ista?. SER.
Ita prorsus: uel ꝗ perspicua sunt: uel ꝗ pa
tibus rōnibus contradicenti mihi tu quoq;
assentiri uoluisti. MAT. Ergo erūt ista con
traria: ut gaudeant hi: atq; non gaudeant:
modo rideant: modo defleant: modo effe
rantur: modo premantur. SERA. Videnť
quidem! sed ne certo sint hæreo. Opperiar
uero: ut ipse dilucides. MAT. Sane ut ar
bitror/ contraria ista dicenda non sunt: sed
Virtus magis diuersa: quoniā reddat ea certa atq;
Locus concilies & uirtus/ & locus/ & tēpus. SER.
Tempus ut enim possunt hæc conciliari uirtute/ ut
contraria non sint? MAT. Quo sit tibi res
breuior captuq; facilior: utar pictorum ue
Virtutis nia: quos uirtutis imaginem atq; naturam
imago

quandoq; in hunc ferme modum finxisse uidi. Vt sit illa forma eleganti uirginaliq; decore: Aspectu sublimi & formidabili. Oculis acribus atque terrificis: Armata un dique corpus: & sudans in facie. Resideat in cacumine montis omnibus prominens: Premat uestigio adamantes geminos ful gentes ac cuspide rectos. Palma uirente fru giferaq; nitatur: dexteraq; elata polum con tingat ac sydera. Sit caput redimita lauro. Exeat de toto corpore nitor quidam exi mius: Ad eam ducat per longos anfractus difficilis semita: Et asper ubique sit per su doré incessus. Vbi uero ad eam uētum est: ibi plana omnia: dulcia: suauia: fausta: foe licia. Hærebit ne tibi animo hæc speciosa ef figies: uenerandumq; simulacrum: quod tot egregiis preciosisq; coloribus depinxi mus. SERA. Hærebit sane: & iam quasi in tabella depictum: atque eo firmius: q me moria teneo carmina quibus HESIODVS poeta uirtuté etiam quodāmodo pinxit: quæ nobis latina fecere & GVARINVS tuus Veronensis: & Omnibonus Leonice nus Viri optimi: & hac ętate nostra doctissi mi. Alter hoc modo. Hesiodus

Versus guarini

Sudorē præsefert uirtus mēte deorum
Est ad eā longus/rectusq; p ardua callis:
Asper & imprimis: ubi ī alta cacumina uentū ē:
Mollis adestquę uisa fuit durissima quōdam.

Alter uero totidem uersibus: sed his sane uerbis.

Oibonus leonicenus

Sudorē posuere dei uirtutis ad arcem
Aeterni: uia longa quidē starq; alta sub ipsam
Atq; maligna prius: sed iam suprema tenenti
Mollis adest: quæ uisa fuit durissima dudū.

MA. Perplacet q carmina ista memineris. quod quidem efficit: ut simulacrum iā nūc expositiōe nō egeat. sed referatē modo ad id quod est propositi nostri: hoc est: uirtutem ab suis primo aditu laborem exigere: tum dulces deniq; atq; uberes fructus ferre. Sudorem prius imperare: postremo largiri quietem. Simul quidem etiam aduertendū est omnia ista & loci & temporis esse: atq; ideo bonis uiris dari tū bellum: tum pacē: tum fletum: tum risum: tum egestatem: tū opulētiā: eosq; ludibriis affici: & honoribus cumulari. Funestos dies habere. Itē & celebres. Tū tabescere: tū exurgere. Cōptissima ergo res ē: quæ nulla pōt tergiuersatiōe obscurari. ut sit omīs uita cōfusa/atq; pmixta:

nullus status: nulla ꝓfessio: nulla conditio: nulla uitæ pars extet: quæ sua bona, suaq; mala non habeat: quibusdam nõ delecteť: quibusdã non angatur: aliquando non demergať: aliquando nõ ꝓsiliat: & quod acerbius est: quæ nõ sit maiore ex parte supplicium. Tantum interesse: non qualia in uita eueniãt bona: mala ue: sed qualis quisq; recipiat: Neq; id quod magno assẽsu & populari uoce laudať, i bonis: neq; quod molles effeminatiq; homines infestissimum habẽt, in malis esse ducendum. In medio ista posita esse. Solum referre, ad ea accesserit uirtus an uitium. Viro sanctissimo Iob omnia bona sunt arrepta fortunæ: abstracti serui. Adempti liberi. Coniũx facta morosior: conuicijs eũ sedulis: ꝓbris, maledictisq; lacessens: In sterqlinio iacuit: uiuẽtiq; adhuc illi caro emarcuit: & scaturiuit de ulceribus sanies. Hic tamẽ nunq̃ ita fractus est aĩo: nunq̃ ita mentis offusa tranquillitas: quin in tabe fimoq; rideret: & iter cętera magnifica sermonem illum in ore semper haberet: Dominus dedit: dominus abstulit: Sicut domino placuit, ita factum est. Sit nomen domini benedictum. Helias uixit adeo paup: ut exuriẽs

No.

IOB

Helias

a muliere uidua mendicaret subcinericium
panem: pastusq; sit longo tempore in here
Hieremias mo ministrãtibus coruis. Hieremias est ten
Daniel tus in carcere. Daniel leonibus datus. Iohã
Iohãnes. B. nes baptista legiẽ coluisse deserta: uictitasse
locustis: camellũ ei tegmen præbuisse: terrã
Paulus he uero cubile. Paulus a quo / ut puulgatus est
remita rumor / heremus primũs cępta est habitari.
Antonius. Antonius secũdus ab illo. Hilariõ / & uterq;
Hilarion Macharius: reliquusq; ingens patrum / ana
Macharii choritarum monachorumq; cętus / ac sparsa
ubiq; solitariorum multitudo. Hi omẽs in
nuditate: i penuria rerum: in horrore solitu
dinis uastę: in spelũcis / atq; nemoribus: pal
lẽtes inedia: squalore obsiti: & exesi macie:
contubernales tantum quadrupedum atq;
serpentium: non ne uixere cum angelis? nõ
ne paradisũ mente transgressi illa gustarũt.
de quibus non est fas homini loqui? Non
ne iam quasi illius cælestis ac sempiterni re
gni municipes effecti / totis animis exultaue
re? Non ꝑfecto tam feliciter degissent i ur
bibus: non tã læti diuitiis: aut opiparis lau
tisq; dapibus extitissẽt Sed neq; mollius in
pluma / stratisq; sericeis iacuissẽt. At si iuuat /
contraria exempla ponamus eorum: qui in

uiri dura atq; aspera patiuntur: quorũ pro
scribuntur sua: depopulãtur agri: incẽdun
tur rura: qui pelluntur e patria: orbantur li
beris: trudũtur in ergastulum ob ęs alienũ
hos ipsos aspicies sũmo męrore cõfossos:
lachrymis / suspiriis / eiulatibus cuncta reple
re: nullum quandoq; finem per omne uitæ
spatium gemitibus facere: nulla solatia: nul
las preces: nullasq; uoces salutares admitte
re: sed flere miserabiliter: in domesticos fu
rere: passim debacchari: non nunquã etiam
per repẽtinam iram opes suas spargere: aut
quod prodigiosum est / sibi ipsis ĩ propriã
necem uulnera & ictus inferre. Hic eadẽ ma
la sancti uiri atq; improbi patiuntur: Quid
ergo eorũ actus tã facit esse diuersos? nisi Nihil ẽ ma
rõ diuersa patiẽdi: nisi uirtus ipsa: quæ nul lũ nisi male
lis fortunę incursibus quatit̃: nisi deniq; ꝙ ferẽti
ista quæ diximus: paupertas: bonorũ amis
sio: exilia: suorũ orbitates: mala ualitudo:
luctus: męror: uinculaq; & cruces suaptena
tura mala nõ sũt: neq; urgẽt / nisi male feren
tes? An fortasse sãctorũ hominũ ieiunia: la
chrymas: pſecutiões: ignominias: sollicitu
dines. studia: reliquãq; pęnitentiã mala esse
dixerimus: quãdoq̃dẽ in his sustinẽdis aĩ

uirtus ſpiritus ſancti firmetur gratia: & eis
ubiq; adſit robur uiſq; ipſa cęleſtiſ auxilii?

No. Nihil eſt (mihi crede) ſuauius homini ea la
chryma quę ſua ſcelera diluit: nihil eo gemi
tu dulciuſ: qui ad uitam beatam/ſuumq; ſu
ſpirat auctorem. Nihil dei timore ſecurius:
qui ſolus efficit/ ne quid aliud metuamus:
Neq; eſt in illatis mortibus horror: quibus
immortalis uita/& triumphus ſempiternus
acquiritur.. Virga tua & baculus tuus ipſa

DAVID me cōſolata ſunt/Propheta canit.. Et alibi
quoq; exultabundus inquit: Lætati ſumus
pro diebus/ quibus nos humiliaſti: annis/
quibus uidimus mala. Hinc etiam uox illa

Paulus fidentiſſima Pauli: Quaſi moriētes & ecce
uiuimus/ſicut egentes: multos autem locu
pletātes: tanq̄ nihil habentes/ & oīa poſſi

Salomon dentes. Atq; prouerbium illud Salomonis.
Timor domini ſicut paradiſus benedictio
nis. Sed quid plura pcurro? nō ne iſta ſuffi
ciunt: ut ſit probatum iam ſatis/& quod tu
ipſe dicebas: bonos uiros concuti: eos ire p
ardua: multis uitæ huius carere ſolatiis? Si
mul quod cōtra ego defendi: eoſdē exulta
re q̄ maxīe/ & oblectari: uariiſq; ſolaciis ac
ſuauitatibus pfrui? atq; ea quę a malis ferūt

ut pessima: a bonis ꝓpicio deo/ ac suffragā te uirtute sustineri/ ut optima: Ipsosq; sudores quos imperat Deus bonorum omnium parens/ ipsaq; uirtus potioribus consolationibus uinci: nullāq; solidiorē lętitiā esse ea: quę ex egregia tātum uirtute ꝓficiscit̄: aut sane diuinarum rerum degustatione capit̄. SER. Ista iam liquent: ut dicis: si placet longius ito. MA. Quousq; iusseris/ etiam si ad indos. SER. Non sum/ qui tibi tantū ꝑegrinationis imponam! sed neq; uelim: si licet/ hodie ex isto te sacello discedere. MA. Sed quomodo potest ista res stare: ut una opa me ꝑsistere hic uelis: & longius ire?. SER. Atq solet sæpius fieri: ut quis stans magna etiam itinera conficiat. MA. At quanta? SER. Passuum centena milia in horam: & multo plura quādoq;. MA. Satis sanus ne es: an illudis mihi? SER. Risum ut tibi moueam tantisper id facio: quod tu soles usurpare: cū in cōcione captas populariter plausum. MA. Tu Seraphim meis me sic reticulis capis? SER. Renouandus a fatigatione & satietate īterdū est animus iocis. Soluuntur. n. sic tristes affectus: & ad ꝓpensiorē intentionem mentis acies reficit̄. Si tamē satis Iocādi tō

iocatum censes: nunc rẽ ut est/eloquamur. MA. Ita sane serio dic: iocus uero relinquatur comędiæ. SER. Id etiam plus me delectat: quam obrem quod reliquum est prosequamur. MA. Tu de quo mauis ĩterroga: Ego si potero: respondebo. SER. Postquã diffinitum est gaudia cadere in optimum quẽq;: studio abs te sigillatim audire/ quot illa/quãtaq; sint. MA. Est res ista difficilis dictu! sed ea tamen tot tantaq; existimo: quot quãtaq; sunt bona: quę cuiusq; mens honesti conscia possidet: quę certe enarrari æque puto non posse: ac homo interius deprehendi non potest: quando tu tamen ita uis: enitar recensere de his quicquid mihi Deus ipse fons totius gratiæ & origo donauerit. Atq; illud primum gaudinm erit: de quo dicemus: quod emanat de puritate ac splendore conscientiæ: quæ præsertim nihil foedum: nihil suspectum: nihil formidolosum intus habet. Hãc siquis possidet: suo testimonio semper est lætus. In summa spe uiuet. ac ingenti fiducia beatitudinis capiendæ: Incredibilem enim uim ad utrunq; conscientia habet: ut quemadmodum continue in malis excruciat: ita in bonis ani

Gaudiũ ex cõscia bona

mum recreet. Hæc nimirum omnibus gau
diis præstat: hæc nullum in se recipit bel
lum: nullo instantium malorum terrore cō
cutitur: sed trāquilla & pacata quiescit suo
proprio ac certo bono munita. Nullum.n.
theatrum/ut Cicero inquit/uirtuti conscien Cicero.
tia maius est. Et doctor sęculi Paulus. Glo Paulus
ria nostra hæc est testimonium conscientiæ
nostræ. Omnes igitur fructus uirtutis pro
bitatis: sapientiæq; thesauri in sola consciē
tia repositi sūt: quam qui ita excoluerit: ita
curauerit/ ut nullis excæcetur erroribus:
nullis perturbationibus agitetur: hic profe
cto semper erit non modo lætus atq; tran
quillus: uerum etiam cum angelis dei (si
hoc eorum pace dicendum est) poterit de
felicitate certare. SERA. Fateor istud sane
ut honeste/ sancte/pieq; uixisse: ac recorda
tio multorū recte factorum: cū secura tum
iucunda sit in plerisque iustorum. Sed de
omnibus ambigo: cum uideamus non nul
los inocentissimos uiros atq; sanctissimos/
grauissima nihilominus cōsciētiæ ferre tor
menta/nō posse itestinos sedare tumultus.
eosdē priuari sōno: angi cogitatiōibus: ma
cerari curis: sēp ancipites: pauidos: ac tristes

incedere: timereq; & suscipe aliquid: & idē negligere: In incessu & statu: in sermone & taciturnitate: ī labore & requie: in refocilla tione & inedia æque trepidare. MA. Tua

Triplex conscīa

ista admiratio facit/ ut triplicē cōscientiam diuidamus: ac de singulis distincte loqua mur. Sic enim ordine pcipies quæ requiris. SER. Facis perinde ac uelle me intelligis. Quænam uero conscientiæ illę sunt? MA. Aliam. n. scrupulosam. aliam erroneam: ter tiam uero nitidam sapientes esse dixerunt. Earum duæ eliminandæ omnibus uiribus sunt. Alia uero idest nitida sūmo studio cō parāda. SER. Quam uocas scrupulosam?

Scrupulosa cōscīa

MA. Quę in deliberādis obeūdisq; rebus timorem temere incutit: discrepatq; a cōmu ni iudicio/ rectaq; ratione: atq; efficit: quem admodum dici solet: ut stipula trabs appa reat/ & quod quandoq; facillima dignū est

Scrupulosę

uenia: damnabile uideař. Huius siquidem tantus interdū est timor/ sollicitudoq; tam uehemens: ut pturbet sensum: mentem alie net: splendorē rationis offundat: atq; etiam ad amentiā ducat. Tam atrox etiam/ & uio lentus eius est motus: ut quosdā aliquādo non nihil acturos conspexerimus extēplo

rubore perfundi. Aliis inter loquẽdum uocem titubasse: ac defuisse sermonem. Aliis sudoris stillas defluxisse p ora / nõ aliter / q̃ duello congredientibus solet. Non nullos quoq; oportuisse hac infirmitate sæpius interdiu sacerdotem adire: unaq; plures confiteri nocte: permultos deniq; desperasse salutem. SERA. Hic tantus conscientiæ morbus unde orit̃ quęso? MA. Ex pusillanimitate utplurimum: aut ex suggestiõe diaboli: pessimaq; hæc duo genera sunt. Sed etiã ex humilitate nimia nõnũquam: estq; hoc nihilominus malum: Quod qui patitur: ut modo dicebas / nunq̃ uacat erũna. Ex quo Salomon Iustus inquit perit in iustitia sua. & sãcti spiritus Vates. Nisi q̧ lex tua meditatio mea ẽ: tum forte perissem in humilitate mea. SER: Satis res ipsa iam patet: expone deinceps / quę est / quam dicis erroneam. MA. Erroneam dicimus / quę tum malum / tum falsum admittit sub honesti specie / ac ueri. Malum quidem ut illud est: cum quis pauperes expilat: ut ecclesias ac monasteria exædificet. Falsum: ut siquis ita secum ratiocinetur. Est euitandum quodcunq; prohibitum. Iusiurandum est a Deo prohibitũ

Ortus conscię scrupulosæ

Salomon
DAVID

Diffinitõ erroneę conscięntię

me uero primum interfice: q̃ iureiurando aliquid efficiam: cũ & locus & tempus de tur iuriiurando: in quibus illud sapiẽs neq; possit, neq; debeat declinare. Tales quidẽ zelum Dei habent: sed non secũdum scien

Origenes
Hierõymus

tiam: ut de Origene Hieronymus inquit: qui lecto forte eo euangelii loco: ubi domĩ nus dicit. Sũt eunuchi qui se ipsos castraue runt propter regnum cælorum: qui potest capere capiat. Mox se ipsũ ferro castrauit: cum siquidem fuerit illud intelligendum: non ferro: sed imperio, ac perpetuitate uo luntatis. In quo quidem etiam nõ nulli no strorum temporum fortasse peccaueruut: ci bos & indumenta supersticiose sumentes. (de nostris similibus loquor) sed nomino neminem honoris & caritatis gratia. Hoc enim conscientię genus im spiritualibus uĩ

Ortus erro
neę

ris ortum habet ex agresti rigidoq; ĩgenio: nonnũquam etiam ex diuinarum scriptura rum ignorantia. Quosdam uidebis suo ce rebro malo uti pro legibus inflexibili ceruĩ ce: ac contumaci animo obstare rationi. De dignari nosce, q̃d iuris põtificii Canones: quid imperatorię leges: quid plebiscita per mittant: aut uetent. Et si testmoniia theolo

gorum induxeris proferre impudenter in mediũ: sentiant Thomas: Egidius aut/Scotus ipsi quæ uelint: mea mihi sic conscientia dictat. Vbi spiritus domini/ibi libertas: & qui spiritu dei agũtur: ii liberi sunt. Heu ignorantię ac incultę sanctitatis pestis. Heu sub spiritualis libertatis pretextu latens superbię radix. Non ne scriptum meministis. Qui sine lege peccauerunt: sine lege peribunt. Et si cæcus cæco ducatum præstet: ambo in foueam cadũt? Sed hos sua cum pertinacia relinquentes: quę uero sequitur nitidam conscientiam aggrediamur: quã sane puto posse sic diffiniri: ut sit uirtus quædã interiorq; cognitio: qcqd in nobis est splẽdido/sicero/sobrioq; iudicio: ac recta rõne diiudicãs: estq; illa pfecto & moderata sẽp & fortis: & cõstãs: & pcul ab oĩ metu ueraq; uirtus: quæ non lætabitur unq̃ temere: nec exhorrescet nimis. Sed ĩ se ipsa oẽm spẽ sui reponẽs: & cũctis in rebus repudiatis extremis mediũ tenens præcepto illi Terẽtiano semper obediet. Ne quid nimis. Hæc pro uiribus tuenda & conseruanda est: in qua non modo cumulata redundansq; lætitia:

Thomas
Egidius
Scotus

Cõscię niti dę diffinitõ

Salomon

Iuuenalis

ut fuimus ante præfati. Verum etiam habe
tur tota pene fęlicitas. Videtur ita ne tibi?
SERA. Ita sane. Atq; nunc tandem uideor
mihi intelligere Enigma illud Salomonis.
Secura mens quasi iuge conuiuium: atq; il
lud probare Satyricum: ut nobis deus oran
dus sit: quo mens sana sit in corpore sano.
MAT. Si de gaudio igitur quod ex illustri
& nitida cõscientia manat: nihil amplius re
quirendum censes: ad alterum proficiscaẽ
oratio. SERA. Abunde de isto: quod uero
habes de altero da. MA. Cogitasti ne unq̃
quantum in se dulcedinis habet: quantum
solatii crebra honesti boniq; exercitatio: ac
quotidiana uirtutis operatio? SERA. Imo
in eam cogitationem sæpe & incido: & ex
proposito uenio. MAT. Quantum igitur
tua tibi hęc peperit meditatio in medium
profer: Ego deiceps si qua mihi succurrẽt:
adiciam. SERA. Sane quanto est tibi ma
ior uirtutis amor/atq; honos/ & reuerentia
studiorũ: quibus eãdem ipsam potes exor
nare: tanto tibi cedo: audireq; malo/q̃ audi
ri. M.A Quoniam honestiusculis tuis uer
bis ac humanissimis me dicere iubes. Puto

cum qui diutius bene uixerint: probitati iu ſtitiæq; ſeruierint: in iis ipſis generari de im polluta uita & recte acta guſtũ neſcio quẽ ineffabilem atq; mirificum: dariq; iis firmã quandam & illeſam animi trãquillitatem. Sola enim res eſt atq; unica inter omnia uir tus: quæ efficiat beatam uitam: ĩ quam nul lus ĩpetus belli: nulla hoſtilis incurſio: nul la fortunæ temeritatiſq; uis manus iniciat: quæ ubiq; indeprædabilis: inexpugnabi lis: intrepidaq; ſimul: & florentibus rebus atq; cadentibus eadem ſemper/ parq; conſi ſtat: neq; ulla uoluptate quaſi adiuncta in digeat: quoniam ſui nihil in aliena poteſta te reponens/ in ſe ipſa omnem ſuam uolup tatẽ habet & cõtinet. Erit ne quiſq̃ bonus: qui bonis opibus nõ delectetur? aut iuſtus dici quis poterit/ qui iuſtis: aut liberalis/ q liberalibus non gaudeat? Non ſerit agrico la ſine ſpe frugis/ neq; ſudat arator ſine ex pectatione futurę mercedis. Quod cum ita ſit: actiones ſecundum uirtutem iucundas omnino eſſe oportere/ manifeſtiſſimũ erit: niſi forte initium ad illas gradiendi arduũ quandoq; uideatur: formidentq; primum non nulli ægra mente & imbecilla in exper

No.

Similitudo

tam dulcedinem. Imo tutum etiam homi nem in summo discrimine: & lętum in acer bissimo dolore reddet. In quibus duobus egregia quędam exempla & memoranda: cum gētiles philosophi, tum nostrates edi dere. Sed omnem illam philosophiam ue terem in duorum exemplis, quanq̄ infinita pene suppetāt, redigamus. Cum Megaram

Demetrius Stilpon

populabūdus hostis Demetrius inuasisset: ferro igniq; solo ęquasset: Stilponem philo sophum ferunt ab eo interrogatum: suorū ne quid amisisset. Cui ille minime inquit. Nam omnia mea mecum sunt inexpugna bilibus munimentis septa. Non me spoliat fortuna nisi eo: quod dedit: Virtus uero ab ea libera, & inuiolabilis est: cum eam mihi

Socrates

neq; dare, neq; arripe possit. Socrates coac tus ab Athenienfibus mori, ante q̄ uenenū biberet, multa de immortalitate animorum adeo sapienter, adeoq; animose disseruit: quę postea omnibus discipulis suis clarior

Phedō Platonis

Plato i Phedone digessit: ut sibi uel uiuen ti uel mortuo nō solum fortunæ crudelitas nihil mali uideretur inferre: sed neq; tam in mortem cogi: q̄ i cælum putaretur ascende re. Quid in christianos philosophos atq;

sáctissimos Tyrãni idolorum cultores ꝑfece re? Inaudita & innumerabilia in hos suppli ciorũ genera excogitata sunt: Ante Datianũ Vincentius Martyr in summis cruciatibus erat: & in illum uersus emittebat generosã hanc uocem. Videbis me Datiane plus pos se/dum torqueor: q̃ ipse dũ torqueas. Tu magis in inferendo tormento: q̃ ego in to lerando fatigabere. Nullam uim habet feri tas tua: qua uirtuté sibi submittat: Te tuisq; machinis ea fortior est. Violatur id modo/ quod uiolabile est: Virtus uero firma & in concussa est: nulli irruenti uiolentiæ cedẽs. Iacobus intercisus/ cui cognomen intercisi dedit totius corporis membratim atque ar ticulatim dissectio: non ne conspexit sese tam horribiliter/tamq; foede cum gaudio dimembrari? Quid Laurentius? Non est iocatus in crate: Et ardentes prunas pro nihilo duxit. Stephanum inter saxa quibus est obrutus: tantum abest doluisse: ut eidem lapides illos etiam dulces exti tisse legamus. Sed quid uiros comme moro Machabeam matrem cum septem fi liis Anthiochus sisti ante se iussit. Illam cogi/ut legem uiolaret: cibisq; prohibitis se

Datiãus
Vincẽtius martyr
Iacobus intercisus.
Laurentius
Stephanus
Mirabilis mater. Anthiochus.

natoſq; inquinaret. Stetit inconcuſſa animi uirtute nobilis fęmina: neque tyrãni preces admiſit: neq; minas exhorruit. Cępit Rex iuuenes flagris ac taureis cruciare. Sed ma ior natu nullo dolore animo fractus/ nihil proficis inquit o Rex: Parati omnes ſumuſ mori potius: q̃ patrias leges/ac Dei noſtri iuſſa negligere. At p ſummum furorem/ & ingenii ſui ſupſtitioſã inſaniam Antiochuſ tum primum æneas ollas/ ſartagineſq; ſuc cenſas præcepit afferri: deinde adoleſcentis qui fuerat ita locutus linguam ſpectãte ma tre ac reliquis iunioribus fratribus ex inti mis faucibus radicitus ãputari: cutẽ capitis cum criſpãti: & flaua cęſarie detrahi: ſũmas manus pedeſq; præcidi: & ad extremũ ſuo foedum cruore/& quaſi exanime corpuſcu lum ĩ ſartagine torreri. De altero eo ordine ſumptum ſupplicium eſt. Tertius cum pari ludibrio fędandus eſſet:: linguam poſtula tus mox protulit: manuſq; intrepidus/ ac ſi ne horrore in ardentem ignem extendit: & ſtupentibus cunctis atq; pauentibus/ ſere no ille ac comi uultu ſe ipſum inſpiciens in quir. Omnia iſta de cælo poſſideo: ſed pro patriis legibus:: pro Deo Meo iam nunc

eadem ipsa despicio: a quo aliquando me
ea recepturum: & quidē multo meliora cō
fido. Potuerunt & reliqui extincta fratrum
suorum corpora: & tantis tamq; immanissi
mis suppliciis habita non solū firmo pecto
re ac siccis oculis ītueri. Verū & ipsi quoq;
ꝓmptis adeo/excitatisq; animis huiusmo
di sustinere tormenta: ut non tam inuiti in
mortē trudi: q̄ ad solennes (ut ita dixerim)
ludos uiderent̄ inuitari. Ventum ad paruu
lum demum/& tātæ cladis reliquum matri.
O pietas: O prisca fides: inuictaq; bello fę
mina. Hæc in paruulum ruens: oriq; admo
ta: ut quem imbecilliorē ob teneram ętatem
uerebat̄: est his uerbis exorsa. Eiadum fili
bono animo sis/ martyrii triūphum cū fra
tribus recepture. Tyrocinium tuū Deus op
timus maximus ꝓspectat ex alto. Luctam
breuē spatium terminabit: Erit uero pennis
ac sempiterna corona. Noli stulta quadam
parentis pietate moueri. Ego tibi nihil dedi
nate: quod non fragile esset: & obnoxium
destructioni: quo contumeliose atq; crude
liter abuti suo iure fortuna nō posset. Neq;
lucem qua uides: uitamq; qua spiras: ipsa ti
bi contuli. Fui tantum custos quædā imbe

cillæ ętatis nutrix & pedagoga: e cælo sunt ista: & dei certe est omne quod es: ꝑ cuius lege quotiēs oportuerit, gloriosum est mo ri. Me uero nūquam pęnitebit uno die sep tem partus septem funeribus excepisse: sed potius felicem dicam: quę uos filii nō mun do: sed cęlo pepererim. Vix mater uerba finierat: cum adolescentulus in cęlū ora cō uersus, & Deo gratias agēs. Quid me susti netis carnifices? nō pareo regi scelestissimo inquit. Strenue ꝑgite me cōfratrū meorum sēpiternæ gloriæ adiicere. Educite de custo dia: & his uinculis: quibus detinet̃ animū: ut liber in cælum possit euolare. Sicq; læto animo & inflexibili horridam mortem ex cepit. Nouissime uero mater ipsa illustrior filiorum morte, q̄ partu est extincta post pi gnora. Exhibuit ille dies miserum oībus, flebileq; spectaculum: ut neq; tanta feritate satiari barbarus hostis: neq; pia mater tanta domestici uulneris acerbitate flecti potue rit. Quid referam nostras Margaritas: Cate rinas: Apollonias: Emerentianas: Vrsulas: Barbaras: quando earū gesta fortissima no bis non modo ex scriptoribus: sed iam uul go ex pictura notissima sint: deq; his etiam

Margarita
Caterina.
Apollonia
Emerētiana
Vrsula
Barbara

mulieccula quæq; philoſophetᷣ ad colum: & cæcus in ueſtibulis eccleſiarum ac triuiis cantet. Tuta igitur eſt uirtus ab omni me tu: impendentiq; diſcrimine: nec ulli ſuccū bit dolori: nec frangitur impetu: quoniam ea nihil eſt fortius. Quod ſi nec bello uinci poteſt: nec inclinari laceſſita: ſed neque in cruciatibus ipſis gaudio ſuo priuari: quan to uberius/ ſuauiuſq; letabitur: cum ſibi di miſſa præclaro ocio fruetur ſuo? SERA. Magnifice quidem: & ad mea uota uirtu tem extuliſti: Videoque ſatis ſplendore il lius ac maieſtate nihil poſſe ſuauius dici; Nihil dignius ſuſcipi: Nihil uberius coli; nihil ſanctiuſ uenerari: magnamq; in ea eſſe letitiam: multa iucunda: multa ſuauia: & ut Plauti comici ſententia utar: uirtutem eſſe optimum præmium: eiq; adeſſe bona uni uerſa quem penes eſt illa. Sed illud quæro nun opus ſit: quo uim ſuam/ nomenq; reti neat: ut ſit ſemper ī actu. MA. Nō ſōnū p mittis ſapiēti: nō aliquādo uoluptatē qetiſ & umbre? SERA. Poteſt ne dari? MA. Pro fecto poteſt: præcipuus tamē fructus/ & ad mirabilis illa gloria uirtutis actiōis ē tota: Quod ſane ut probaret Ariſtoteles ad hoc

Ariſtoteles

exemplum rem contulit. Quemadmodum in olympia non optimi atq; fortissimi: sed qui certant coronantur: sic & in uita bonorum & honestorum qui recte agunt cõpotes fiunt.

M. Tullius

Deniq;. M. Tullius in officiis nec abesse putat a uitio ob nimiam opam ĩ res obscuras atq; difficiles abduci a rebus gerẽdis: quas a nobis exigat uirtus: cuius laus omnis ut ille inquit, in actione consistit: a qua tamen fit intermissio sæpe: danturq; multi ad studia reditus. Nã quoniã opatio secũdũ uirtutẽ nunq̃ honestate & officio uacare põt: sed ĩtermissio põt. Idcirco ĩ actione ẽ uirtutis pfectissima laus: sũmum decus: maiestas illustris & gloria. Cęterum si de gaudio præsertim est sermo: id certe uirtutis semper est comes: ut paulo ante tetigimus: præuium interdũ: quandoq; subsequẽs. Vidistin equũ paratum ad bellum clangente tuba dum retinetur habenis: ac in hostes gestit irrumpere: hinire interim pręgaudio: aures demittere: spumam ore iactare: se se loco continere nõ posse: sessorẽ inuitare, ut inclinato pillo se dedat in hostes. Ita non nulli dum boni aliquid moliunt: solẽt gaudio quodã opationem longe præcedere: tum uero multo

Similitudo

magis lætari/cum se uidēt assecutos quod tam inflammato studio ante cōtenderāt? Sed neq; silentio inuoluēdum puto/ quantus preter reliqua egregia & salutaria bona est nobis cū amicis/uel ex sermone/uel ex cōsuetudine animi gestus: Quotiēs uiros optimos adeuntes inter oscula sancta mutuosq; caritatis amplexus collabimur! & quidem cū sermo orit̄ de ꝓbitate: uirtute: Deoq; ipso. Aut certe cum alius alium īstituit: aut currenti calcar adiungit: quotiens suauitate fādi cibum ac somnum obliti cū die adiūgimus noctē: aut cum nocte diē. Scriptores ueteres quibus cura fuit de amīcitia disserere! diffinierunt in rebus humanis nihil esse fęlicius ea necessitudine: quę inter bonos mutua est/atq; par: quam non commodum ullum: nō delectatio: nō præsentia corporum! sed honesta ratio: iidem mores: eadem studia conciliant. Neq; dulcius quicq̄ esse dixerunt. q̄ posse cum altero loqui ut secum: accipe mutua & dare cōsilia. Hinc illud celebre Salomonis & ꝓbatum Eulogium. Amico fideli nulla est cōparatio. Atq; illa Ciceronis uulgata sentētia. Quid dulcius q̄ habere/qui cū omnia

Consuetudo bonorū suauissima

Salomon

Cicero

audeas ſic loqui ut tecum? Qui eſſet tãtus
fructus in ꝓſperis rebus: niſi haberes qui
illis æque ac tu gauderet? Aduerſas uero
difficile ferre eſſet ſine illo: qui illas etiam
grauius q̃ tu ferret. Nihil eſt quod potue
rit uerius dici ſanctiuſq; tueri. Sed ad hęc
omnia ſi Chriſti amor acceſſerit/cui cætera
cedunt: quid uero tum dicendũ erit? Nam
Timotheus ut de me ipſo loquar/cum Timotheo no
ſtro/uiro quidem doctrina & ſanctitate ui
tę clariſſimo: cõmuniq; noſtrę regeneratio
nis auctore/multis in locis (ut te non præ
terit) annos ferme totos plerunq; fui atq;
uixi. Illi me ſacris in litteris/atq; in his libe
raliſſimis ſtudiis graue non fuit/diſcipulũ
admittere. Deinde prĩceps hic mihi extitit
ad ineundam rationem inſtituẽdę concio
nis/& ꝓclamandi ex pulpito: hancq; uocẽ
ſua induſtria/ſuiſq; pręceptis cõformauit.
quanq̃ & in hoc populari dicendi genere/
& ĩ illis/quę dixi ſtudiis/ parum certe pro
fecerim. Sed me q̃ lętũ/ q̃q; fęlicẽ extitiſſe
tum credis: cum tanti uiri mihi liceret con
tubernio uti/uirtute ſingulari frui? huma
nitatem: modeſtiam: ſapiẽtiam: religionẽ:
pietatẽ: reliquaſq; uirtutes admirabiles cõ

templari? Tenebat animum semper deuo
tione precipua: & admiratione ac suauita
te incredibili uir ille eloquio dulcissimus:
atq; eum dicentem obseruabam studiose:
& quoquo se uerteret/ sermõibus eius sua
uissimis tractus illum prosequebar. Fateor
inde usq; uitam mihi iucundiorem nullam
fuisse: nullum sermonem dulciorem. nullũ
etiam tempus felicius/ atq; fructuosius. Sed
ne per longa exẽpla/ quibus abundamus:
nostra se nimium diffũdat oratio. En q̃ra
mi Seraphim frater his paucis diebus prio
ribusq; nõnunq̃ ex mutua consuetudine
est mentibus nostris adaucta suauitas? q̃q;
excitatus nescio qs flagrãtissimus amor?
qui sæculi honores: qui magistratus: qui
fasses: quę opes: quę corporis uoluptates:
quæ randem illecebræ huic felicitati erunt
nobis anteponendæ? Satis illud mihi qui
dem cum Cicerone iam conuenit: uicissitu Cicero
dine studiorum/ officiorumq; nihil esse iu
cũdius: neq; quicq̃ appetentius similiũ sui
nihil rapatius/ q̃ natura: atq; illud adiũgo:
nõ paruã ĩ malis uim hoc ipsũ habere sed ĩ
optimisqbusq; q̃ maximã. Nã si tãtas uires

morum similitudo habet/ & nominis tan tum commemoratio ipsa delectat: ut etiam ad amandos quos nunq̃ uidimus/nos alliciat: q̃ efficacius erit uiuũ ipsum ac spirans eximiæ cuiuspiam uirtutis exemplar? q̃to uisam expressamq; bonitatis imaginẽ plus admirabimur? Apostoli uiuendi formam ex Christo acceperunt: illum inspexerunt: obseruarũt: audierunt: Idcirco illi plus ex eius moribus traxere/q̃ posteri: ad quos ex libris sola fama puenit. Maius quidem est testimonium oculi/q̃ auris: & moribus credit facilius quisq; q̃ linguis. Quod q̃ uerissimum esset ostendens dominus discipulis iquit. Beati oculi/qui uidẽt/quæ uos uidetis. Quam sane temporum felicitatẽ/ & gratiã cælitus datam cũ Simeon uidisset in tẽplo: se quasi iã beatum nihil amplius uisurum optauit/sed hanc exultãs uocem emisit. Nunc dimittis seruum tuum domine secundum uerbum tuum in pace. Quia uiderunt oculi mei salutare tuum. Prædicãtur i tẽplis quotidie gesta saluatoris. Apostolorum: martyrum: confessorũ: uirginũq; uirtutes efferũtur. Quis nostrum ẽ tam duro agrestiq; animo: qui ad præconiũ uoces

Simeon

non moueatur? tot tātisq; uirtutibus non conciteĩ ad illos imitandos? Nõ capit ple tunq; astantes uasta fori latitudo: nõ ingẽ tes undiq; porticus? non iminentes desup culmi. Tum in plausum/ tum ĩ tristitiam: tum in risum/tum ĩ fletum: cum est opus / pentus artifex ac sanctus orator cogit cę tus astantium. At uero si uidisse nos talia quæ obstupescimus audientes: Si interfuis se spectaculis: quæ cum legũtur? nos incen dunt ingẽti quodam amore uirtutis/ diui nitus cõtigisset: q̃to maiores aĩorum mo tus nobis res ipsa dedisset? cũ certũ oĩo sit quod tradit Oratius: nosq; ãte tetigimus Segnius irritare animos demissa per aures Quam quæ sũt oculis subiecta fidelibus? Profecto ab immortali deo nulla res no bis data est amabilior: nulla iucũdior: nul la pretiosior: nulla uberior: q̃ cum aliquos bonos uiros: nostriq; ꝓpositi simillimos in uita nãciscimur. In his præter ipsũ uber rimum fructum/ atq; incredibilẽ illam ani mi uoluptatem/ quam quærimus/ & in ser mone/ & in incessu/ atq; ĩ moribus diuinũ quiddam elucet/ & bonus Christi odor: q bonis est odor uitę ĩ uitã: malis uero mor

Oratius

tis ĩ mortem: ueluti amomum & balsamũ
Seneca fragrat. Si hominem uideris inquit Aneus noster interritum periculis: ĩtactum cupiditatibus: inter aduersa fęlicem: in mediis tẽpestatibus placidum: ex supiore loco homines uidentem: ex æquo uero deos: non subit te ueneratio eius? Non dicis ista res maior est/altiorq;: q̃ ut credi similis huic/in quo est corpusculo possit? Animum excellentem moderatum: omnia tanq̃ minora transeuntem: quicquid timemus: optamusq; ridentem cælestis potentia agitat. Non potest res ista sine adminiculo numinis stare. Est ita sane carissime mi Seraphi: ut omnes christianæ ac ueræ delitiæ in bonis hominibus sint: cum illis Deus: illiq; cum Deo assidue maneant. An nescitis tali-
Paulus bus ĩquit Apostolus: ꝙ templum dei estis uos: & spiritus sanctus habitat in uobis? Quid templum.? cum etiam certam quandam & expressã diuinitatis gestent effigiẽ?
DAVID de quibus per os Dauid est solennis illa uox dei: Dii estis uos/& filii excelsi omẽs.
SER. Magnæ mihi uoluptati extitere quæ de bonorum hominum cõsuetudine atq; odore attigisti: eaq; hausi tam auide: ut te

continentius dicentem nusquã interpella
re potuerim. Sed neq; tã id feci: ꝙ me ista
laterent: q̃ ꝙ tractum animum rei nobilita
te/ sermone deĩde usquequaq; suauissimo
demulsisti. MAT. Id sane ex uultu/ & attẽ
tione notaui. Sed ne est de hoc hactenus
satis? SER. Satis/ ut cẽseo: si qua præsertim
supsunt potiora. MA. Supest si iuuat: ut
pauca quędã de gustu diuinę cõtẽplatio
nis dicamus: in quo nõ modo delectatio
capitur: sed inest quoq; magna pars uitæ
beatæ. Verũ res ista paucorũ est: & eorũ: q
dẽ ꝑfectissimorũ. SER. Cur paucorũ quæ
so? MA. Quod rei familiaris curã/ oĩaq;
huius seculi/ ac uitæ præsẽtis studia abicit:
iubetq; ocium sũmum ab ipsa hoĩum fre
quẽtia ꝓrsus seiunctũ: quæ pauci admodũ:
uel uolũt/ uel possũt/ SER. Recte qdẽ. Sed
cur ẽ perfectissimorum dũtaxat? An illam
nõ & nobis licet degustare? MA. Omnia
qdem trito illo uetereq; prouerbio: pręcla
ra rara. SER. Multis quidem difficiliorem
operation ẽ extitisse q̃ ocium arbitror: tuq;
paulo ante dixisti egregium decorem lau
demq; uirtutis totam in actione consistere.

MAT. Est uero negociosissimum etiam ipsum contemplationis ocium: & uicibus atq; actionibus fatigatur suis. At non spreta rerum gerẽdarum cura: ipsoq; humanorum sensuum usu: quãtum quidem potest humana fragilitas in illa sublimia aduolare laborat: contendit: anhelat? & sæpe animus fessus cum ꝓpheta suspirat. Quis dabit mihi pennas sicut colũbę/ uolabo & requescam? Distribuẽda ẽ sane tripliciter uita bonorũ: ut hoc loco dicẽda facilius ĩtelligi queãt: quoniã alia q̃dẽ actiua ẽ: alia cõtẽplatiua: alia uero ex utroq; cõplexa atq; mixta. Qui. n. munera caritatis/ quę quidẽ maximæ actiõis sunt? diligẽter ac optima fide tractauit: is sane bonus dicendus est. Sed is melior: qui opportune est prosecutus alterutrum. Optimus uero ille ac ferme beatus: qui contemplationis intentus dulcedini/ soli deo/ ac supernis inhæsit. Erũt ista tamẽ tempori accõmodanda: atq; unũ ita suscipiẽdum: ut alterum/ cum oportuerit non omittatur. Diuo Aurelio fundatori nostrę huius quietis & pacis/ egregiã hanc præter cæteras laudem/ merito ascribẽdam

DAVID

Vita actiua

Cõtẽplatiua

Mixta

Augustinus

puto: ut saluti publicæ/sibiq; ipsi ita uixe
rit: ut si cōmune commodum quærimus:
in sæculorum omniū utilitatem datus esse
uideatur. Si pręclarum ocium/ & a publicis
rebus uacationem: illius animus ī cælo ma
gis/q̄ in corpore habitasse credatur. An il
lum putamus sine ascensione animi & rap
tu mentis in deum/mysteria illa sublimia/
ac diuinitatis archana tot uoluminibus
potuisse complecti? Aut hereses tantas de
struere? tot editiones relinquere? totiés ser
monem ad conciones habere? Legere præ
terea? dictare? scribere? pōtificatus admini
strationem gerere absq; actitatione atq; la
bore? Vigilias atq; sudores dulci hoc con
templationis fallebat solatio. Refectus de
inde animus ad lucubrationes solitosq; la
bores actior īsurgebat: Nec aliter ista inter
se distāt/q̄ φ unū dulcius: alterum utilius.
Vnum beatius: alterum fortius esse depre
henditur. Sed in omni perfecto uita ex tē
poris postulatione his utendum erit/ut di
ximus. Sic Moyses modo beatus/fuit diui Moyses
nę maiestatis intuitu/atq; sermone: modo
uexatus a Pharaone cum populo Dei. Sic

45

Paulus

Paulus modo raptus in cælũ: modo a christo anathema pro fratribus. Sic nos modo dimicamus: modo potiri pace quiescimus SER. Nostra regularis hęc uita quam sequimur: ut uideo: media est atq; cõmixta. Nõ

Canonicorũ regularis uita

uagamur quotidie: Non mẽdicamus in cõpitis: Nõ terimus diuitum postes: Non indulgemus uiduarum fabellis: puellarumq; susurris: ut illarum nutriamur opibus: sustentemurq; marsupiis. Cæterum contemplationi: orationi: cellulæ: silentio pars certa tẽporis datur. Simulq; suscepta est præclara illa actio: & salutaris prędicandi: consulendi: pęnitentes audiendi: & cętera id genus: i quibus summa christianę pietatis fundamentumq; uersatur. MA. Sentis ut est de nostro uiuendi more: neq; ulla religiosa professio: ac degendi formula meo arbitratu alterũ sine altero recte suscipiet. In eodẽ hospitio atq; domicilio uixit MA

MARIA Martha Nõ stat sine actiua cõtẽplatiua

RIA cũ Martha sorores illę fuere. Ambæ dominum excepere: neq; Maria pedes saluatoris osculis & amplexibus renuisset: nisi soror interim ministrandæ domus curã suscepisset. Mysterio ista non uacant. Saluatoris tamẽ testimonio una optima dicẽ

da ē, & alteri præferenda: quanq̄ inuicem disiungi nō possint. Erit idcirco beatior q optimā cum Maria sortitus partem euolat ex his cōtagiis in clarā illā lucē cælūq; sy dereū. Illius. n. animus ibi fixus erit: ubi fu turus ē sēpiterno: & nescio quo intuitu cla riore: crassa hac corporis excussa caligine quæ nūc, ut ille ait, obducta tuēti Mortales hebetat uisus: dei maiestatē cōspiciet. sen tiet iterdū ita se rapi: & tāta delinirι gloria: ut ubi sit nesciens, magnis spatiis corpus nullatenus agitet: sed demū sibi ipsi resti tutus ęgre illud: & tanq̄ ergastulū uideat: sitq; oīs ī eo grauissima mora: cupiat exire ex his uinculis: & se eximere carnis tyrāni de: quæ illū deprimit altiora moliētē. SE. Nō habeo quod obiiciā tantæ ueritati: sed quoad eius possim & liceat elaborandū in eo ē mihi præcipue: ut ad pedes Iesu ꝓuo lutus recūbā cū Maria, illos rigādo lachry mulis: quas dulcedo contemplationis ex cuciat, & uis: atq; ardor ingentis caritatis. MA. Facies sic te beatū Seraphim frater. Ipsa enim crebra in deum mentis ascēsio, diligēsq; ac pecularis oratio: quotidiana præterea diuinorum meditatio qd aliud

est: q̃ uirtutum omnium parens & alũna: & earum deinceps conseruatrix & custos? Quid inq̃ aliud q̃ fundamẽtum quoddã spiritualis structuræ/ ac nutrimentum: ex quo uiget/ ac spiritum ducit religiosa perfectio? Quare te adhortor: (id etiã enitar/ atq; contendam/ quãtum mortalis ipse potero) ut tanq̃ uita fũctus cæteris rebus soli deo uiuas: sine quo inane ẽ omne quod uiuitur. SERA. Nulla iam res æque mihi est diffinita: uotis faueat pius IESVS & immortalis: tuæq; mihi opitulẽtur preces. MAT. Quoniam igitur uis contemplationis exposita est: si quidẽ placet: quæramus de reliquis gaudiis/ & iis potissimum: quę in morte procreat sanctis hominibus spes illa amplissima futuri pręmii/ sempiternęq; mercedis: quæ quidem malis nulla est: bonos uero tanto animo esse cogit: ut non tanquã malũ mortem ipsam aspiciant: sed ut malorũ oium terminũ/ ac certũ quoddã sẽpiternę felicitatis initiũ. Nã queadmodũ ualitudinis causa potiones amaras auide animoseq; sumimus: ita qui pie iusteq; uixit, nihilq; commisit: quod aut consciẽtia

Gaudiorũ tõ i morte

metuat / aut uirtus excludat: uenientem in se mortem paratus / ac lætus excipiet: imo neq; formidabit illi obuius: & contra (ut poeta ait) audentior ire: & horrori / ultimis terribilibusq; suppliciis stipendium illud propheticum anteponere·Cum dederit di lectis suis somnũ: ecce hæreditas domini. Iubebit eũdem etiam fęlicia cogitare: obli uisci uero malorum pollicitatio illa euãge lica. In illa die gaudere & exultare: q̃a mer ces uestra copiosa est in cęlis. SER. Fateor in tota philosophia nullã unq̃ uocem cer tiorem emissam: q̃ ueterem illam / & in ore omniũ habitam. Maxima pars securitatis est / nihil inique egisse. Sed neq; ullum alia quacũq; de re sanctius uadimonium in di uinis sermonibus datum: q̃ ꝙ impossibile est / eum malum exitum subiturum: qui ui tam innocentem impollutamq; peregerit. Sed illud nescio admirer ne / an paueam: ꝙ pleriq; sanctissimorum hominum acturi ul timum spiritum: uidẽtur quidem / ut est sæ pe compertum / mortem nõ dicam optasse: sed odisse. Illos desperatione quadam nõ nunq̃ uidimus ipsi ĩ crucifixum expuere / imaginesq; sanctorũ. Impatientes uolutari

DAVID

No.

Impossibile ẽ bene uiue re: & male mori.

lectulo: unguibus pedibus uniuersa cõcul
care: & dentibus mordicus lacerare: se auer
tere a salutaribus assistẽtiũ monitis: ecclesię
uitalia sacramenta reiicere. Vt possunt blas
phemias interdũ: & nepharia uerba balbu
cientes ĩfremere: ut nõ tã spiritũ deo redde
re q̃ aĩam indignabũdi proiicere uideant̃.
MA. Potes siquidẽ taliũ mortẽ expauesce
re: tibiq; leuiorẽ comprecari. Sed certe eius
modi admirari nõ debes: cũ sane id naturę
tantummodo/sensusq; sit. Ratio uero ipsa
tum iaceat ui morbi sepulta: & mẽtis acies
succũbat expugnata doloribus. Neq; fęda
illa atq; maledicta uolũtati ascribẽda sint:
sed furori. Idq; eis/aut ĩ uenialiũ expiatio
nẽ: sine q̃bus uita non ducit̃: aut certe ad
gloriæ cumulũ clementissime bonitas diui
na p̃mutat. Id etiam ꝓuenisse sępe credide
rim ex tẽtatore diabolo: qui postrema uita
fungentibus nobis se se tanq̃ leo rugiens
offert: ut oẽm spem & aĩum frangat: ĩpotẽ
tesq; submittat: queadmodũ cupiã ex re
gularibus nostris/ homini q̃dẽ iustissimo
accidisse nouimus: qui ubi p̃ sũmũ furorẽ
in obiectã crucẽ sæpius expuit. Meliuscule
tandẽ se habẽs/ atq; trãquillius suspirãs/&

Exẽplũ mo
riẽtis cano
nici

collachrymās. Te uici Demon ĩquit/& auxilio occurrētis dei iā parta ē mihi reqes. Nō queramus igiẽ dū iudicio caret: qd cogitet: agat: ac loquaẽ infirmus. Nā ꝑinde atq; in amentē/ & phrenesi pctū culpa nō cadit: ita extrema hęc gaudia de qbus fuit sermo/nō cadūt in quenq̄: nisi quoad ille potest iudicare de rebus. SERA. Asserior quippe sine ratiōe/ atq; iudicio/ aī gaudia plene gustari nō posse. Contra uero in illo q̄ sapit/ea esse q̄ maxima. MA. Venit igiẽ ad exitū res. Itaq; habes & uiuēs & moriēs quōmō gaudeas. Deo āt benefauēte habebis in crastinum quomodo ĩ cælesti domicilio/ac gloriosa illa patria ꝑenniter sis gauisurus. SER. Res ut dicis ad exitū uenit: & quidē oportune: Iā. n. crepusculū est: & hesperus micat. Sed te rogo ꝑ deū/quę hodie pridieq; disputauimus/ diligenter memoria teneas: ut ꝓ ociū ea litteris mandes: quod erit mihi multisq; sēpiterno solatio.

SECVNDA
DISPVTATIO
FINIT

TERTIA DISPVTATIO
INCIPIT

MA.

TSI NON DVBITO non nullos admiraturos: q̃ ego in quo non modo egregium: nihil ē oratoriæ facultatis: sed neq; aliquid proximum eloquentiæ uel mediocri: de gaudio uitę beatæ/ & decore domus dei ausim disputare: atq; ea suscipere: & ut petis/ litteris deinde mandare: quæ philosophorum ueterum ingenia nunq̃ attigere: aut quæ certe nostri catholici/ uiri quidem doctissimi/ atq; sãctissimi cum attigissent: ut ea nobis puia deĩde facerẽt/ nõ mediocriter desudarunt. Cogit me tamẽ beniuolẽtia/ caritasq; inter nos mutua: ac præcipuus ille tuus in res diuinas aĩ ardor carissime Seraphim: ut hoc munus aggrediar: maius fortasse/ q̃ meę uires sustinere queãt: aut ingeniũ polliceri. Etenĩ cum non sim nescius/ fortius se ĩmittere auribus/ atq; influere in animos disertam/ & ornatã ueritatem/ q̃ rusticanam & simplicem: tantasq; uires habere eloquẽtiam: ut nihil sit tam incredibile quod nõ

dicendo fiat probabile: tamen intelligen te auditorem ea moderatione animi esse: ut magis studiosus sis noscẽdę futurę bea titudinis tuæ/ q̃ litterarum discendarum ꝑ cupidus: nihil aliud q̃ aures demulcentiũr uicor tuis uotis/ & q̃si uiolẽtas manus (ut ita dixerim) inferri mihi ꝑmitto. Potes .n. iam ꝓpe tuo iure utcũq; me uti: ubi possit id culpa uacare. Itaq; suscipienti mihi hoc opus/ ut rei tãtæ ueritas illucescat patefac ta: sũmum illius regni ac beatitudinis con ditorem inuoco Deũ optimũ maximum: omnisq; cęlites comprecor: sed maxime te pater Aureli: speciosissimũ nostri huius or dinis caput: & qui huic templo præsides/ diue Leonarde: Lectores uero illos: q nõ tam mella/ q̃ colores ex floribus spectare solent/ exoratos etiam uelim: ut si quãdo nostra hæc ediderimus: eaq; illis legisse cõ tigerit: sine morsu prætereãt: nosq; sine sto macho sinant sitim nostram riuo puritatis christianæ sedare: suã uero ĩ pompa extin guãt: si possunt: aurato fonte gentilitatis. Quibus etiam animaduertendũ illud erit: ista nõ tam facile/ tãq; elegãter dici posse: ut cętera/ quæ suscipere solet orator: esseq;

Oratio

Ad lectores

horum narrationem strictam/ macilentam interdũ & sinuosam: nec apertã omnibus satis. Idq; non uitio! sed magnitudini rei ac mysterio fidei esse ascribendum. Nõ tamen dixerim/ rebus diuinis eloquẽtiã esse detrahendam: sicuti neq; formosæ mulieri naturalem sui capitis comã: cum sit nulla tam elegãti corpore: quam si decalues: nõ continuo sordida ac deformis uideat̃. Sed neq; dixerim sublimia illa/ atq; cælestia ad oratorum leges & imitationes penitus esse cõponenda. Interdũ siquidẽ ipso oratorio dicẽdi genere aliquid multo sublimius postulãt: excedensq; omnẽ mortalis eloquii uim/ & facultatẽ: quale fuisse in Prophetis nõnunq̃ iudicandũ est/ & in Paulo: quem quotiẽs Diuus Hieronymus legeret: se dicit nõ uerba audisse: sed tonitrua. Interdũ est etiã ut dici solet/ sub paliolo sordido sapiẽtia: & nucleũ sapidũ obtegit arida testa. Quod idcirco fieri necesse fuit: ne summa illa ueritas & archanũ fidei p humanã sapientiã fucũq; uerborũ puenisse ad nos putaret̃. Ceterũ ut ad nostra tẽpora ueniamus: q nũc se theologos ꝓfitent̃/ non tam fulgẽtibus armis/ q̃ fortibus dimicãt: quæ

Sublimitas eloquii diuini

Paulus Hierõymus

Quare diuina scriptura ẽ humilis

Arma fortia theologorum

rentes magis quod uerissimum sit probare/ aut certe defendere/ q̄ cultū linguæ/ & orationis ornatū cōmendare. Ego uero tā & si luculentā illam & ppolitā orationē præsertim hoc loco de me polliceri minime possum: operam nihilominus dabo: ne in horridam illam: acerbā: rigidam: nodosamq; incidam. SER. Debeo tuæ humanitati plurimum/ q me uelis tantū de te posse: quātū nullis meis erga te meritis: nulla uirtute: nullaq; dignitate uidear promereri. Verū illud admiror: q hodie ad tertiam hanc disputationem tam timide ueneris: quasi ista cum disputata erunt: non possis/ si uoles: ea ipsa tute/ atq; honorifice edere: ut alia alias sępe fecisti: quę permultis cara extitere: & ubiq; honeste sunt habita. Nam si poetæ turpes amores canere: & ciere animos fabulis: constipareq; theatra cōcedit̄: Si Oratoribus: Dialecticis: Medicis: Astronomis: & huiusmodi artificibus reliquis facultas est de suis dogmatibus disserendi: quis tandē nobis iure succenseat: aut offēsa aure nostra hæc religiosæ uitę solatia ferat. MAT. Cogitāti mihi quādoq; quāta est quorūdam legentium impia nescio ne

Pessimũ lectorũ genus

dicam seueritas/an seuera impietas parcentium meminí: ut plus illi scisse uideant: insurgit quedã scribẽdi despatio. Videas plerosq; sibi sciolos de inelegãtia latini sermonis/de gemíata littera: de aspiratiõe dictionis: de diphtõgo: de põctiõibus: & huiusmodi minimis sũmos etiã uiros/ atq; doctissimos supstitiose carpe: cũ illi certe infantissimi sint plerunq;: qui neq; sufficiãt ad inuentionem decẽ linearum: quorũ temeritatem atq; stultitiam neq; effugit sãcta illa & admirabilis Cypriani: Lactãtii: Hieronymi: Augustiniq; facũdia. Sed neq; satis saluus semp fuit. M. Tullius/totius eloquentiæ fundamentũ & gloria: ac Virgilius Maro diuini pene carminis auctor. Iã passim in adiscentium manus plures cernimus inuectiuas: q̃ pbatas epistolas: atq; optimas ueterum editiones. Iãq; ad nos manauit ea temporũ pestis: quã preuidens Paulus ita predixit. Erit.n.tempus/ cũ sanã doctrinã non sustinebunt: sed ad sua desyderia coaceruabũt sibi magistros pruriẽtes auribus: & a ueritate quidem auditũ auertẽt: ad fabulas uero cõuertent. Et certe quid fabulosius: quid inanius: q̃ in tantũ parua hæc

M. Tullius

Virgilius

Paulus

minimaq; rimari/ ut nũq̃ ad meliora & excellẽtiora ueniatur? aut aranearũ more sic muscas sectari: ut nunq̃ ceruus agat̃/ aut aper? SER. Inuidorũ sane/ seq; ĩtẽperate: ac nimis amantiũ est iste morbus: quos neq; tu multum debes existimare. Quis nesciat uel mediocriter doctus ipsam grãmaticẽ & præcepta dicẽdi non quasi leges immutabili esse necessitate cõstricta? Vnum Ciceroni: alterum Crispo. Vnum Donato: alterum Prisciano magis placuisse. Et quod uni familiare est: & quasi uernaculum alteri inusitatum esse. & peregrinum? Non.n. rogationibus plebis ue scitis/ ut ait Quintilianus/ sancta sunt ista præcepta: Sed de his maledicis atq; stultissimis hominibus satis: Ad nostra se uertat oratio: Quid est ipsum gaudium sanctorum ĩ patria? MA. Vita beata. SER. Quid est uero quam dicis uita beata? MA. Rem magnam inquiris: nec dũ a quoq̃ mortaliũ (ut arbitror) satis diffinitam. SERA. Quoniam enĩ oĩs quæ de re aliqua suscipitur disputatio/ ut Ciceroni placet/ debet a diffinitione proficisci: uisum est mihi inde initium quærẽdi facere. MA. Recte tu quidem. Id.n. impri

Quĩtiliãus

Cicero

mis sequi conuenit: presertim cum possit. SER. An nō potest? MA. Potest uero: sed ĩpfecte ac difficulter. SER. Diffinias: ut ipsa res patit̃. MA. Vis ne incipiā a philosophis: deīceps nostratia cōnectā? SER. Delirāmēta mihi uidēt̃: & sōnia: quę hac de re philosophi diffiniere: atq; audita iā milies Ex oībus tamē illi nō nihil dixisse mihi uident̃: qui ĩ uirtute sūmum bonū: aut in cognitione naturę: ac primę causę rerū posuerunt: q̃q̃ omnino ueritatē non deprehēderint: quoniā sūmū ĩ se bonū uirtus nequaq̃ habet: sed uehiculū magis dicēda est: sine quo ad illud peruniri nō pōt. Nā cū uirtus uno tepore homini ꝓbo ac sapiēti oīa grauia: infesta: horrida: tristia possit imperare: quomodo uirtus erit uita beata? Nā quod acerbissimū est: & erūnæ ac cladis plenum: absit pfectā fęlicitatē esse qs dixerit. Quæ eni molesta sūt: ea nō mō beatitudini non simillima: sed aduersantia: ac contraria potius dicēda sūt. Contēplari quoq;: & rerū cognoscere causas neq; sūmū bonū esse cēsendū est: quoniā in eo laboriosa homini occupatio est: & diuturna animi afflictio: uigilias: studia: multas difficilesq; discipli

Virtus nō ē sūmum bonum

Speculatio neq; ē summū bonū

nas postulās: quibus omnibus cum plerique philosophi uel ad curiositatem/ uel ad gloriam inuigilassent: nihil aliud tandem sūt assecuti/ q̄ꝙ ut dici solet/ & oleum perdiderūt/ & operam: Suntque eorum assertiones a christianæ sapiētie doctis & dono quodā prouidentiæ genitis explosæ/ ac ludibrio habitæ. MA. Vnde hodie est tibi philosophia tā grauis: qui philosophos maxime uenerari soleas: & iis quasi inuentoribus rerum & principibus ingeniorum laudem attribuere prope diuinam? SER. Illud etiā modo sentio ut philosophia nihil sit maius: nihil excellentius: sed neque diuinius: modo illa se totā uertisset in deum: neque tā mortales honores: q̄ Dei testimonium & creatoris gloriam quæritasset: ī quo quidē omnium illorum turbam nimis impie deliquisse Apostolus ad Romanos scribēs aperte demonstrat. Reuelatur inquit ira dei de celo super omēm impietatem & iniustitiā hominū eorum: qui ueritatē dei iniustitia detinent: qa quod notū ē dei: manifestū ē in illis. Deus. n. illis manifestauit. Inuisibilia. n. ipsius a creatura mūdi p ea quę facta sūt. intellecta cōspiciunt̄. Sēpiterna quoque Paulus in phōs

52

uirtus eius/ac diuinitas: ita/ ut sint inexcu sabiles: qa cũ cognouissẽt deum: nõ sicut deũ glorificauerũt: aut gratias egerũt: sed euanuerũt in cogitationibus suis: & obscu ratum est insipiẽs cor eorũ: dicentes se esse sapientes/stulti facti sũt: Multo acrius Hie ronymus ĩ Aristotelẽ tonãs: Attẽde inquit & tu fatuorũ sapientũ prĩceps Aristoteles: etiã si fueris absq; dubitatiõe ꝓdigiũ: gran deq; miraculum in tota natura: cui pene ui deť infusũ quicquid naturaliter capax est hominũ genus: quoniã sapientia mundi huius stultitia est apud Deũ: si caritas nõ informat: si intellectus non captiuať ad fi dẽ: si cor ad christi seruiturẽ non inclinať. Quare nisi tu melius qd cõpertũ habeas: ut forte habes: ab his discedamus. MAT. Habeo nihil/præter Ciceronẽ: qui & si quã do captus fortasse dignitate uocabuli: cũ stoycis uirtutem ipsam summum bonum esse putarit. In quĩto tamẽ tusculanarũ quę stionũ libro. Videamus inquit/ qui dicẽdi sint beati. Equidẽ hos existimo: qui sint ĩ bonis nullo adiuncto malo. Neq; ulla alia huic uerbo: cũ beatũ dicimus/ subiecta no tio est: nisi secretis malis omibus cumulata

Hierõymus (margin, beside "sapientes/stulti facti sũt")
Aristoteles (margin, beside "ronymus ĩ Aristotelẽ tonãs")
Cicero (margin, beside "Habeo nihil/præter Ciceronẽ")

bonorũ complexio. Hãc assequi uirtus! si quicq̃ præter ipsã boni ẽ/nõ potest: Præclare tu quidem Cicero/atq; fideliter: si ubi cumulata hæc bonorũ cõplexio/ab oĩbus aduersantibus seiũcta inueniri posset: docuisses: quod certe fugisse te/ uel ex eo maxĩe credi potest/ꝙ cũ eodẽ libro de uita beata cũ discipulo diu multũq; disputasses: Habes inquis quę fortissime de uita beata dici putem: & quomõ nũc est: nisi qd tu me lius attuleris. Cui mox discipulus. Melius quidem afferre nihil possũ. Quomõ nunc est dixisse putãdus es: ꝙ ignorares qualis futura esset post aduentũ gloriosũ saluatoris in carne: ac ubi: quãdo: & a quo dari ea beatitudo posset/uacua oĩbus malis: bonis uero oĩbus affluẽs. Verũ oĩbus his philosophorũ sentẽtiis omissis: in qbus tamẽ multa ꝓbanda: multa etiã utilia sũt. Modo ea curæ sit elicere. Veniamus ad bonum illud quod exquirimus: quod totũ positũ est in ea sũma fęlicitate/ ac plenissimo gaudio: quod nõ de creatura: sed de creatore concipit̃. Quæ quidẽ tanta res est: tamq; omnis mortalis ingenii uires excedens: ut quod ante iam diximus: neq; diffiniri: neq; satis

Cicero

Isaias

possit intelligi: quoniã ut suo Isaias testat̃ oraculo: nihil eorũ oculus uidit: aut auris audiuit: aut ĩ cor hominis ascendit: quę pa rauit deus iis: qui diligunt illum. Maiores tamẽ nostri hanc uitã beatam agressi/ pluri fariam sunt contẽplati. Atq; illã Vates idẽ sãctissimus Isaias cõplexus ẽ serie hac spe ciosa uerborum. Deliciis affluens ab oĩmo da gloria eius: & uidebitis & gaudebit cor uestrũ: & ossa uestra quasi herba germina bunt: Et.n. cum nihil/ nisi quod ꝑfectum cumulatũq; ĩ suo genere est/ delicię appella ri soleat. Idq; tantũmodo quod huiusmodi est: delicatum/ aut deliciæ dicit̃. Qua rõne principũ sui sæculi Titus/ uel philosopho rum Plato: uel etiam prædicatorum oĩum noster Paulus deliciæ appellati sũt: ꝑinde deliciarum affluentiam cecinit: quo illic to ta esse putaretur gaudiorum/ perfectiq; cõ plexio. Simul cum nihil habendum sit ĩ eo genere: ĩ quo fęlicitatẽ esse dicimus: quod possit amitti: aut uetustate confici: aut cer te immutari: quod etiam tutum non sit: in expugnabile septũ atq; munitũ/ uoluit cer te: quod erat ab oĩmoda sũmi & ĩmortalis dei gloria/ tanq̃ ex penni plenoq; fõte ista

Quid ẽ de ciũ aut Delicatũ

Titus

Plato

Paulus

omnia gaudia manare: Cæterũ cum dupli ci hominem cerneret natura constare. Spiri tuali. s. & incorruptibili ac intelligendi uir tute prędita: quę certe animus est: & corpo rali quoq;: quæ animalem naturam & cor ruptibilẽ capit: ut esset homo ex omni par te beatus. Videbitis ĩquit: & gaudebit cor uestrum: quod affectiõis tantum propriũ esse: atq; animi potest. Et ossa uestra quasi herba germinabunt: quod conuenire non nisi corporeis sensibus dici fas ẽ. Hãc etiã uitam beatam/omnia fęlicia continentem tristia uero excludentem. In homine autẽ ita ut beatus totus sit receptam immorta litatem gloriosam Lactantius uocat. Di uus Aurelius noster negat enuntiari posse: quibus referta sit bonis. Quę uero ĩ ea ma la nõ sint/ posse facilius dici: quoniã certe nihil mali ĩ ea cogitari põt: boni uero tãtũ q̃tũ nulla ẽ cogitatio capax. Seuerino talẽ esse placet: ut exclusis a se oĩbus malis/bo na uniuersa possideat: statusq; sit omium bonorum aggregatione perfectus. Ambro sius: Damascenus: Anselmus: Bernardus: Augustinus iterum ac sępe/& uniuersæ de niq; theologorum scholę/ut breuiter dicã

Lactãtius
Augustinus
Seuerinus
Ambrosius
Damascẽus
Anselmus
Bernardus

censent stabili illo fixo ac pmanēte bono increato/ idest glorioso deo uitam beatā contineri. Cuius qui compotes fiunt: bea ti sempiterno sint/ ē necesse: cum eorū bea titudinis sit origo ppetua. qp si beati: & il lud consequēs est: ut sint omnibus mole stiis uacui: metu: atq; ignauia. Quid prose quor plura? quando eundem ppe sensum omnia catholicorum hominum atq; sāctis simorum scita contineant. An non magis distribuerimus singillatim (si modo iam tibi uidet̄) quid fęlicitatis p se animus ca piat: quid ue corpus? SER. Quid.n. isto rum eiusmodi est: non modo ut dicas ex pecto: uerum & flagito. MA. Vt primum humanus animus subtractus his corporis nexibus/ ac terrenis labibus ad parētē suū & creaturæ omnis opificem: unde semel p fectus est/ redierit: tum illius aspectu fruet̄ beatissimo: in quo est illud præmium glo riosum & sempiternum: quod uisionē uel cognitionem theologi uocāt: de qua etiā ad nos ē euāgelicū illud. Hæc ē uita ęterna ut cognoscāt te patrē/ & quē legatū ad nos misisti unigenitū tuum. Atq; illa nō obscu
Paulus ra uox Pauli: Nos uero oēs reuelata facie

gloriam domini speculantes in eãdem ima
ginem transformamur a claritate in clarita
em. Et ipręclara illa Augustini nostri sen Augustinus
tentia. Tota merces est uisio. Euecti ęnī su
pra se ipsos/facultatemq; naturę: quæ cum
finita sit æternitatẽ non capit. Lumine quo
dam gloriæ ac mirãde claritatis sublimem
illam dei maiestatẽ intelligent quicũq; bea
ti ꝑ captu singulorũ etiam plenissime: quę
res tanto eos gaudio replebit: ꝙ sane si da
ri fas esset/ut i tartareis ignibus qs esset iã
beatorum: is nihil pęnarũ suppliciorumq;
sentiret: usq; adeo esset omnis dolor supa
tus a gloria: & gaudiis cederẽt tristia. Quę
certe fęlicitas/si tibi amplissima & cumula
ta/ut ẽ ita: uideť: iã ꝑgrediamur ulterius.
SE. Id sane sic esse duco. Sed tamẽ quoniã
ꝑ captu singulorũ oĩs sãctos dicis esse fęli
ces: nosse ante cætera cupio: par ne sit glo
ria hæc: adeo ut æque sit quisq; cõtentus:
an alter altero præpollet? MA. Impar qui
dem ea est: sed tamen tanta cuiq;: ut sit ille
contentus. SER. Id. n. qua ratiõe fieri pos
sit nondũ intelligo. Si. n. illa gloria sancto An sancti
rum nõ est in omnibus tota atq; par: cõtra sint ęq̃ bea
negandũ esse uideť: illos prorsus esse con ti cõtentiq;

rentos: ac dici posse pbeatos: aut si beatos dixerimus, necesse esse ęq̃tis illos beatitudinis gradibus frui: cũ excedẽs pręmiũ atq; deficiens beatitudinis culmẽ, ac pfectionẽ excludat. Cũ.n. beatitudinẽ ultimũ hominis finẽ esse dicamus: uidet̃ & illud consequens esse: ut nihil præterea supsit: quod uel cõsequi: uel cupere: qui beatus dicatur possit. Quid enim ea re erit ulterius: quæ omniũ ultima est? aut quid reliquum boni citra se fecit: qui sũmum bonum est assecutus? Atq; sic etiam sacro & excellẽti euãgelii testimonio æquabilitas pręmiorũ osten dit̃: ubi p spẽm patrisfamilias oparios dominus in uineã mittit. Alios quidẽ prima diei luce. Alios tertia. Alios sexta: nona: undecimaq;: & omnibus tamen, ubi aduesperascet, singulum denarium uiritim ĩ meritum tradidit: quem cum accepissẽt illi ipsi: qui a primo diluculo ptulerant pondus diei, & æstus conquesti acerrime sunt: quibus quid tandem tristamini paterfamilias inquit? Non ne ex denario diurno conuenimus? Volo autem his nouissimis dare quãtum & uobis, An oculus uester nequã est: qa ego bonus sum? Sic erũt nouissimi

primi: & primi nouissimi. MA. Satis tu quidem & prudēter/ & acute mihi uisus es dubitasse difficultatemq; magnis sententiis & grauibus confirmasse. Sed non tamē ut uisa tibi est res: ita se habet. Quis. n. qui deū iustū esse crediderit: ut omnino esse oportet: & credi: audeat affirmare eundē omnibus/ ut meriti sunt: ꝑ dignitate cuiusq; nō redditurū? in quo quidem ꝓpria est diffinitio distributiuæ uirtutis? Hic uetera exēpla requiro. An unus dies/ quo latro confessus est saluatorem suum damnatum in cruce/ & Moysi & Heliæ & multorū sāctissimorum hominum æquabitur totis ætatibus? cum ille una hora peccata gemuerit: horum poenitentia per omne uitæ spatiū nullū finē gemitibus fecerit? Veteres illos patriarchas: ꝓphetas: apostolos: martires: anachoritas: mōachosq; ī qbus mihi uidet̃ fuisse specimē totius sācitatis/ icōcussaq; aī ꝑpetuitas: ac ꝑ fide diuturna laborū ꝑpessio. Nō anteponemus iunioribus uita exigui tp̄is fūctis? aut paruulis uno momēto ab Herode necatis? q̄q̄ etiā oēs laborassēt eodē tenore & pari forma uirtutis? Atq; ut etiā gētiliū exēpla cōsecter. Nō ne legimus

Dentatus — L. Sicinium Dētatum qui tribunus plebis centies uicies prȩliatus: cicatrices quinqꝫ & quadraginta aduerso corpore ꝑ re Roma na excepit: nullas uero unq̄ auerso. Dona tum coronis aureis: argenteis: muralibus: obsidionalibus: ciuicis: pluries atqꝫ sæpissi me. Torquibus: armillis: hastis: phaleris: & huiusmodi insignibus militaribus pene in numeris. Sed & phisco ære ditatū. Egisse præterea cū impatoribus suis triūphos plu

Brutus — rimos. Et Bruto liberatori patriæ: & funda tori libertatis dicatam in urbe statuā: atqꝫ illud inscriptum: Vtinā uiueres Brute. At

Oratius co. — uero Oratius Cocles &. Q. Mutius Scȩuo

Q. Mutius — la: quorū alter suo piculo patriam manife sto exitio liberauit: cum obiectu corporis aditū pontis irruentibus hostibus interclu sit: donec a tergo pontē abruptum esse fra gor insonuit. Alter ante conspectum Por senȩ Regis dexterā sibi torreri sine gemitu pertulit: Romanū esse dicens: & agere pos se: & pati. Et reliqui impatores fortissimi: quorū uirtus eximia diu fuerat domi: mili tiæqꝫ cognita: nō ne celebriores extitere: & honoribus lōge maioribus habiti: q̄ reliq ciues Romani: etiā optimi & honestissimi

uiri: q̃ nullas res tales gesserunt/ tamq; præclaras? Hic sane Paulũ nostrũ audiamus: ĩ cuius adhuc mortale pectus ueritas archanorum summi dei e cælo defluxit. Alia est ĩquit claritas solis: Alia claritas lunæ: Alia est claritas stellarum: Et stella differt a stella ĩ claritate. Sic erit resurrectio mortuorũ. Quo uero alio sẽsu/ nisi q̄ cælestis illa beatitudo diuersis secernitur gradibus: illud euãgelicum legimus. In domo patris mei mãsiones multæ sunt? Siue quod alio loco de ueris præconibus dicit̃. Qui fecerit/ & docuerit: hic magnus uocabit̃ ĩ regno cælorũ? Atq; illud etiã Danielis. Qui autem docti fuerint/ fulgebunt quasi splẽdor firmamẽti: & qui multos ad iustitiam erudierint: erunt tanq̃ stellæ in ppetuas æternitates. Satis etiã quadrare huic loco Aristotelis sententia mihi uidet̃: qua censet: aduersantia sibi/ atq; cõtraria una ratione deprehendi: & utrorũq; eandem esse disciplinã: ex quo fit/ ut cum apud demonas damnatis/ uel purgatorio loco expiandis/ ex qua litate facinorum uaria atq; multiformia pœnarum genera præscripta esse dicamus: ita contra: & superum prœmia distinguamus.

Paulus

Euãgeliũ

Daniel

Aristoteles

Thomas Aquinas

Sed ne quid amplius animum tibi ancipi tem faciat: ut placet Aquinati nostro/ uiro quidẽ sũmo ingenio/ atq; sanctissimo: arbi tror esse dicẽdũ: cũ de beatitudine capiũda loquimur: si eã intelligi uolumus: nõ ut in nobis recepta est: sed ut ĩ se ipsa cõsistit ac uiget: quę quidẽ deus est: & rationalis ge neris ultimus finis/ tum certe ut ipse ꝓba bas: eã ipsam ęque ab omibus capi. Hic de nariũ illum diurnũ singulis numerari. Hic extremã suam metã atq; limitẽ omnes atti gisse. Hic ĩmortalis præmii/ ac supremi gau dii/ boniq; ultimi: in quo desideria cõquie scant/ omnes cõpotes esse. Sin aũt ipsa bea ta uita nos spectat: & eam dũtaxat quẽad modũ ĩ nobis futura ẽ/ meditemur: æqua in oĩbus atq; simillima nequaq̃ dicenda ẽ: sed ex meritis terminãda: ut deũ uideat al ter altero clarius: ardentius amet: strictius cõplectaƭ: eoq; suauius & fruaƭ/ & delecte tur: modumq; uidendi Solis imitari uidea mur: in quẽ quisq; nõ æque ualet itendere: sed ex oculi puritate. Et cũ hoc simul oẽs tamen sunt beatitudinis pleni: menteq; trã quilla: quod ut theologi probent: similitu

dines induxerunt. Quærentes nũ dici de beatuas exiguũ tam plenũ/ atq; igens/ cũ eſt utrunq; confertũ: plus ne liquoris affec tet ſciphus cum plenus ſit. q̃ inundáſ am phora: Aut ſane cũ diuerſos uiderimuſ ho mines: alios quidẽ magni corporis: alios exigui: mediocris nõ nullos: eos tamẽ oĩs itidẽ purpuratos: conſimiliq; ornatu cõpo ſitos: non dicemus exiguos illos ita ſplen dide amiciri: & tam elegãti corporis cultu incedere: q̃ cęteros illos uel maiores ſe: uel ſupra ſe mediocres? An nõ erit quiſq; ſuo amictu/ ſuoq; ſplendore æque contentus? SER. Deus bone ꝑ q̃ dilucide hoc dubii mihi aperuiſti. Sed ꝑge ſi placet ordine cer to explicare: quæ nã quam doces/ eſt iſta uiſio: Aut quomõ uideri deus poteſt: qui ĩuiſibilis omnino ẽ: natura ſimpliciſſimus: compoſitione uacans materia atq; colore: MA. Cũ. n. uiſionẽ nominamus: nõ eã dici mus: qua ſimulacra quędã/ ac ſpecies eorũ quæ uideri queũt/ cernimus: quæq; uidẽdi facultatẽ ex oculis/ iiſq; cõiũctã ac cõtinua tã uel Solis/ uel alterius generis claritatem poſtulat. Quomõ. n. iam beatitudinẽ cõſe cutos diceremus ſanctorum animos: qui

exuti corporibus multis iã sęculis in cælũ ascenderunt: si nullã sine oculis beatitudinem cernerent? Est quidem pręter corporis organa animis hominũ uis quædã attributa diuinitus: & uigor nescio quis admirabilis: supraq; naturæ leges: sẽpiternæ illius sublimitatis dei, omniũq;, quæ cęlo cõtinẽtur capax: cuius ĩ archanis scripturarum ẽ multiplex mentio: Sed nulla eo Dauid uaticinio clarior. In lumine tuo uidebimus lumen. Huius. n. luminis claritate sãctorum mẽtes corporali etiã, ut diximus, exutæ natura gloriosam sũmi dei maiestatem ĩtuentur: simulq; & apprehendũt: & colunt. Ex quo triplex ẽ illa pręmiorum distinctio: in qua tres animi dotes theologi ponunt. & eas quidem cognitionem: dilectionẽ: atq; inhæsionẽ appellant. Vt. n. fruamur aliqua re, si qua tamen pręter deũ, fruendum est: & illam ĩtelligere utiq; necesse ẽ: & ĩtellectã amare: amata gaudere: & gaudium deniq; ipsum sempiterno possidere. Nõ beant incognita: neq; quæ uel coli uel possideri cũ gaudio nequeunt: Intelligere & nosse: optare & diligere: habere & tenere id omnino oportet: quo quis beatus sit: aut dici pos

Modus uidendi dei

Dauid

Quid ĩportat fruitio

ſit: quo in re pręcognita mens ipſa delecta
ta conquieſcat. SERA. Perpulchre de his
atq; etiam acute. Sed amabo nõ pficit̃ plu
ribus / aut potioribus dotibus aĩus? MA.
Beatitudinem animi ĩ tria illa genera: quæ
modo pſtrinximuſ pfecte / conſumateq; di
ſtingui ueteribus placet:: nec plura capita
generaliter dari. SER. Putabam quemad
modũ uaria & infinita pene hac in uita uo
luptas eſt: quę capit̃ ex aſpectu rerũ: quę
ſunt ĩ hoc pulcherrimo mundi ope: uel na
tura uel arte delectabiles: ita multo uberio
rem / multoq; numeroſi orẽ illã eſſe: quam ĩ
empyreo illo cælo capemus. MA. Id re ne
dum putare / ſed omnino credere / imoq; cõ
fidere uolo atq; iubeo. SER. Sed ꝓfecto
quid eſt ꝙ niſi trinã facis diſtributionẽ: &
plura uis me credere? MAT. Pluribus de
cauſis triplicẽ illã diuidimus. Nam cũ præ
ſertim tria ſint illa genera uirtutũ: quę nos
ad parentẽ noſtrũ deũ excitãt: & ĩ cælum
uehunt: fides: ſpes: caritas: ut quod uiuen
tes fide credidimus in ſempiternam illam
gloriam tranſlati aperte uideamus: quod
ſperauimus / ſecure teneamus: quod exarſi
mus / ſuauiſſime amplexemur: perfectionẽ

Quare tres tãtũ aĩ dotes

ipsam gaudiorũ hac sumus trinitate com
plexi: Simul uero quoniam in nobis tres
itidem animę partes esse compertum est: &
illarum quidem aliam ĩtellectum dici: Aliã
uolũtatem: Memoriam terriam. Intellectũ
arcem esse sapientiæ: consilii: cogitationis:
& huiusmodi reliquorum. Volũtatem esse
recti expetendi: ac inhonesti fugiẽdi: amo
ris: religionis: pietatis: & similium causam.
Memoriam uero possessorem quẽdã adep
torum esse: inuentorumq; thesaurum. Pro
inde uisionem intellectui rite cõgruere: uo
luntati amorem: Apprehensionem memo
rie iudicauimus. Potest pręterea ad diuinas
trinitatis personas numerus iste referri. Vt
ex his comprehensio spectet omnipoten
tiam genitoris dei. Cognitio geniti sapien
tiam. Dilectio sancti spiritus beneficentiã.
Et quanq̃ omnis beatitudo animi his tri
bus colligi soleat: caue tamen arbitrere illã
non esse multo maiorem/ ac cumulatiorẽ:
q̃ dici possit a nobis: cum siquidem in sin
gulo horum trium/ quę diximus/ tã uaria
tam multiplex tam excellens & eximia uo
luptas sit: ut nemo extiterit unquam siue
Arithmeticus: siue Geometricus: siue Ora

tor: siue etiam Philosophus: qui suis ad auctis numeris arte ac simetria oratiõis copia: ingenio: studio: summaq; doctrina il lam potuerit non dicam usquequaq; complecti: sed uel certe animo ac cogitatione parumper attingere. Muta est enim uel certe exilis/ & sicca/ omnis facundia mortalis ingenii: neq; ulli a seculis omibus: uel exercitatio uel natura tantam peperit dicendi uim/ aut flumẽ ingenii: ut in iis suscipiẽdis exornãdisq; nõ uisus sit oio ĩfantissimus. Nõ capit rẽ tantã fragilis & imbecilla mortalitas. Speculator maiestatis inquit: Sapiẽs opprimet̃ a gloria. Et Paulus ipse e tertio cęlo restitutus ĩ terrã Vidi inqt nescio ĩ corpore/ an extra corpus quæ nõ licet hõi loq. Nulla ẽ.n. hois sapiẽtia: si p se ad notionẽ diuinorũ/ scientiãq; nitat̃: Deo.n. soli maiestas eius nota ẽ. Quare omittẽda ẽ præsẽs ĩqsitio: ĩ quã quo magis aĩum intẽtionẽq; cõuerteris: eo magis fies impitior: & his simillimus: q lumina ptinacius figũt ĩ aduersos solis radios/ aut cæli sydera/ & oceanĩ guttas enumerare cõtẽdũt. Quid.n. aliud ẽ ista/ ut sũt penetrare? qd porro ipsa eadẽ memoria continere: nisi quod fieri minime

Salomon

Paulus

potest: infinitum comprehēdere: & quasi Deum e uestigio subsequi? Nempe hic ubi habitamus: cum sumus in domo: quid in foro: aut uicina in ciuitate agatur: ignoramus: post terga nihil uidemus. Mens se ipsam non intelligit: Se ipsum neq; animus uidet. Sed neq; oculus se ipsum inspicit: qui cernit cætera omnia. Quid ergo tā mirum: si excelsa hæc diuina / & sempiterna non capit / seclusa atq; abdita? Augustinū nostrum libenter hic audio / cælestia dicētē neq; fide capi: neq; spe attigi: neq; caritate cōprehendi. Excedere uero desideria ac uota sanctorum: acquiri posse: ęstimari non posse. Vitamq; beatam duobus necessitate constare: ut omnia bona etiam quanta cogitari nequeunt / habeat: malis uero omnibus uacet. Sed quanquā ista non uides: ut Deum ipsum certe non uides: ea tamen poteris ex inferioribus his / & adiacentibus rebus animo suspicari. Quem ordinem doctoribus sacris atq; prophetis seruare mos est: quādo obuoluti terrena adhuc corporis mole libero sensu ueritatem pcipere nequeunt. Tu igitur paululū pulcherrimam hanc orbis machinam aspicias Seraphim:

Augustinus

Ex creatura cognoscendus deus

& cæleſte illud lumen/ ſplendidiſſimumq́ꝫ candorem/ quem ſolem appellamus: & ſydera: ac ſtellas/ ex ipſo ſempiterno ſolis fulgore micantes/ radiiſq́ꝫ accẽſas: quæ globoſę &/ rotũdæ/ ac diuinis/ ut Cicero putat/ animatę mentibus/ celeritate mirabili circulos ſuos orbeſq́ꝫ conficiũt. Lunam quoq́ꝫ in infimo orbe: quę cuncta quę infra ſe corruptibilia & caduca ſunt: alternat/ atq́ꝫ ciet: præter animos hominum: liberos Dei munere mortalibus datos. Deĩde ſpeciem terræ eminentẽ ex aquis/ mundi centro ęquiſ ponderibus poſitam. Qua facie quidem ſit: q̃ diuerſis oris diſtincta. Quanta in illa frugum uarietas. Quot fluminum capita fluentia/ ac refluentia perpetuis uicibus. Quot animãtia ad hominis uſum/ uel mũdi uniuerſi pulchritudinem. Deniq́ꝫ quanta pretioſorum lapidum/ gẽmarum/ metallorumq́ꝫ diuerſitas: Quid tandem humanum ingenium/ atq́ꝫ illa ſolertia diuinitus hominum generi innata: ex qua tot inuenta: tot artes: tot ſtudia: tot diſciplinæ? Hæc igitur & alia ĩnumerabilia cum cernimus: poſſumus ne dubitare: q̄n his cæleſtia illa

Cicero

ſint multo potiora atq; maiora? Nunc uero cum iſta fragilia hominiq; ſubſtrata ſtupẽ tes intuemur: qualem debemus cogitare re gionem illam cęleſtem: quę non conſtat ul lis ſeminibus/corruptiſq; naturis? Qualem inquam illam regiam! ſi hæc caſula/ & terre ſtre domiciliũ tam multa rerũ uarietate/ & ſpecie fulget? Si enim in mortalium uſum/ & ne tantum optimorum: uerum etiam im proborum/ atq; malorum deus ipſe mun di parens tam claram lucem/ & cætera alia/ quæ diximus: multoq; plura ꝓduxit: qd uero luminis: qd claritatis: qd gloriæ: qd deliciarum deniq; ac pulchritudinis apud ipſum ĩ regno ſanctorum eſſe arbitremur? Atqui omĩa hæc terræ bona/ quæ uel utilia uel ſpecioſa/ uel admirabilia uidentur ho minibus: proculdubio ſic longe abſunt a comparatione cæleſtium: ut quam ſummã nos ſapientiam dicimus: ſtultitia: Quã bo nam ualitudinem: mors: Quas immenſas corporis uires: infirmitas. Quas cumula tas opes: paupertas. Quod toto orbe au guſtum imperium: carcer. Quẽ poſtremo cantum: luctus iuſtius dici poſſe uideatur. Proh deus ĩmortalis/ ubi nã altius lumẽ in

genii/ atq; hominis ratio attolli potest: q̃ ꝙ deum ipsum/ & luminis eius claritatem/ ac plenitudinẽ uideat. Quod efficit/ut cæ tera omnia in sua origine/ ac proprio fon te uideãtur? Aut memoria quo nam pacto fęcundior esse potest/ atq; fęlicior/ q̃ ꝙ infi nitum teneat: fiatq; æternitatis capax! Sed ne etiam uoluntatem ipsam: quæ sedes amoris est: & sãctissimę caritatis: ulla ratio ne beatiorẽ possumus cogitare: q̃ ꝙ ĩ illius cælestis regni pace trãquilla & imora ꝑpe tuo conquiescat? Cuius quidẽ pacis spon sor Spiritus sãctus Isaiæ uaticinio nõ insua ui sic ait: Sedebit populus meus in pulchri tudine pacis/ & ĩ tabernaculis fiducię habi tabit cõfidẽter. O beata & admirabilis ui sio: que ĩter cælestes illas delicias nũc huc: nũc illuc alacer præuolat/ atq; uagat̃: & fir mo tamẽ mirabiliq; ĩtuitu potẽtissimi ac sũ mi Dei maiestatẽ: q̃tũ illa põt: cõtẽplat̃: de gustans diuinam illam æternamq; sapien tiam: & archana aperta cõspiciens: cui ape ritur liber: quem Iohannes in Apocalyp si clausum tenet septem signaculis: quem non est fas inspici: nisi ab eo: cui Christus Deus/ Dei uerbum/ & sapientia legendum

Isaias

Iohãnes

aperuerit. O flagrãs caritas: & igne diuino succensa: ac deo suo perpetuo nexu fruitura. O memorię nostrę iucunda fęlicitas: & eiusdem fęlix æternitas. O uita uitalis/ & permanens gloria: ac sine fine triumphus. O agni honorabiles nuptiæ: & sanctorum animorum solenne conuiuium: de quo il-

Iohãnes lud licet intelligi: quod ĩ Apocalypsi Iohãnes iterum inquit. Beati qui uocati sũt ad

Isaias cęnam nuptiarum agni. Atq; illud Isaiæ. In die illa haurietis aquas ĩ gaudio de fontibus saluatoris. Cæteraq; inumerabilia & maxima/ quæ prisci cecinere uates: ex quibus etiam multa hoc loco narrare possum: si te auctorum multitudo delectat. SER. Satis quidem quę dixisti de his animi dotibus omnium ꝓphetarum carmina certa esse testant̃: quæ cum antehac legerem: obscura mihi aliquanto uidebantur: sed iam puia reddidisti. Quare nisi q̃d magnificẽtius memineris: id modo laudo: ut ad corpora trãseat oratio. MA. Magnificẽtius habeo nihil: nisi forte quæ in hac cã argutius ac cauillosius quæri solent: electa magnificaq; dixerimus: a quo genere disputatiõis

longe abesse nostra solet oratio: aut sicubi eum morem secuti sumus: id sane fecimus cum acuendi ingenii: tũ ueri ĩquirendi gratia. Vbi uero ipsa cauillatio uerbosa nihil nisi inane strepit: hãc equidem quasi puerilem ludum/ & circulatorũ exercitationẽ studiose semp̱ declinauimus. SER. Probe sentis. Sed anteq̃ de ipsa fęlicitate/ quæ corpora manet/ dicaṫ: studeo ex te scire: quomõ ea ipsa corpora in fine sęculorum ex cineribus ad ęternitatem uitæ reparari queãt: prę sertim cũ natura repugnet operi. MA. Sapienter requiris. Vides. n. rem istam hæresibus abundare: quas si uis more diligentis agricolę primũ extirpabimus: deĩde quasi agro bene culto dumis/ uepribusq; purgato semen illud/ quod est ĩ nostra hac orthodoxa sanctissimaq; religione ꝓbatum/ spargemus ac seminabimus: ut suis neruis ac uiribus uideaṫ ueritas sustentari. SER. Nihil aptius/ q̃ ut falsa refutes: probes aũt certa: in quo sane tota dicendi uis/ & disputãdi ratio uersaṫ. Quare te hoc ordine dicẽtem audire percupio. MA. De cõiunctione corporum mortuorum ad animos ab theologis ipsis diu/ multũq; agitata res ẽ: & mul

tis dispersa uoluminibus: ut hanc partem
prosequi nõ satis facile sit. Sed quoniã de
re etiã inter philosophos nõ parua dissen
sio fuit: omittẽdi mihi illi haud esse uiden
tur: q̃q̃ & istud non exigui operis sit: quo
niam eorũ assertiones quasi somnia ac de

Bestialis opinio

liramenta a nobis refellendæ erunt. Ab iis
igit̃ incipiamus philosophis: qui extictis
cadaueribus nullũ omnino ad uitã reditũ
dari posse existimant: finem uitę beatæ po
nentes sola corporis uoluptate constare: si
mulq; aĩum p mortẽ extingui cũ corpore.
Cuius quidem stoliditatis presertim inter

Aristippus

philosophos certus auctor est Aristippus.

Sardanapalus No.

Inter Reges Sardanapalus: q moriẽs ut scri
bit Cicero sepulchrum sibi ornari hoc epi

Epigrãma

grãmate iussit. Hęc habeo quę edi: quæq;
exsatura libido hausit: at illa iacent multa
& præclara relicta. Horũ quoq; simillimos

Saducei

Saduceos fuisse auctor est fõs ille sacer ue
ritatis euãgeliũ: qbus oĩbus respõdere, ita
ociosum puto ac si belluis respõdeamus.

Lactãtius facete

Aristippo inqt Firmianus noster ne respõ
dendũ quidẽ duco: quẽ in corporis uolup
tates ruentem, nihilq; aliud q̃ uentri ac Ve
neri seruientem nulli dubium est hominẽ

non fuisse. Sic. n. uixit ut iter eũ nihil pecu
demq; distaret: nisi unum ꝙ loquebatur.
De isignibus uero Sardanapali titulis qd
aliud inquit Aristoteles in bouis non i Re
gis sepulchro iscriberes? Satis quoq; supe
rioribus disputationibus declaraui: ut opi
nor animum non esse solubilem: atq; idcir
co nullis fortunæ aut corporis bonis illius
beatitudinem contineri. Sed quicquid ab
eo ut summum bonum expetitur i uno ac
uero deo oportere constitui. Quod cum
ita sit: quis est adeo demens: qui tandẽ fu
turam uitam hominum generi deneget: si
non se pecudem q̃ hominem mauult? Por
phirius uero/ ut beatus animus sit: quem
perpetuum ac incorruptibilem esse fatetur/
exuendum se se omni corpore censet qua
si uetere indumento ac sordido: quod ali
ter aspicere omnino nequeat: q̃ molestissi
mam sarcinam: quam semel cum abiecerit/
atq; fugerit: gaudeat: tanquã ex custodiis
quibusdam liberatus: quas amplius subi
turus sit nunquam. Isq; philosophus atq;
eum postea secuti: ut hoc defenderent: to
tam hominis rationem argumentati sunt
sola animi natura constare: qui corpore

Aristoteles

Porphirii opinio

uteretur perinde ac seruo malo : & ueluti
lapicida scalpro ac maleo. Corpora īsuper
oīa a malo prīcipio & complexione rixan
te esse statuentes. Spirituales uero substan
tias ab optimo sibiq; consentiente. Sed hi
mihi nō se satis/finesq; suos cognouisse ui
dent͂: cū animi inuicem corporisq; deside
ria apte declarent: præsertim in morte ægre
diuelli ab altero alterū: præterq; naturā id
esse: ut cum anima ipsa sit forma: primusq;
corporis actus: suo ꝓprio ac singulari sem
per munere careat. Quod mihi sane nō mi
nus absurdū dictu uidet͂: q̄ absurdū esset
humanā speciem una cū fine mundi fundi
tus euertere atq; extīguere : cū animus sine
corpore certe homo non sit: sed tātum ho
minis pars. Sed quoniā paulo post latius
Pythagorę opinio
hoc nobis erit fortasse declarādum: ad Py
thagorā nostra se uertat oratio: qui sane tā
pueriliter atq; īscite aberrauit q̄ magna fuit
illius philosophi ꝑ id temporis fama/atq;
opinio. Animos hominum dixit ꝑmanere
post mortē: & prioribus exuti: mox se ite
rum nouis insinuare corporibus/uicibusq;
ꝑpetuis tum hominū/tum uolucrū/tum ua
rii generis animātiū species subire: & earū

corporibus cohiberi. Idq; ita placitũ Diis
uel in meritum: uel in pęnam uitæ prioris.
Carnibusq; nullo pacto esse uescẽdum: ne
forte parentes/ carosq; suos epulari foede
cõtingeret. Vnde Nasonis sũt illa carmina
Parcite mortales dapibus temerare nefãdis
Corpora. sunt fruges: sũt deducẽtia ramos
Pondere poma suo: tumidęq; in uitibus uuæ:
Sũt herbæ dulces: sũt quæ mitescere flãma
Molliriq; queãt: nec uobis lacteus humor
Eripit̃: nec mella thimi redolentia flore:
Prodiga diuitias: alimẽtaq; mitia tellus
Suggerit: atq; epulas sine cede & sãguie prębet
Carne feræ sędãt ieiunia. nec tamen oẽs
Quippe equs & pecudes armẽtaq; gramie uiuũt.
At quibus ingeniũ est imãsuetũq; ferumq;
Armeniæ tygres: iracũdiq; leones
Cũq; lupis ursi dapibus cũ sãguine gaudent.
Heu q̃tum scelus est in uiscere uiscera cõdi
Cõgestoq; auidũ pinguescere corpore corpus.
Alteriusq; animãtẽ animãtis uiuere leto.
Se quoq; Euphorbum anteq̃ Pythagoram
extitisse dicebat. Vnde post illa quæ de ab
stinẽtia carnium præcepta dedit: de se tan
dem apud eundẽ poetã sic inquit.
Ipse ego nã memini troiani tẽpore belli

Ouidii carmina

Panthoides euphorbus erã: cui pectore quõdã
Hæsit ĩ aduerso grauis hasta minoris attridæ.

SER. Quo. n. comento rem ut crederet̃ in duxit? MA. Ex belluis arbitror: in quibus aliquid simile humanis ingeniis inesse cõ spiceret: quale in Bucephalo equo Alexan dri magni fuisse legimus: de quo illud ma xime indiciũ sensus humani memoratum est: ut quotiẽs bellum ineundum esset: præ ter Regem / sibi unq̃ insedisse passus sit ne minem. Qualem etiã his supioribus annis equum præstigiatũ prodigiosus quidam Nebulo apud illustrem Borsiũ Mutinæ du cem ferebat̃ habuisse: in quo illud esset prę sertim admirandũ: ꝙ sermonem ac nutum Nebulõis quasi rationis capax / sic accipie bat: ut non equo: sed puero uideret̃ iniun gi. Credo tũ cum suaderet ista Pythagoras equum istũ traxisset ĩ schola / atq; dixisset. En huc mẽs humana descẽdit. En ingeniũ obsequẽtissimi hõis. Idẽ quoq; fortasse do cuisset de picca: accipitre: simia: cane: cæte risq; huiusmõi solertioribus mutis. Sed res adeo ridicula est / ac puerilis: ut irrideri po tius / & exsibilari debeat q̃ refelli. Quis. n. ẽ adeo rudis / & mẽtis ĩops: q cũ uideat hoc pęnitus negasse naturã: ut bouis aĩa sese ĩ

De Bucephalo Alexãdri

De equo mirabili

leonis corpus imitetur: aut in lupum pecudis sensus: non multo proprius sempiternas hominum mentes ac rationales animas modo in equo: modo in lepore: modo in uerme neget posse redire: cum inter se bruta similitudinem quandam habere: sibique in plerisque conuenire uideamus. Ab illis uero hominem infinitum omnino distare? Sed audi qualem ubertas illa cælestis ingenii Plato reditum animorum ad corpora ponat: quamquam ille philosophorum splendor cum cæteris inepte deliret. Disseruit ille sempiternos ante omnem creaturam esse animos hominum, eosque ex primis corporibus reditum ad alia humana corpora cupere. Itaque reuerti denuo ad uteros matrum, perque nouos partus hanc uiam intrare: Vnde Maronis illud ad nos deinde manauit.

Platonis opinio

Virgilius

O pater an ne aliquas ad cælum hinc ire putandum est
Sublimis animas: iterumque ad tarda reuerti
Corpora? quæ lucis miseris tam dira cupido?

Et ad firmandam hanc complendamque sententiam argumentum inducebat ex pueris: in quibus diuersa solertia: & multiplex uigor ingenii pronitasque ad artes & disciplinas capescendas appereret: ut non tum primum haurire illas: sed reminisci uiderentur: ex quo illud esset: ut alii militiæ: alii togæ: alii physicis: alii oratoriæ ab ipsis unguiculis essent magis idonei: & breuiter facilius

quisq; id recognosceret: quod ĩ habito an
tea corpore pegisset. Sed utrũq; & humana
ratio / & litteræ sanctæ omnino falsum esse
declarant: ut. s. æternus animus sit: & ex
aliis corporibus ad alia trãseat. Nemo est
enim si nõ pęnitus a ratiõe discesserit: qui
quidem nõ unũ esse rerũ oĩum principiũ ĩ
telligat: unũq; opificem: naturã unam præ
potentẽ & optimã / atq; sapientissimã: quæ
& condident omnia: & pręter quã esse pos
sit nihil æternũ. Simulq; iam satis ex fide
cognoscimus eodem temporis momẽto:
quod dicerẽt dialectici instans: creatũ ani
mum in rudes artus illabi: & mox prępara
ta corpuscula naturę solertia agitare in ute
ris matrum. Reuolui uero animos iterũ ex
aliis corporibus ĩ alia: quod satis signi esse
dicebat recordationẽ ante factorum / absur
Aristoteles dum esse / q̃ aptissime certe declarat Aristo
teles eius auditor: humanũ inquiẽs animũ
a sui primordio esse quasi tabellã abrasam
omni nota: & impressione uacantẽ: in quã
paulatim inscribat̃ rerũ scientia recepta per
sensus. Extitere etiam nõ nulli quos ·P. Ta
P. Tarãtasius rantasius noster ĩ quarto sententiarũ com
mẽtario refert dicentes animos reuersuros

ad corpora:& illa quidẽ eadem ipsa nume
ro quæ sepofuissẽt:sed moritura iterũ post
magnum annũ/qui trigita sex milibus an
nis cõplexus esset: nũc quoq; rediturę:oẽs
cæli partes/ corporaq; sublimia ĩ id loci sta
tusq;:ubi a pricipio cõdita sunt: ĩferioraq;
oĩa & adiacentia generabilia ac corruptibi
lia huius successione fęlicissima tẽporis re
formanda. Nec multo secus sensit Lactan Lactãtius.
tius noster: lac certe dulcissimũ eloquẽtiæ:
& flos redolentissimus ecclesiastici germi
nis: qui septimo libro eximii sui operis ꝑ
sæcula sex annorũ sex milia mundũ ĩ hoc
suo statu: in quo nũc est dixit esse mansu
rum: & ĩ fine sexti millesimi anni mortuis
oĩbus euigilatis:pactoq; iudicio tũ auferẽ
dam oẽm nequitiã atq; libidinẽ a mẽtibus
hominũ:atq; ita ꝑ sũmam pacẽ & tranquil
litatẽ mille annos agendos:ĩ quibus cũ ele
ctis:qui suscitati erunt:& cũ iis qui erunt ĩ
corporibus uiui: Iesus Christus Dei filius
uersabit̃.eosq; æq̃ssimo reget impio:ac ho
mines multitudinẽ infinitã generabunt:&
erit ea soboles sãcta. Auferrent̃ prætereaa
mũdo tenebrę illę:q̃bus offundit̃ cęlũ. Lu
na claritatem solis accipiet: Sol aũt septies

tanto ꝙ nunc est clarior fiet. Terra fruges sponte generabit. Rupes mella sudabunt. Per riuos uina decurrent! Feræ nõ se inuicē petent: fietq; illa: quę poetę non intelligentes aureis seculis facta esse putarūt: qualia Maro suis bucolicis sparsit.

Virgilius i bucolicis

Cedet & ipse mari uector nec nautica pinus
Mutabit merces: oīs feret oīa tellus.
Nõ rastros patiet̄ humus: nõ uinea falcem:
Robustis quoq; iā tauris iuga soluet arator:
Nec uarios discet mētiri lana colores:
Ipse sed in pratis aries iā suaue rubenti
Murice iā croceo mutabit uellera luto:
Sponte sua sandix pascentes uestiet agnos:
Ipsæ lacte domū referent distenta capellę
Vbera: nec magnos metuēt armēta leones:
Iungent̄ iam griphes eq̄s: æuoq; sequēti
Cū canibus timidi uenient ad pocula damæ

Sed nugę sunt hæc anilesq; fabellæ: nullo argumēto: nullisq; sacrorū uatum enūciatis firmata: sed potius cõtrariantia catholicis assertionibus cõtestātibus post iudicium bonos præmia sempiterna manere: malos uero poenas. Atq; etiā annos: quos inquit ante iudiciū mundum duraturum: & iam prætetiisse uidemus cū ut Paulus Orosius:

Paulus orosius

ſeptuagintaq; interpretes ſupputāt: quos ecclesia ſequiẽ a cōditiōe rerū ad nos uſq; iā anni plures q̃ ſex milia quadringenti ſexagita fluxerint. SER. Vnde Lactātius deliciæ noſtræ: Vir preterea ſūmo ingenio ac bonitate i hæc ſōmia labiẽ ? An nō legerat non eſſe mortaliū noſſe tēpora uel momēta: quę pater cæleſtis in ſua poſuit poteſtate? Et Danieli metas & tēpora deſolatiōis & pphanationē libaminis & ſacrificii: quā p uiſionem iſpexerat ſciſſitāti dictū fuiſſe: Vade Daniel: quoniā clauſi ſūt ſermones hi uſq; ad prefinitū tempus? Et ĩ euāgelio ſcriptū. Dies āt domini ſicut fur/ita ueniet noctu: Eſtote ergo parati diē horāq; neſciētes ? MA: Sibyllinis oraculis/ poeticiſq; figmentis ut arbitror tractus eſt ut putarit eo ordine iſta futura. Sed eum fefellerūt enigmata/ cui uidendū erat inſtar troiani ænee foliis ne Sibyllæ carmina darent. Eum nobis tamen excuſare poteſt aliquanto ratio temporum: in quibus iſta uel non dum ſuſcepta a multis/ uel nō ſatis explicata erāt. Quāplurimi etiā ac ferme oēs philoſophi chriſtianorū: deĩde pleriq; etiā huius tēporis: qbus ſuo tamē uitio ueritas nō illūxit:

Lxx. ĩterpretes

Alia opĩo

quoniam ne illucesceret/ obstiterunt dura
& inflexibili mente/corporũ resurrectionẽ
fieri posse reclamãt: quoniã id natura non
fert: quæ de priuatione ad contrarium sibi
habitũ regressum non habet/ ueluti de cęci
tate ad uisum. Mors.n.quę omẽs penitus
corporis sensus aufert/ maxima omnium
atq; ultima uitæ totius priuatio dicẽda ẽ:
ex qua ad uitam corpus remeare æque nõ
possit: ac oculus luce functus sua ad pristi
nũ uidendi sensũ: Se etiã hac ratione tuen
tur: Si illud ipsũ numero: quod iam uel ro
gus absumpsit: uel humus confecit: uel in
sua tandem principia/ quæ elementa sunt
uetustas tenuauit: resurrecturũ esse dicatꝛ:
id sane nulla alia ratione astrui poterit/ q̃
q idem se ipsum regeneret/ atq; resarciat:
quod nunq̃ comptum est effecisse naturã.
Generantꝛ uero ex aliis alia: eaq; etiam spe
cie sororia/ ac cõsimilia: nullisq; curriculis
cessant naturæ manus edere huiuscemodi
partus: se ipsam uero nulla res gignit.
SER. Insupabilia ista uidentꝛ: & quę illud
nos etiam cogant confiteri: cui minime as
sentiamur. Neq; enim uideo quonam pac
to ista non dicam refelli: sed uel extenuari

possint: etiam si catheruæ sáctorum contra dicentium / acerrimeq; repugnantiũ acces serint. MA. Recte sentis. Nam res ita se habet. Paulus apostolus cui plus uiriũ ac eloquentiæ / q̃ ulli nostrorum diuino cósilio tributum est / ut Lucas in apostolicis actiõibus scribit / Athenis cum prædicaret: studioseq; audiretur: ad extremum omís suus in hoc deductus est sermo: ut resurrectionem mortuorũ suaderet: quod philosophi / & ii maxime: q Stoycam sectam & Epicureã tuebanẽ audientes extemplo irritari cócla marũt. Quid seminator iste uerborum / ac nouorum demoniorũ annũtiator nefaria ista mentiẽ: & ꝓdigiosa hæc infert auribus nostris? Illumq; tentum ac uinctũ p súmũ furorem Ariopagũ duxerunt. Marcus etiã suo euãgelio ad Iesum Saduceos uenisse illudendi gratia refert. Tunc quòs uisum ẽ: qui ꝓ omnibus uerba facerent: sic exorsos esse: Magister Moyses scripsit: Vt si cuius frater mortuus fuerit: & dimiserit uxorem: & filios non reliquerit: accipiat frater eius uxorem ipsius: & suscitet semen fratri suo. Septem ergo frattes erãt: & primus accepit uxorem: & mortuus est non relicto semine

Lucas de Paulo

Marcus de Saduceis

& secundus accepit eam: & mortuus est: &
nec iste reliquit semen: & tertius similiter.
Et acceperunt eam similiter septem: & non
reliquerunt semen. Nouissima omnium de
fūcta est mulier. In resurrectione .n. cuius
erit uxor? Quibus ille ut scite/ita & pie re
spōdit. Erratis nesciētes scripturas/neq; uir
tutē dei. Cū a mortuis resurgēt: neq; nubēt
neq; nubētur: sed erūt similes āgelis dei. De
mortuis autem ꝙ resurgant: nō legistis in
libro Moysi quomodo dixerit illi Deus:
Ego sum Deus Abraam: Deus Isaac: Deus
Iacob. Non est Deus mortuorum: sed ui
uorum. Ex quo liquere tibi satis posse ar
bitror: resurrectionem ipsam omnio supra
uires esse/facultatēq; naturæ/ & solius Dei
esse hoc munus infinitæq; potentiæ: cuius
maiestati atq; imperio omnia parent. Atq;
ut ad eiusdem rei ueritatem uniuersus or
bis duce deo se se conuerteret. Voluit chri
stus tandem mysterium hoc re ipsa doce
re: ut mortuus tertia die: idem splendidissi
mus resurgeret: seq; conspicuum ac tractā
dum exhiberet. Simulq; in omnem terram
uoces apostolorum ac ꝓphetarum illud ī
sonuerunt: nuncq; etiā quotidie ecclesia in

sonat. Sed ne deseramus īcepta. Alii quoq; in hac hæresi uersati sunt: ut quoniā iuxta Mattheum scriptum est: Spiritus quidem promptus: caro uero infirma. Et Paulus ad Corinthios scribit. Caro & sanguis regnū dei non possidebūt. Idemq; ad Galathas. Caro cōcupiscit aduersus spiritum: & spiritus aduersus carnem: terrenū corpus: quod sedula colluctatione uexat: ac concutit spiritū: nec illū sinit exire/ & ꝓminere: magis uero egregiis sēp & melioribus obstat: indignū habendū omnino esse: quod resurgens cum uictrici aīa/ & innocentissimo spū municipatū triūphūq; illius cælestis regni/ ac sēpiternæ beatitudinis capiat. Sed res cur nō ita sit/ quoniā facile ē ostendere nō lōgis ābagibus cōtra hos simplices ac rudes hoīes scripturarū testimonia supine accipiētes: & occidētē litterā pueriliter/ & absq; sale/ ut dici solet interpretantes nobis erit uelicādū. Duo hæc inesse humanis corporibus aīaduertenda sūt: natura atq; uitiū: aut certe unū tātum/ quod dicamus uitiatū igeniū. Tū.n. euigilatis corporibus uitia detrahenē: manebit uero natura labibus defecata prioribus: quod aliud certe nihil ex testimōiis quę isti iduxerūt cōclusū

Alia opīo

iri potest. Qui tamē si ptinacius īstiterint: ualeāt sine corporibus: cū se se dimidios: q̄ totos atq; integros malint. Possem refer

Opinio mille annorū

re hoc loco mille annos: quos græcorū nō nulli animas ad ripā lethei fluminis agere

Virgilius

uoluerunt.

Donec longa dies pfecto tēporis orbe
Concretā exemit labem: purumq; reliquit
Aetereum sensum. Vt poeta iqt: easq; rursus lu

stratis prius supis/ ad crassiora hæc corpo

Pythagoras

ra se se conuertere. Cui opinioni Samius il le Pythagoras cōsensisse uidet̄. Possē item

Aegyptii

ęgyptiorū portētuosa deliramēta. Possem aliorum uarias & ieptas stultitias. Sed ne lōgiores uideamur q̄ oporteat: satius erit/ his missis in quæ iā longius sumus euecti: ppositā rem argumētis firmare: quæ reuincere neq; ipsi philosophi/ neq; pseudo fideles ullis facile ratiōibus possint. SER. Pręclare tu qdē iā quasi ueritatis iugulatis hostibus/ nūc tua tuebere. MA. Maxime istuc uelim. SER. Cōmode id poteris/ si iam uelis. MA. Te nescio ne assentatorē dicam: q mihi tā sępe blādiris: adulans: obseqns. SE. Mitte quęso de me hoc suspicari: sitq; mihi fas apud te nō ignota loq. MA. Nūc uero

an non deintegro palpas ? SERA. Deus mihi benefaxit: ut hodie cōtēptor es tui. MA. An nō pridie? SER. Iocaris ut uideo: nec risu te ꝑdis. MA. Tu uero ꝙ rideas: iocari fortasse me dicis. Sed ne id etiā arbitrere: iam serio eloquamur. Itaq; ut quod polliciti sumus ipleamus. Animorū ꝑpetuitas: quā ante satis ostēdimus: corporum resurrectionem/ & Thome nostro: & plerisq; Theologorū exigere ꝓrsus uidet̄: quoniā naturaliter aīus & ex sui essentia (ut illi dicunt) est corporis forma: & ordine atq; institutione diuina spectat corpus humanū nec alio omnino est diffinitus. Quod cū ita sit: ꝑfecto innaturale ac uiolentū dicendum est: ut sint a se inuicem ista disiuncta: corpus & animus. Quod aūt huiusmodi est: certū ē: diuturnum esse non posse. Necesse igit̄ est: ut animi quoniam/ sicut diximus ꝑmanentes sunt/ ac sempiterni: aliquādo reuoluantur ad mortua corpora: ut officium/ munusq; naturæ obeant suę. Quod sane cum Plato ipse uidisset: ut auctor ē diuus noster Aurelius reditū posuit aīorum ad corpora: quanq̄ ab ea ueritate/ quā nos fide cōplectimur: lōge recesserit: ut nō per

Immortalitas aīorum resurrectionē corporū exigit

Plato Aurelius

ceperit ea ipsa corpora uiuificanda: quę ex tincta iam fuerint: sed alios denuo partus censuerit subeundos. Præterea nõ exiguũ argumentum est illud uitæ futuræ ex inte gro homine: ꝙ fęlices animæ exutæ corpo ribus/adhuc precari sibi illa non desinunt: Cui rei probandę non parum fidei habere mihi uideť uisio illa Ioãnis apostoli: quã ĩ apocalypsi ita describit. Vidi sub altare dei animas ĩterfectorum ꝓpter uerbum dei & testimonium Iesu Christi quod habebant uoce magna clamantes: Vsq; quo domine sanctus & uerus non iudicas/ & uindicas sanguinẽ nostrum/de his qui in terris sũt? Et datæ sũt eis singulę stolę albæ: & dictũ est eis: ut requiescerent adhuc modicũ do nec impleať numerus conseruorũ & fratrũ eorum: qui interficiendi sunt/sicut & illi. Quod futurum opinamur sub id tempo ris: quo truculentissimam ꝑsecutionem in ecclesiam sanctã exercebit hostis nefãdissi mus Antichristus. An esset oro tãta illis ha bundorũ corporum cupido: si res ipsa fie ri non posset? An tam accẽso studio nouis simum iudicium anhelarent: si instinctu na turæ/quæ frustra nihil agit: nõ incenderen

Desideriũ aĩæ resurrec tionẽ exi git

Iohãnes

tur. Aut etiam ſtolatis ſingulis illis qeſci te diceretẽ: quatenus ſanctorũ numerus im pleatur: ſi animus corpore non indigeret/ tanq̃ altera ſui parte ꝓrſus beatitudini pfi ciundæ neceſſaria? Illud etiam iam ſatis ite ligimus Deum ꝓpter ſe hominẽ condidiſ ſe: cętera uero omnia/ & quę potiſſimũ cor porea ſũt: homis cauſa: ut illis homo præ eſſet dominareẽq;: ut ipſalmo Dauid aper te declarat/ cum ait: Gloria & honore coro naſti eũ dñé: & conſtituiſti eũ ſuper opera manuum tuarũ: Omia ſubiecisti ſub pedi bus eius: oues: & boues: uniuerſa inſup & pecora campi. Quod quidem etiam Oui dius poeta ſic cecinit:

Quoniã hõ ẽ finis cæte rorũ opor tet reſurgat Dauid

Et quod dominari in cętera poſſet
Natus hõ i terris eſt. Quod ſi ẽ ueriſſimũ ut prõpte fatẽdũ ẽ: hõ ergo cæterorũ corpo rũ oĩum finis pręcipuus erit: planeq; & cã. Cũ uero multa corpora ſint icorrupta iuio labiliq; natura ceu cęleſtia atq; elementa il lud conſeq neceſſariũ ẽ/ ut corpora hoĩum ſẽpiterna ſint: quæ illos orbes cęleſtes: ele mẽtaq; poſſideãt. Præſtãtiora. n. ſemp illa dicimus: quorũ gratia cætera ſũt: & in quę reliqua ut i finẽ intẽdũt: Sed hoc fieri qũo

poterit: ut humana sempiterna sint corpora: nisi resurrectionē ipsam a corruptione: & habitū a priuatione dederimus? Neq; uero quisq̄ obiecerit / hoc dictū esse de homine: ut creaturę dominet̄: supioresq; illas ac lucidas sedes inhabitet / q̄tum dūtaxat ad animū spectat: quoniā humanus animus secretus a corpore tenuis quidē spiritus ē: tam lato spatio / locoq; diffuso quo contineat̄ non īdigens: quēadmodum neq; reliquas spirituales substātias dicimus indigere. Deniq; ut sępe ante diximus / ad cōplendos oēs uitæ beatæ fines solus animus nequaq̄ satis est: sed societate corporis indiget: a quo diuulsus / homo certe appellari non potest: quoniā de eo pędicari nequit tota hominis ratio. Nec pętereundum nobis est illud: triplicem ab diuina solertia institutam esse naturam: qua numerus pfectus: ordo: ratioq; absoluta creaturę cōtineret̄: Vnā quidem spūalem: quā substātias separatas philosophi esse dixerunt. Alterā corporeā: qualia sunt elementa / orbesq; cælestes. Tertiam uero ex utroq; cōpositam / atq; pmixtam: & huiusmodi hominē esse: Cęterum duas illas extremas / spiritalem ac

Alia resurgēdi rō

corporalem pennes futuras: quod quidẽ facit: ut eodem modo creatura media/atq; complexa sempiterna dicẽda sit: ut etiam de hoie ipso deus naturaq; curasse uideat̃. Sed fieri alioqn certe non potest: q̃ ꝙ hoĩ uitales adhuc sensus post mortem tribuamus: An illud ẽt fortassis addubitabimus. Omne quod naturaliter actiuũ uirtute dicit̃ sua: passiuum quiddam habere submissum sibi atq; prescriptũ: circa quod & agẽdo & opando uerset̃? quodq; & pati & recipere possit? Sed anima est huiusmodi ipsa: ut ppetuam agilitatem ad motum: opationemq; ad uitã corporis habeat efficiẽs in eo facultatem sentiendi: uegetandi: gradiendiq; ut maxime Aristoteles inquit. Ergo illius actio/uolucrisq; mobilitas cũ ad corpus relationem importet? ita facit/ut in ipso potentiam oporteat esse passiuã: quæ iugem eiusdẽ anime actionem/ ppetuũq; uigorem excipiat: quod quidẽ ipsum etiã quomõ stare iã poterit: ubi de resurrectiõe ipsa titubemus? De qua sane christiãis nobis que certior fides adhuc requirẽda est q̃ illustris illa atq; magnifica saluatoris nostri & ĩmortalis dei corporalis resurrectio?

Alia resurrectionis oportunitas

Aristoteles

Christi resurrectõ nostrã oĩo exigit

Cum ille iam resurrexerit/an nos:qui eius mēbra sumus:eiusdemq; humanę naturæ consortes/resurrectioni nostræ diffidere ui deamur?Si christus inquit Apostolus prædicatẽ q resurrexit a mortuis: quomõ qdã dicunt in uobis quoniam resurrectio mortuorum non est?Et ad Philippēses scribit. Gloria eorum in confusione: qui terrena sapiunt. nostra autem conuersatio ĩ cælis est. Vnde & saluatorẽ expectamus dominum nostrũ Iesum christũ: qui reformabit corpus humilitatis nostrę configuratũ corpori claritatis suæ secũdum opationẽ/qua possit etiam subiicere sibi omnia. Itaq; fratres mei carissimi & desideratissimi gaudiũ meũ & corona mea sic state ĩ domino semper. Sed quãto maius testimonium est illa eiusdem saluatoris & dei nostri pmissio:q ascensurus ĩ cælum: Vado ĩquit parare uobis locum?Atq; illa uolo pater/ut ubi sum ego/& mynister meus sit?Itẽq; ego sum resurrectio & uita:qui credit ĩ me:etiã si mortuus fuerit uiuet:& omnis qui uiuit/& credit ĩ me:non morietẽ in æternum. Age uero non satis signi nobis esse potest sanctorum patrum resurrectio ea/quam domino

Paulus

Christi pollicitatio

Resurrectõ scõrũ ĩ morte christi

pendente factam esse euangelia referunt?
cum illi ciuitatē sanctā ingressi se se palam
plurimis fecerint? An non ipsa monumen
ta patefacta/ut homines taceam/uideri de
buerunt hanc ꝓpe uocē emittere. En primi
tię: En testes: En sponsio: En certa fides ui
tæ futuræ? Ita ne? SER. Ita ꝓrsus: quāuis ī
re adhuc non nihil dubii inesse coniecter.
Sancti illi iterum ne mortui sint/an adhuc
uiuunt: uicturiq; sunt semp̄. MAT. Et te
illud etiam nō mouet: utri prius resurrexe
rint christus an isti? SER. An refert? MA.
Quāmaxime: sed tamen utrūq; alterius tē
poris: lationisq; negocii erit/cū uoles. Nūc
tantū quod præsentis ꝓpositi ē aīaduerte.
SER. Id tam lubēs ago: ut te dicentē nusq̄
ausim interpellare: nisi uiolētus me agitet
scrupulus. MA. Hic.n. mos tibi semp̄ fuit
ueluti peculiaris: ut modestus esses: ac uere
cundior. Sed rem ꝓsequamur. Hic omnes
hoīes qui sūt/aut unq̄ fuerūt interrogo: &
eorū uehemēter reqro prudentiā/nū iustus
dicēdus sit deus? Quod cū dixerit/nū uelit
ac possit curare de hoīe: & ei reddere iuxta
opa sua? Hoc negēt: ubi iustita? Affirmēt:
an āplius erit dubitādū qn & corporibus

Iustitia dei reqrit resurrectionem

ipsis: quę fuerunt animis societate cõiuncta: uel ꝑ meritis præmia: uel ꝑ facinoribus poenas redditurus sit? Vt licẽtius dixerim: deus esse nõ põt: qui idẽ de rebus nõ iuste decernat. Iniuste aũt decernere: si secus ac diximus agat: uideri oĩo oportebit. SER. Nihil dici uerius potest: faciliusq; defẽdi: q̃ ꝙ iustus sit deus. Sed cum hoc dicas resurrectionem corporum postulare: ut recipiant uel bona uel mala ꝑ meritis difficultas non parua inde mihi suborit̃. Cur igne purgatorio corpora ipsa una cum animis etiam non depurent̃. Nõ ne & hoc diuina iustitia postulat: ut quẽadmodũ simul sese malis poluerunt: ita & simul expientur? An non tu putas eum iudicem ꝑiniquum: qui duos eiusdem criminis reos non pari supplicio plectat? Vnum absoluat alterum cruciet? MA. Hæc sane quæstio dudum mihi uisa est difficillima: atq; ĩ ea ipsa quærenda fui plerunq; non segnis: eãq; ĩ coronis nostrorum differentiũ theologorũ etiã quandoq; ꝓtuli. Sed cum neminẽ reꝑirem: qui rem satis enodaret: & quod certũ esset constitueret: adiui tandem hominem quẽpiam / sane doctũ: in quo multa rerũ cogni

Cur corpora cũ aĩs nõ purgant̃

Difficillima questio

tio/& eloquii suauitas erat: & quem alias scite/atq; subtiliter differentē audierā: quē omitto ī præsens nominare. Is priore congressu corpora inqt purganda mortis acerbitate scelus eluūt: aut certe animus ipse ꝑ corpore plectit̃ cōgeminato piaculo. Ego contra cū responderem: quid iniustius q̃ ut quisq̃ poenas ꝑ altero luat? aut quo nā pacto p mortem corpora ipsa purgabunt̃: cum mors ęquo pulset pede: ut Flaccus diceret: & innocentissimorum hominū limina: & pditissimorum turres? eaq; sit nō in expiationem facinorum: sed in poenā originalis culpæ iflicta hominum generi? Ille subridens: ut q sibi neq; satisfecisset: mox quæsiuit firmiora pręsidia: atq; satius īqt hoc mihi uidet̃. Porro ut dicamus cū animis corpora purgari debere: sed illud minime fieri: quoniam non nisi absurde: atq; præpostere fieri posset. Itaq; mortua iā corpora semel alioquin purgari non possēt: nisi a morte resurgerent. Quod sane fiat. Reuiuiscant atq; purgent̃. cæterum purgata ad superos ne migrabunt una cum animis: an iterum morient̃? Vtrum concesserimus: ut est necesse concedi: inconuenien Flaccus

k iii

tissimum illud erit: & absurdissimum. Di
cantur hec corpora exuta iã labibus simul
cum animis in cælum ascendere. Erit ne id
sine iniuria & offensione sanctorum/qui
nihil in uita patrarunt diluẽdum! & eorũ
nihilominus corpora fęlicissima uermibus
& corruptioni obnoxia foede ac turpiter
iacent? Erit sine calũnia cęlestis sapientiæ
Pauli: qui omnes simul ĩmomento in ictu
oculi in nouissima tuba resurrecturos di
cit? nisi forte admirabilis excellẽtiæ gratia
Diuam Virginem Iesu Christi parentem
exceperimus. Cuius corpus ossaq; sanctis
sima cum nusquã post eius obitum repta
sint: celebri opinione/ & consecrata iam fi
de in cælum/credunt̃ ascendisse? Aut certe
dicantur iterata morte dissolui. Sed nihil
diuinæ iustitiæ potest magis esse cõtrariũ:
quæ/ut scriptũ est/ neminem dãnat bis in
id ipsum: & originalem illam noxam: quã
cõtrahimus ab uteris matrum/ sanxit una
tantum morte sanari. Ex his igitur satis
coniicere possumus: diuino cõsilio hac in
re ordinem pręrermitti iustitiæ: qui quidẽ
si seruandus esset: incongruentissimum id
q̃ maxime uideatur. Reclamaui hoc loco

heus tu pater/si licet/bona cũ uenia loqui. Est ne ulla res talis/quæ diuinam possit labefactare iustitiam: ac diuinum fugere cõsiliũ? An nõ uides deo sic re crimẽ ĩponere Hoc ubi accepit: Sine præiudicio ueritatis inqt/adiiciã q̃tũ noua mihi quædã nũc cogitatio offert. Corpora hęc ne diuina iustitia dispẽdiũ faciat/dicamus ĩfirmitatibus: doloribus: fame: nuditate: ĩopia: & huius mõi reliqs ĩ uita purgari: Aut in exitu uitæ iis dari grauiora tormẽta: aut certe quod uis aliud suppliciũ occultũ mortalibus nobis. Cui iterũ ipse oro te inq̃: nõ uides oĩa ista multo secus euenire q̃ dicis multoq; mitius agi ĩ his sẽp cũ malis q̃ cũ iustis hõibus? Postremo ille Deus ĩmortalis respõdit pq̃ belle & argute rẽ cribras. Sine parũ per si qd ĩuenio. Tũ ego ut alto & exacto ĩgenio es: q meis cogitatiõibus totiẽs ĩpręmeditatus/inermisq; respõderis. Hæc atq; similia me ꝓsequẽte: Accipe inquit quod ultimum oĩum dicturus sũ: & ultra quod uideo nihil. Humanus animus rector humani corporis ẽ: q corpore ipso non aliter q̃ ĩstrumẽto quodã uti dicẽdus ẽ. Quã ob rẽ Crispus historicus ĩqt. Impio quidẽ ani Salustius

mi. Seruitio uero corporis magis utimur. Alterum nobis cum diis: Alterum cum bel luis commune est. Itaq; omnis laus actio nis humanæ: similiter autem & uituperiũ solum certe animum spectat: Ex quo tota siue recte factorum merces: siue flagiciorũ ignominia præsertim animi est. Hic tantũ uel præmiis cumulandus est/uel poenis af ficiendus: cui tamen aliquando dandú est corpus: ut tandem ea ratione instauret̃ ho minis tota natura: quæ merito instaurãda esse uidet̃ i fine huius uitæ mortalis: sicut litteræ diuinę testãt̃. Nihil est opus ad luẽ da supplicia resurrectio carnis. Sed ꝓpter hominis reformationem ꝑfectam exigit̃: qui ex utraq; animi corporisq; natura cõ ponit̃. Habes q̃tum ipse de re ipsa possim respondere: nisi tu quid subtilius uideas. Tum ego me me comprimens humanitati hominis gratias egi: mansitq; ille: ego di scessi. SER. Tibi ne faciunt satis/quæ acu tus hic homo & prudẽs disputauit. MA. Non illa certe usquequaq; contemno: quo niam neq; legi: neq; audiui potiora. Sed uide ne tu bilinguem me forte esse putes: qui paulo ante dixerim deum iustum esse

non posse: nisi reddat aliquando corporibus uitam uel in meritum: uel in poenam suorum ante factorum. & nunc uidear assẽtiri homini dicenti: nihil ad corpora poenas uel præmia attinere. SERA. Imo uero iam ĩ ultimo labio id suspitionis uenerat. eramq; dicturus tum/cũ ipse dixisti. MA. Magnos habet auctores ratio illa diuinæ iustitię: & ĩter ueteres theologiæ recẽtesq; magistros de re nulla dissensio est: certisq; sacrarum litterarum testimoniis abundat: quale est illud Pauli ad Corithios: quibus in fide titubantibus Adhuc enim estis in peccatis uestris ĩquit. Ergo & qui dormierunt in Christo perierunt? Si in hac uita tantum in christo sperantes sumus miserabiliores oĩbus hominibus sumus. Si omnino mortui non resurgunt: ut quid & nos piclitamur omni hora? Quotidie morior propter uestram gloriam fratres: quam habeo in Christo Iesu domino nostro. Si secundum hominem ad bestias pugnaui Ephesi: quid mihi prodest: si mortui non resurgunt? Manducemus & bibamus? cras enim moriemur. Nolite seduci. Corrũpũt .n. bonos mores colloquia mala. Iã quoq;

Paulus

tubicinantem illum omnis ecclesia audit. Nos omēs manifestari oportet ante tribunal christi: ut recipiat unusquisq; ꝓpria corporis sui/ ꝓut gessit: siue bonum/ siue malum. An non pari causa Philippēses forti esse animo iubet: ac cōtēnere carnis illecebras: Expectātes saluatorem: qui reformabit corpus humilitatis humanæ configuratum corpori claritatis suæ? An etiā non certū est satis Danielē hoc ipsū his uerbis cōtestatū fuisse? Ecce qui nūc dormiūt: uigilabunt: alii quidē ī uitam æternā: alii ī obbrobriū sempiternū? Quis uero addubitabit: uirū sanctissimū Iob cū iam carnē suam cerneret ulcere exesam: singulaq; mēbra præmortua uix cōpage cohærere neruorum: oēm aī merorē hoc leuasse solatio. Scio q redēptor meus uiuit: & ī nouissimo die de terra surrecturus sum: & rursus circūdabor pelle mea: & ī carne mea uidebo deum saluatorē meū: quē uisurus sum ego ipse! & oculi mei cōspecturi sūt. Reposita est hæc spes mea in sinu meo? SER. Quæ de diuina iustitia dixisti: quo qdē certiora sūt: eo magis difficultatem adaugēt: ut oportere uideat̄ eum/ cui tanta iustitię laus tribuat̄:

Daniel

Iob

non omittere inexpiata hominum corpo ra in claro illo empyreo fulgore uersari. MA. An credis tu oĩa diuina cõsilia homi ni cognita? SER. Ergo hoc dicemus archa num? MA. Cur nõ dixerimus. SER. Vt ui deo res ista explorata nemini ẽ. Quare eã relinquẽtes uideamns/si iuuat/ præter id: quod fateor te plenissime de resurrectiõis necessitate docuisse: quisnã modus eiusdẽ pficiundæ i eodẽ cadauere numero. MA. An nõ diximus rẽ istã supra uires esse/me tasq; naturę? ac solius dei munus? Insipiẽs tu inqt Paulus quod seminas nõ uiuifica tur: nisi prius moriatur. Et quod seminas non corpus quod futurũ est seminas: sed nudũ granũ/ut tritici/aut alicuius cętero rũ seminũ. Deus aũt dat illis corpus sicut uult. & unicuiq; seminũ ꝓpriũ corpus: Tra dũt q de aĩaliũ naturis scripserũt: Pelicanũ auẽ ęgyptiã pullos extinctos ĩ lucẽ excita re cõspsiõe sãguinis: quẽ spõte ꝓfũdit pec tore sibi cõtuso. Phenicem post lõga secu la senescẽtẽ deflagrare: ex ossibus deĩde & medullis eius nasci primo ceu uermiculũ: demũ inde fieri pullũ. Mustellã uisũ adẽp tũ catulis apposita herba restituere solitã.

Paulus

Pelicanus

Phenix

Mustella

Elemētorū cōuersio	Elementorum deniq; mutuam alterutrāq; cōuersionis uicissitudinem quis ignorat? Possumus igit̄ nos resuscitandorū homi num admirari rationē: quā in tot natura animalibus / & ī ipsis elementis quotidie
Obserua incredule	mundus imitat̄? An anguste adeo de omī potentia dei crediderimus: ut nō possit il la: quantum ꝑ illam muta animātia insen sibilisq; materia potest? An quod pſępe cę teri homines factitarūt deo ipsi: qui homi nem cōdidit: rerūq; naturas detrahemus? Regum tradit historia: Heliā mulieri ho
Helias Heliseus Thabita Petrus Paulus	spiti mortuum filium incolumem reddi disse. Heliseū Sunamiti. In actibus aposto lorum Thabitā mortuam a Petro euoca tam mox apertis oculis legimus resedisse. Paulum adolescētem ꝑlapsum de fenestra cęnaculi iamq; extictum iussisse uiuum abi
Iohānes Drusiana Martinus Plato Plinius	re. A Iohanne Drusiana e pheretro Ephe sus est restituta. Martino trium mortuorū laudi est resurrectio. Verum quid ista cō memoro: quādo ēt Plato philosophus in Timeo hoīem referat suscitatū: Et plinius ī naturali historia scriptū reliquerit A mo
Amola	lam consularem in rogo reuixisse: & quo niā præualēte flāma eripi nō potuit fuisse

crematum? Idemq; L. Lamio prætorio uiro accidisse? Bello quoq; siculo Gabienũ uirũ fortissimum captũ a Sexto Pompeio/iussu eius incisa ceruice / & uix coherẽte iacuisse in littore tota die. Deide cum aduesparet: illũ gemitu precibusq; a cõgregatis petiisse: ut Pompeius ad se ueniret: aut aliquem de stipatoribus suis mitteret: habere ãt ab iferis quę renũtiaret. Misisse plures ex suis Pompeium/ quibus Gabienus dixit: placere Diis manibus Pompei partes & causas pias: pinde euẽtum futurum/ atq; optaret. Iussa se nũtiasse: argumẽtũ fore ueritatis: ꝙ pactis mãdatis ꝓtinus expiraturus eẽt: Idq; ita euenisse? Persæ etiam ut aliquãdo homines reuiuiscant: sintq; deide immortales nõ dubitant. De disciplina uero magorũ Eudoxus Cnidicus mortuos itidẽ reuicturos asserit. Oro tu mihi dicas: cur manus dei ista non possit: quæ etiã gentiles ipsi facta esse/ atq; etiã futura testant̃ / & credũt? Quis. n. hoc loco Platonẽ aut Plinium testes citauit? Quis Persas ac Magos? christiani ne? quorũ adhuc nec quidẽ nomen eluxerat? an non magis quia ueritati/ ut Aristoteles inquit/ omnia cõsonãt.

L. lamius
Gabienus
S. Põpeius
Persæ
Eudoxus
Plato
Plinius
Aristoteles

Falso autē cito etiā dissonat. uerum? SER. Mihi satis quasi reconditam ueritatem ex sacris quibusdā/ & ueteribus abditis apui sti: Nihilq; superesse iam mihi uider: quod preterea querēdum putem. MA. Quoniā igit de certa resurrectionis fide quę ītercur renter dicēda nobis uisa sūt: quomō potui mus/iam satis explicauimus: nunc ad id quod sequit duce deo transeamus. Ac pri mo de ipsorū corporū dotibus dicamus: ut antea fecimus: cū de animorū gloria lo queremur. Quas quidem quattuor nostra tes theologi esse tradiderūt: & earum unā claritatem: alteram impassibilitatem: tertiā agilitatem: postremā uero subtilitatem ap pellari. Deīde psequemur singulorum sen suum singulares delicias/obiectu atq; mo tu rerum cęlestiū ductas: atq; alia fortasse: quę ut magis minus ue accendit sermo: oc currere dicentibus solēt. SER. Me nimirū delectat hic ordo: atq; quod ad primā par tem attinet: qualis erit ista corporum clari tas. MA. Beati siquidē omnes sereno cor pore erunt illustri atq; pspicuo/soliq; simil limo quemadmodū iuxta Mettheū domi nus inquit. Fulgebunt iusti sicut sol in re

De qttuor corporis dotibus

Dos clari tatis

Mattheus

gno patris mei: qui quidem ſol Iſaiæ uati
cinio tunc ſepties fulgentior erit/q̄ nunc. Iſaias
Inqt.n.ille. Erit lux lunæ/ſicut lux Solis:
& lux ſolis ſeptẽpliciter ſicut lux ſeptẽ die
rum. Proficiſcet̃ uero & emanabit tãta hu
iuſmodi claritas ĩ corpora ipſa ab aĩorum Vnde hæc
ſplendore: quem illi hauriũt dei ſerenitate claritas
cõſpecta. Neq;.n.beatitudo illa pręſertim
corporum eſt: ut eã in ſe ipſis habeant: ſed
ab aĩs effluit. Et ut cæleſtis illa lux/deiq;
claritas ſempiterna ſanctorũ animos ĩplet:
ita eorũdem animi corpora. Erũt etiã mem
bra ſingula quaſi criſtallus peruia/& quaſi
aurum flaueſcentia/ſublata ab iis omni ob
ſcuritate ĩpurioris caliginis craſſiorisq; ma
teriæ adeo/ ut nexus compagoq; corporũ
harmonia: uenæ ſanguinis: & cæterus hu
mor: oſſa: atq; medullę & ſũmi artificiſ dei
ſolertiam pręſeferãt: & aſpiciẽtes mirabili
q̄dã uarietate delectẽt. In tãta nihilominuſ
claritate atq; fulgore appebit oĩs illa co
lorũ lineamẽtorũq; & parua & maxĩa &
mediocris diſtictio: quę ẽ ĩdex pfecti ope
ris & exactæ naturæ: & unaquæq; corporis
pars ſituſq; mẽbrorũ ꝑ cõueniẽtia naturali
ꝓpriis ita coloribus uariabit̃: ac moderata

luce ſplendeſcet: ut non idẽ omnino color non æqua claritas cõpleat omnia mẽbra: ſed ſint manus: pedes. oculi: ora: oſſa: humoreſq; uaria ſpecie diſtincti: uarieq; lucẽtes: Sicut & modo pictorũ tabulæ diſtictæ mille coloribus: aut gẽmatæ ueſtes / auroq; cõtextæ ad obiectum ſolem / & illuſtrẽ claritatem / ſimul & uariatam decentiã oſtentant. Atq; huiuſcemodi corporũ ſplẽdor animorũ imitabit̃ gloriã: ut tantus ille ſit: q̃ta ſit illa: quæ ſane etiã ex corporibus ipſis ſic inſpici poterit: ut ex uaſculo uitreo uini: alterius ue liquoris ſpecies / colorq; pſpicitur. Subſequit̃ deinde altera dos: quæ quidem impaſſibilitas ſiue indolẽtia dicitur: p quã ita ſe corpus ĩtus extraq; tuebitur: ut nulla extrinſecus ui: aut ĩteriori elementorũ diſcordia corrũpi amplius lædi ue poſſit. Ita. n. fiet ſolidum: inexpugnabile: immortaleq;: ac tãti roboris: ut ad illud nullus morbus. Nullus dolor: Vis nulla æſtus: uel frigoris: famiſq;: uel ſitis poſſit penetrare. Sed neq; qcq̃ obſtabit quo minus illeſum incedat / ſi uelit / p ignẽ ipſum: & æquoris undas: q̃ ſi in ſpecioſiſſimo ac ſuaue olẽte uireto / eburneo ſtrato quieſce

Indolẽtia atq; ĩpaſſibilitas

ret. Inferni uero tenebrosas umbras si pe
tat: oia penarum atq; terrorũ genera pene
tret: demonũ fremitus: uocesq; merẽtiũ au
diat. Nõ modo nihil patiat: sed ita pcul sit
ab oi metu: q̃ reliqua sãctorũ corpora i ip
sa cæli tutissima gloria. Tũc sane illud iple
bit: quod i apocalypsi Iohãnes cælesti uo
ce se dicit audisse. Nõ esurient: neq; sitient/
neq; cadet sup illos sol: nec ullus ęstus. Et
absterget deus oẽm lachrymã ab oculis sãc
torũ: & mors nõ erit ultra: neq; luctus: neq;
clamor: sed nec ullus dolor: quę prima abie
rũt: & dixit q sedebit i throno. Ecce noua
facio oia. Et illud quod qdẽ Paulus ad Co
rithios scribit. Oportet. n. corruptibile hoc
induere icorruptionẽ: & mortale hoc idue
re imortalitatẽ. Et tũc sermo fiet: q scriptus
est. Exticta est i uictoria mors. Tertię uero
dotis est p celerẽ quandã mobilitatẽ ipsius
ai uigorem imitãtem corpora agilia atq; le
uia efficere: ut ubicũq; spũs uelit: præsto il
la sint: possintq; eadẽ pnicitate: qua mẽs ip
sa & cogitatio ifinita terrarum spatia/ cęlo
rũq; metiri: nihilq; ipediat: quin ipse aius
una cũ corpore ex illa cęlesti arce ipceptibi
li qdem momẽto cũ uelit ad has iferiores

apocalypsis

Paulus

Dos agili
tatis

mūdi partes delabaṫ: deīde ēt dicto citius
terris excedens/ ad excelsa euolet: & huc
atq; illuc uageṫ ꝑ omne sublime/nūcq; iter
fęlices angelorū choros. nūc iter ꝓphetarū
& apostolorū sedes: nūc iter martyrū uirgi
nūq; cateruas/ uel molliter ac paulatim ice
dat: uel celeri uolatu discurrat: Nec i ipso
motu cursuq; citissimo plus oio laboris sē
Dos subtilitatis tiat/ q̄ i qete/ & pulcherrimo ocio. Quartā
atq; extremā corporū dotē subtilitatē no
minare solemus: ꝙ ꝑ eā facultas unius cu
iusq; rei penetrandæ corporibus attributa
sit: semota ab iis ea mole atq; segnitie: qua
i hoc terreno domicilio circūfusa erant: ut
tā facile quocūq; feranṫ/penetrētq;/ac diui
dāt oē congestū/tenaxq; & solidū: q̄ spūs
ipse: quo ē nulla uirtus penetrabilior/ atq;
celerior. Nūc. n. ut mētis acies ꝑmanēs icor
rupta/modo supa petēs se se i cōtēplandis
ꝑspiciendisq; rebus cælestibus ponit: mo
do ad ima deueniēs has habitabiles oras:
regna: natiōes: mariaq; collustrat: nec ullis
obicibus ipediṫ: etiā nec ullo carcere cogiṫ
quo minus exeat/ & ꝓgrediaṫ: potestatēq;
habeat se altius efferēdi. Ita ꝑfecto beati cō
similem in corporibus uirtutem accipient:

& æquatis/ut ita dixerim/uiribus quocūq;
animi penetrauerit/& corpora penetrabūt.
Nā quoniā humanus aīus corporis faces/
qbus iflāmari solet ad oēs fere cupiditates:
sedulo Marte supauit/atq; restixit iā plane
ob īsignē quasi uictoriā: partūq; triūphū il
lud sibi ita sūmittet: & parere oio/ ac obse
qui coget: ut quoquo uoluerit comite illo
īgrediat: indeq; exeat tanq̄ natura spūs in
illo recepta. Sed iā de dotibus satis. Aggre
diamur & reliqua. SER. Te hactenus au
rea uerba loquētē sic ītento aīo obseruaui:
ut pcūctādi de his quæ dubia uiderēt: nul
lū mihi fecerim tēpus. Ita me os tuum reiq;
dignitas allexit: ut psæpe interdicēdū satis
nesciueri/ uiderē ne ista an audirē. Verūta
men siqs rē subtilius pscrutari uelit: dubi
tabit fortasse ne ista pie atq; religiose ma
gis q̄ dilucide uerissimeq; dicāt: & ut reliq̄
omittā: hac ne dote queso subtilitatis scin
dent celum: terram: & omne reliquum cor
pus mēbra ista sanctorū? an inuiolatis illis
penetrabūt? MA. Atq illis inuiolatis. SE.
Et saxū & calibē sic penetrabūt? MA. Etiā
adamātē. SE. Oportebit igit uno q̄ dē loco
duo simul corpora cōtineri: nisi exossemus
ea uertamusq; i spūs tenues: aut usq; adeo

difíúctę subtilisq; materię futura dixerimus ut se isinuēt in oē corpus durissimum: ceu oleū cōsueuit lignū penetrare: & ignis i sili ce/ferroq; latere. MA. Fateor quidē: si res physice agit̄: ad legēq; naturæ huiusmodi cuncta metimur: dari oportere duo simul corpora uno tātū loco circūscribi nō posse

Paulus

Sed hic natura succūbit. Paulus apostolus cuius singula uerba/ ne dixeri sēsus supra hoīem sūt: resurrectionē futurā i iisdē cor poribus ad Philippēses scribit secūdū eam opationē dei: qua pōt ēt subiicere sibi oīa.

Gregorius

Et Gregorius pōtifex/idemq; singularis ec clesiæ doctor: Sāctorū corpora iqt eiusdē materiæ erūt: sed alterius glorię: Illa quoq;

Paulus

ex ipso Paulo ē pręclarę ueritatis sentētia. Seminat̄ in ifirmitate: surget in uirtute. Se minat̄ corpus aiale: surget spūale: non itel ligēs mutandā esse naturā: sed spūalē illis supaddi uirtutē. Non sunt ista naturæ: sed gloriæ: nō mortalitatis: sed uirtutis: nō ui tę pręsētis: sed futurę: ut corpora ista scōrū suis itegra membris solida: pulpas ossaq; retinentia fīigantur his quattuor quas di

Petri ūbra

ximus dotibus. An Petrum putas sua um

Corpus dni

bra ęgrotos curasse? An christi corpus: qa

humanum esset & naturale / sicco uestigio ambulasse per undas? Trāsfiguratū plus q̃ solē splenduisse: Foribus obsignatis ad apostolos penetrasse: & postremo actis humanis periisse sublimia? Diuinū quippe in his omibus aut gloriosū quiddā emicuit. SER. Pauca hæc oēs difficultates soluunt / quas mente cōceperā. Non intercipiamus pluribus oro nostras paradisi delicias. MA. Quoniā igit̃ sic placet: pcurramus fęlicitatē illā: quę ex quinq; exterioribus sensibus capit̃: atq; ab oculis īcipiamus: ī quibus tam multiplex ea erit: q̃ uarius est pulcherrimus omniū uisibiliū rerū aspectus: q̃ multa: q̃ diuersa cęlestiū locorū spectacula sūt. Sed quis satis poterit / nisi diuini eloquii uiribus cæli pulchritudinē tātis ornatam astrorū luminibus referre? Quis lunę: Solis: orbiūq; reliquorū situs atq; naturā? Quis sublimē illum empyrei cæli cādorē? qua quidē figura sit? quibus splēdoribus emicet? quæ prata in eo sint uariis florum uestita coloribus: quę spatia immēsa: quę diuerticula amoena: quæ pomoeria: quæ theatra. quæ fora: quæ regiæ? Atq; illa oīa quibus gēmis: q̃q; pretiosissimis margari

Sensus ui dēdi

tis distincta sint: q̃ fuluo auro: argentoq; optimo exornata: Quis poterit inq̃ refer te q̃ multis aliis beatorum uisio speciosissi mis excitet̃ illecebris: Sũma sunt hæc in fi nita: sem piterna: diuina: de quibus cũ loq mur: quid aliud assequimur: q̃ ꝙ hæc infi ma cũ supremis cõparamus. Illud etiam ut possumus meditemur: quãta quidẽ cũ uo luptate ex aperto cælo/ & sereno illo stella rum loco inferiora ista beati ꝓspiciẽt/ sensi biliaq; elemẽta: ex confusis crassioribusq; pura & liq̃da admirabunt̃. Vel illos etiam descendẽtes ut uideãt/ q̃ sordidis locellis duxerunt uitã sãctissimã. Vbi suas calami tates: supplicia: & neces ꝓtulerũt. Vbi ossa sacriq; cineres iacuerũt: atq; huiusmodi re liqua: quorũ uidẽdorũ incredibilis quædã cupiditas etiã mortales nos solet ĩflãma re. Videbũt. n. ubi quotiẽsq; uoluerint: nõ modo uniuersa/ quæ tũc erũt: uerũ etiã/ ut quidã putãt/ oĩa generabilia & corruptibi lia: quæ cessante cęli motu iã esse desierũt. Asserẽtes hi duplicẽ uidẽdi rationẽ & mo dum eos habituros: uel ꝑ receptas species ex creatura uisibili: quę tũc erit: uel ꝑ simu lacra quædã eorũ/ quæ iam fuerũt: nec am

Vidẽdi mo dus ĩ beatis

plius sũt: diuinitus se oculis iferẽtia: quas influxas species nominant. Atq; alii admirabilẽ adeo i his uidẽdi sensũ fieri cẽsent: ut anteriora simul/ & quę a tergo sint: quę ultra/ citraq;/ supra etiã/ & subter/ & ea qdẽ tam eminus/ q̃ cõminus uno ituitu cernãt. Et hęc quidã uel i deo rerũ omnium causa atq; pricipio: uel p influxas (ut diximus) species aiũt fieri posse/ atq; futura. Sed qd putas beatitudinis erit/ uidere christũ deũ hominis cõditorẽ: & intuitu nescio quo ineffabili dei hõisq; in illo utranq; naturam? Corpus illud diuinitatis theatrum tenere/ atq; cõplecti: quod ideo ẽ crucifixũ: ut nos ad gaudia ista tanta pueheret? Quid de te dicã ipsius imortalis dei & saluatoris nostri alma parẽs: quæ sup oẽs sanctos: & angelorũ ordines tantũ gloria emines: q̃tum iter matutinas nebulas lucifer/ & serotinas hesperus. An nõ sola oculos oium beatos efficeres? An ubicũq; esses: ibi cælum non esset? Quid de turba illa magna sanctorũ quã dinumerare queat nemo ex oibus gẽtibus: & tribubus: & populis: & linguis? Vbi nescias ne magis deũ in illis admirere: an illos in deo! Taceo quo plausu: qua

En

Videre christũ

Dei genitricem

Sãctorum multitudinem

Gusta & exulta

immensa lætitia parentes ipsos: filios: fratres: nepotes: necessarios: carosq; nostros uisuri simus. Tantę rei uerba deficiunt. Satius id tuę tacitæ cogitationi relinquo. Saporibus uero q̃ suauibus: q̃q; multiplicibus sãctorũ gustus pfundi crediderimus? Nemo diffidat sensũ istum ppria opatiõe atq; optimo suo bono uacuũ iri cũ scriptũ sit. Beati q uocati sũt ad cęnã nuptiarum agni. Itẽq; beati qui esuritis quoniam saturabimini. Et rursũ. Amẽ dico uobis: Faciet pater familias seruos suos discũbere: & pręcinget se: & trãsiẽs ministrabit illis. Hic uero tu cogita q̃ exqsitas epulas: q̃ lautas: q̃ opiparas apponet pater iste familias. An putas huius temporis dapes & cõdiméta: Vitulum saginatũ: Capreã: leporẽ: anserẽ: anatẽ: turturẽ: turdũ: ficedulã? An pretiosa illa genera pisciũ: murenã: rũbũ: accipẽserẽ: mulũ: lupũ iter duos põtes Tiberis captũ: trotã: carpionẽq; benaci lacus? An pulmẽta suauissima: sorbiciũculas: & mella cãnatũ miris cõfecta modis? An famosa illa uina phalernũ: maluaticũ: mulsũ? An qcq̃d oĩo excogitauit gulæ libido: & pdiga rerũ Luxuries puo nũq̃ cõtẽta paratu: Et qsitorũ terra pelagoq; ciborũ Ambitiosa fames: &

lautę gloria mēsę. An quod solent poetę canere: Nectar & ābrosiā/ latices epulasq; deorū: Lōge absit ab hac heresi nostra cogitatio/ cōtestāte presertim Apostolo: Nō esse regnum dei escā & potū. Sine patinis atq; calicibus plena saporū erunt guttura ueneranda sanctorū. Inhærebit. n. palatis coniuncta uis quedā & continuata suauissimę sapiditatis: nō ab alimēto ipso quod tunc nullum erit/ effluens: sed admirabili quadā dei ꝓuidētia genita. Porro cælestis etiā odor: qui se se sāctorū naribus diuinitus insinuabit/ tātus ille erit: ut nullis uerbis enarrari queat. Cōparari ei thura mortaliū: thimiamata: muscū: cinamomum: & quicquid sudant balsama ipsa/ & spirāt/ ac redolent cynama: tale quippe est: quale si cęnosi gurgitis putredinē cū optimis atq; supremis cōferamus odoribus. Tangendi uero sensus/ ut est ī uita multo actior atq; uehemētior cæteris affectionibus/ & titilationibus corporis: ita & ī patria erit multo delectabilior. Hic ī utroq; sexu/ in mēbris singulis/ secreta omni libidine/ ac fęditate omnimodā sentiet uim delectationis/ atq; dulcedinem: nō qualis nūc p insanam libi

Ouidius

Odora parump

Desensu tactus

dinem ex contactu alieni corporis capit: ſed qualé nullus omnino ſermo ualeat explicare. Aures quoq; multo plures & potiores uoluptates capiét: q̄ etiam indicari queāt. Nunq̄.n.deſinēt uoces illæ canorę exultatiōis & ſalutis ī tabernaculis iuſtorū/ut Propheta īdicat: nec exultatiōes dei in faucibus eorū. Exultabūt deo adiutori ſuo:iubilabūt deo Iacob:ſument pſalmū: & dabūt tympanū pſalteriū iucundū cū cithara Buccinabūt ī neomenia tuba ī īſigni die ſolénitatis eorum. Ibi cherubin & Seraphim. Sanctus:Sāctus. Sāctus. penni uoce clamātia. Ibi ſonitus tubarū multarū ī apocalyſi Laus & uirtus deo noſtro in ſęcula & aleluya clangentiū: Ibi uox illa citharedorū citharizantiū in citharis ſuis: & cantantium cāticum nouū: quod nemo dicere poteſt:niſi illa centū q̄dragita quattuor milia:qui empti ſunt de terris primitię deo & agno: & uirgines ſecunt illum quocūq; ient. Sed tātus hic ſonus & tā ſuauiſſimus cantus: q̄ dulciſſime ſāctorū aures demulceat iā ſatis ſuſpicari poſſumus ex harmonia & numeris inuētis humanitus. Nam ſi ictus aeris & neruorū concentus:ſi uocum

Auriū uoluptas

DAVID

Apocalypſiſ

Ex humāis ſuſpicare diuina

uarietas/& circũflexio: si liræ: citharę: tubę
cimbala: organa: oĩa quidẽ hominũ inuen
ta & manufacta/ tam suaui sono & melli
fluis modis aures implent: & sæpe ad inti
mum sensum penetrãt: & animorũ motus
concitãt atq; impellunt: queadmodũ a Ti
motheo musico Alexãdrum in conuiuio
cãtu phrygio ita excitatũ legimus: ut epu
lis relictis arma caperet: moxq; mutata mu
sica eundem ad sodales/ epulasq; remissũ.
Et iussu Pythagoræ tibicinẽ harmonia mu
tata petulantiores iuuenes ĩ domũ pudicã
atq; ĩgenuã irruentes composuisse. Et si fa
bulis ẽ aliquid dandũ. Orpheũ lira sopisse
ĩferos: cũ inde reduceret Eurydicẽ cõiugẽ.
Et Syrenas marinas musicum melos imita
tas suaui ꝑmultis extitisse naufragio: qua
les illas modulationes fore arbitremur:
quæ non fidibus: nõ ęre: non hominũ aut
auium spiritu fiẽt: sed ãgelorũ/ hominũq;
sanctissimorũ incorruptibilibus uocibus?
Age uero q̃ erit quisq; fandi dulcissimus?
Quãtæ iucũditatis/ nitidissimiq; cãdoris
fęlicissimorũ labiorũ ubertas illa erit: qua
referent ante actæ uitæ labores: ꝑicula: stu
dia: curas: profusas quotidie lachrymas:

Timotheus
Alexãder
Pythagoras
Orpheus
Eurydices
Syrenæ
q̃ dulcis
erit sermo
sanctorum

ſuſpiria: gemitus? qua iis gratias agẽt: qui bus precantibus aut cõmonẽtibus adiuti ſunt, ut ĩ celum aſcenderent: qua aduerſus carnis illecebras: & infeſtiſſima Diaboli te la uictorias ꝑſequentur ſuas? Aut obſtupe ſcẽtes de his loquentur: quę reperint: atq; intuebunť eſſe multo maiora, q̃ putarant adhuc circũſepti hac mortali & denſa cali gine. SERA. Deus bone qualem reliquã beatitudinem ſanctorum fore arbitremur: & eam maxime: qua fęlices animi erunt: ſi quæ ſenſibus corporis capiť: tanta amęni tate oculos paſcet: fragrãtia nares: ſuauita te guſtũ: lenitudine tactũ: ſono & harmo nia auditũ? MA. Ita ſane eſſe, nulli dubiũ eſt: ut animorũ fęlicitas corporũ fęlicitatẽ q̃ maxime excellat: atq; illud etiã nobis fa tendũ eſt: utrãq;, imo alterius minimã etiã partẽ talem ꝑfecto tantãq; eſſe: ut nulla tã efflués: tã uenuſta: tã ſublimis: tamq; gran diloqua facũdia unq̃ extiterit etiã eorum: q̃bus uehemẽs & ꝓpheticũ ingeniũ fuit: quę a rei magnitudine ſubmiſſa nõ ſit atq; ꝓſtrata. Quid. n. aliud eſt ꝑ hominẽ huiuſ modi iſta enarrari: q̃ ſi uelimus Solonis ſententias, & delphica oracula infantulo

aptare: imo ut uerius dicam quadrupedi.
Quod cũ ita sit: hic iã cõplicatis uelis põr
tũ puppis nostra recipiat: & anchora iacta
firmeť. Addãtq; nobis pauca ista quæ di
ximus: imensũ calcar ad ea ptingẽda: de q̃
bus ẽt utrũq; dixerimus: fuit iucũdissimus
sermo: ardeamusq; iis gaudiis itéresse: qui
bus cor & caro nostra exultet ppetuis sęcu
lis deo optimo nostro: ubi lętemur: ut scri
ptũ est: sicut qui lætanť in messe: sicut exul
tant uictores capta præda. Quod ut asseq̃
certe possimus: nobis faue Iesu christe rex
sanctorũ: & princeps illius regni. Tuq; uir
ginum splendor: & humane spei Mater.

MATTHAEI
BOSSI VERONENSIS
CANONICI REGVLARIS
VERA
ET
SALVTARIA ANIMI
GAVDIA
FINIVNT

87

TImotheus Veronensis Mattheo Cõcanonico Reg. & Cõpatriotę uenerando/ & suauissimo. Sal. ĩ dnõ plu. Quę mihi dicasti tua uera & salutaria aĩ gaudia M. dudũ fili carissime: iam uero summis tuis uirtutibus & sapientia pater: ea nimirum q̃ præclara & preciosa mihi extiterint: nullis plane uerbis assequi possum. Vincit illa uoluptas: quam maximam cepi/ ea cum ꝓtinus legi: & quæ augeť semp cum relego (testis est mihi ueritas ipsa) existimationem omẽm & fidẽ. Vnde pie & maxime Deus inuẽtio ipsa tã digna: tamq; blãde lectorem alliciens? Vnde & illa tãtarum rerum ubertas atq; uarietas? Vnde tandem perpetua sermonis & arguta & candida dignitas/ ipsum etiam sententiarum pondus cum eloquentia quaq; coniunctũ: nisi singulari ab ingenio ac bonis artibus culto: nisi de secreto & abdito quodã diuinorum gustu: conscientiæ animiq; nitore? Visus ẽ mihi ĩsedisse tibi ori: & p re affatus omnium doctor & artifex/ sacer spiritus dei: tibi p illam uel maxime: qu x iam triumphat perenni gloria: cælestem Hierusalẽ lætus ĩcedis ac pagaris/ athletarum & ciuium dei gaudia sempiterna plu

ſtrans/futurus & tu. M. diuino munere: ut quod auguror/cum illis aliquãdo beatus/ ſi modo qcqd ſapis & potes: ut te effecīſ ſe mihi ſemꝑ perſuaſi: in eum retulens pa trem luminum: qui nos erudit omnes ad agnitionem atq; iuſtitiam. Accepi & pau lo ante libellum de pferẽdis aduerſis: quẽ ad Iohãnem philippum fratrem & elegan ter & chriſtiane ſcripſiſti: In quo mihi uiſũ eſt/non te equidem legere: ſed concionan tem audire ea ſuauitate atq; uehementia: qua ſoles ad populum loq: quẽ licet pro tua prudẽtia ad fratrem dederis: ſimul exi ſtimo/& mei ſolandi cauſa abs te fuiſſe cõ poſitum: quem ita complector & ſeruo: ut nulla uideat̃ res mihi peculiarior eſſe atq; iucũdior. Quã obrem q̃tum ſane poſſum te hortor in domino: ut ab ſtudiis liberaliſ ſimis his atq; ſanctiſſimis: ad quæ uidet̃ te ipſa benigna genuiſſe natura: nulla omnĩo cã deſiſtas: niſi te quatenus auocat pietas: cultus: cerimoniaq; diuina: quo multis ꝑ ſis/tũ cõmunem parentem exornes meritis ac laudibus tuis. Vale

88

.IMPRESSIT.
FLORENTIAE
Ser Franciſcus Bonaccur
ſius. Anno Salutis
M.CCCC.
.LXXXXI.
Sexto Idus
FEBRVARII.

REGISTRVM

a

Primũ uacat
Angelus
Matthęi
nihil

b

animum
aliena
deamus
genere

c

nobis
ſo ex rapinis
nem oĩbus
illud ideo

d

formidabit
nores atq;
lo rei
miniam

e

ut peſſima
mum
rubore
gorum

f

magis
templari
non
cõtinẽtius

g

dicendo
rentes
minimãq;
nas

h

uiri
dines
ſit quo
tor ſiue

i

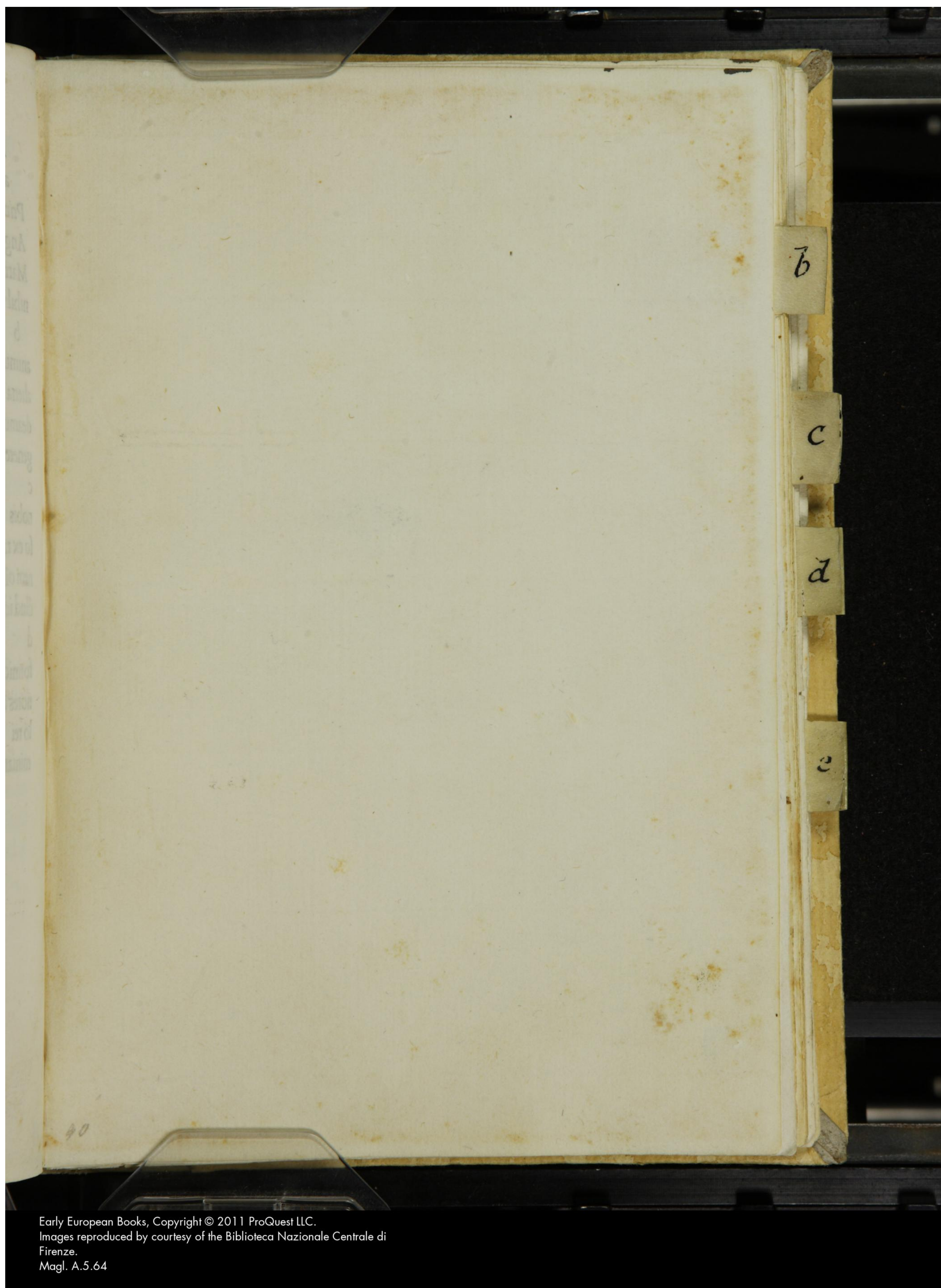
corporibus
leonis
ad corpora
ſeptuagītaq;

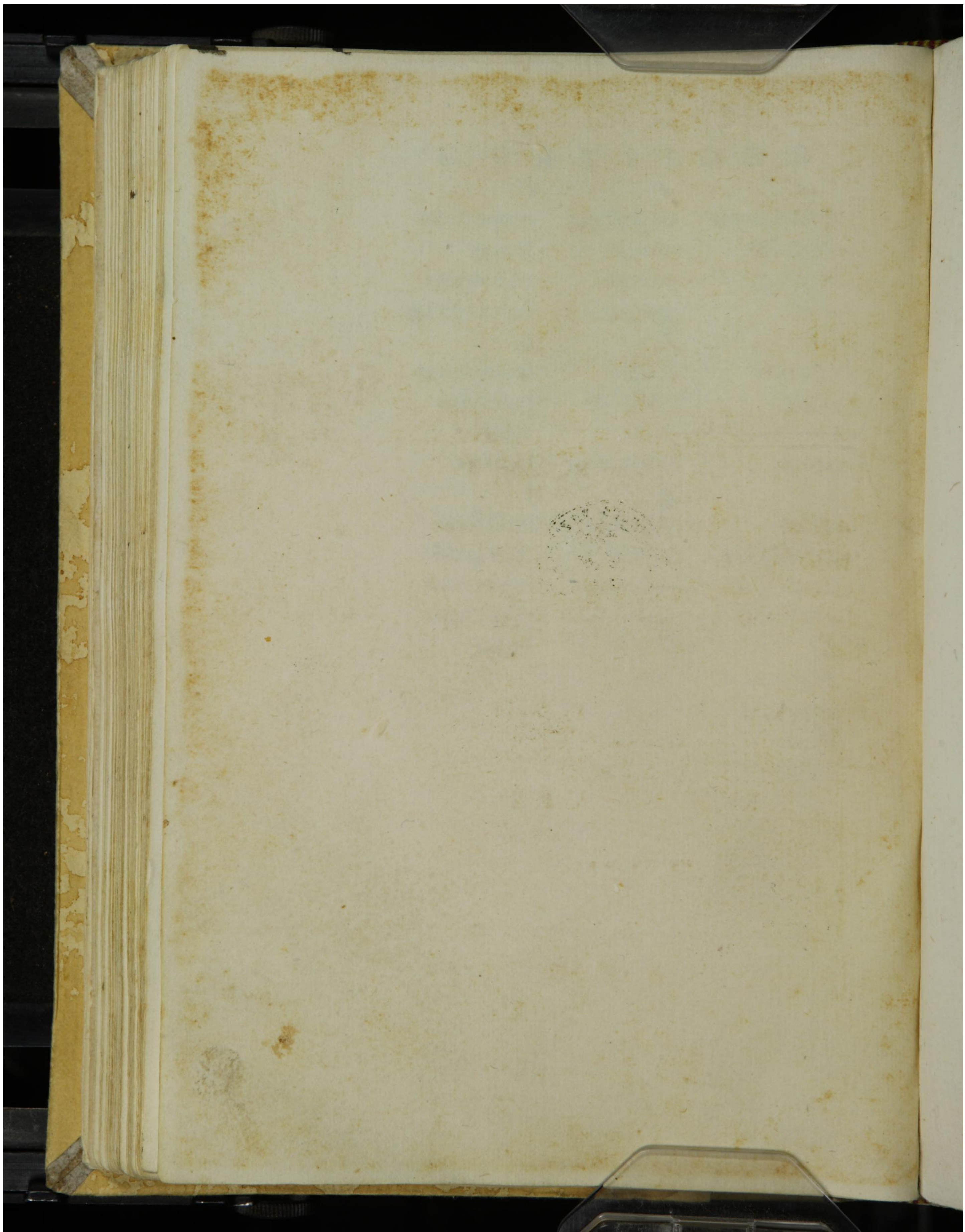
k

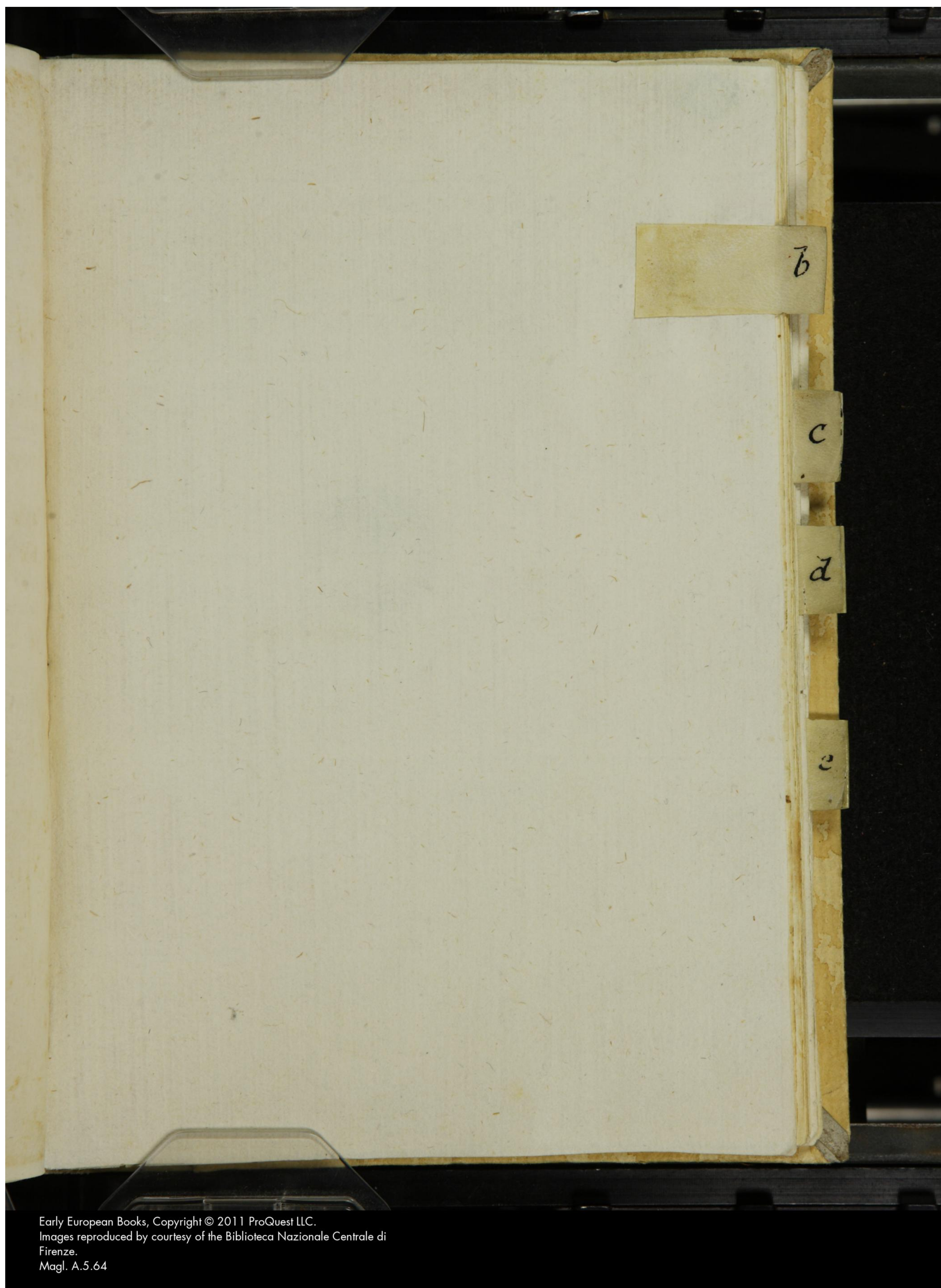
corporalem
pendente
tio &
heus tu

l

ret inferni
& æquatis
humanum
plius ſunt
lautæ

b
c
d
e

b
c
d
e